

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 38.

Onsdagen den 21 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Skara—^{Ang. försäljning av} Timmersdala järnväg m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades där-^{Skara—} vid, enligt förut skedd anteckning, ordet till ^{Timmersdala järnväg m. m.}

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag skall icke nämnvärt förlänga debatten, men jag kan icke underlåta att citera utskottets utlåtande å sid. 3. Där heter det: »Ingen av banorna synes sålunda behöva medföra någon förlust för staten, om största möjliga förenkling i driften vidtages.» Vi ha nyss hört av herr Månsson i Backa, hur pass långt man lyckats driva förenklingarna vid Skara—Timmersdala järnväg, och jag vill gratulera anhängarna av utskottets förslag, om de lyckas genomföra en lika förstklassig drift vid Trollhättan—Nossebro järnväg. Därmed skulle de även gagna ortens intressen på bästa möjliga sätt, eller hur?

Sedan vill jag beträffande påståendet att dessa järnvägar icke medföra någon förlust för staten påpeka, att kommunikationsministern i ett anförande strax före middagen klarlagt, att det i år blivit ganska stor förlust. Vid sådant förhållande synes det mig, att man genom ett bifall till utskottets förslag icke kan åstadkomma annat resultat, än att man lyckas åvägabringa en, trots alla inskränkningar, förlustbringande trafik på bägge järnvägarna, en trafik, som icke på något sätt kan tillfredsställa ortens befolkning. Det är vad man när härvidlag.

Herr talman, jag lovade ju, att jag icke skulle förlänga debatten. Därför vill jag nu sluta med att säga, att, vid det förhållandet att första kammaren antagit utskottets förslag och då i frågan, enligt vad auktoriteter på omröstningsproceduren försäkrat, icke kan företagas gemensam omröstning samt förslaget om försäljning under alla förhållanden fallit, jag tillåtit mig — under förklaring, att jag för min del kommer att avstå från att begära votering — dock att hemställa, att kammaren med hänsyn till vikten av de principer och de förslag, Kungl. Maj:t här framlagt, så mangrant som möjligt ger sin anslutning till reservationen, till vilken jag fortfarande, herr talman, ber att få yrka bifall.

Härpå anförde

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Jag undrar just, om herr Anderson i Råstock kan garantera flera tåg, om Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 38.

Ang. försäljning av Skara—Timmersdala järnväg m. m. (Forts.) får köpa ifrågavarande järnvägar. Jag tror icke, att så är fallet, utan Väster-götland—Göteborgs järnvägsaktiebolag kommer nog också att trafikera Skara—Timmersdala järnväg med endast så många tåg om dagen, som trafikfrekvensen tillåter. Detta framgår av de förhållanden, som i berörda hänseende råda å bandelen Torved—Gullspång. Jag tror icke, att tågantalet är större där än på Skara—Timmersdala järnväg.

Det av herr Anderson i Råstock anförda skälet, att vid bifall till reservationen ortsbefolkningens intressen bättre skulle tillgodoses, genom att antalet tåg skulle ökas, tror jag, herr talman, icke duger.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fögade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § och 15 § 4 mom. av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, blev utskottets i detta betänkande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Ang. förordning om fastighetstaxering åren 1925 och 1926 m. m. Till avgörande förelåg vidare bevillningsutskottets betänkande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fastighetstaxering åren 1925 och 1926 m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

Genom proposition den 7 mars 1924, nr 165, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, i vad den avsåge förslag till förordning om fastighetstaxering åren 1925 och 1926 samt förslag till förordning om särskilda grunder för utgörande av kommunalutskylder för åren 1925 och 1926 m. m., hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, bland annat, att antaga nämnda båda förslag, vilka voro av följande lydelse:

Förslag

till

förordning om fastighetstaxering åren 1925 och 1926.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Den taxering, av fast egendom, som skall äga rum åren 1925 och 1926, skall verkställas i den ordning, som i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering finnes stadgat, och skola därvid i stället för de i förordningen nämnda dag om bevilning av fast egendom samt av inkomst meddelade föreskrifter följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

2 §.

De taxeringsvärden, som blivit åsatta vid 1922 års allmänna fastighetstaxering eller som sedermera blivit fastställda i stället för dessa värden, skola oförändrade gälla, dock att nya taxeringsvärden skola åsättas, därest sådana ändrade förhållanden inträffat,

att en taxeringsenhet skall uppdelas i flera taxeringsenheter eller flera taxeringsenheter skola sammanslås till en,

att fast egendoms värde genom eldsvåda, vattenflöde eller av annan dylik anledning eller genom nedrivning av byggnad eller skogsavverkning så nedgått, att förändringen föranleder en minskning av taxeringsvärdet med minst en femtedel,

eller att fast egendoms värde på grund av ny-, till- eller ombyggnad så förhöjts, att ny-, till- eller ombyggnaden föranleder en ökning av taxeringsvärdet med minst en femtedel.

Har i fastighets taxeringsvärde inräknats värdet av egendom, som allenast på grund av registrering enligt lagen den 22 juni 1920 med vissa bestämmelser om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m. ansetts höra till fastigheten, må ock nytt taxeringsvärde åsättas.

3 §.

Vid åsättande av nya taxeringsvärden enligt 2 § skola de i förordningen om allmän fastighetstaxering år 1922 meddelade föreskrifter lända till efterrättelse, dock med iakttagande däraf, att i fastighets taxeringsvärde ej skall inräknas värdet av egendom, som allenast på grund av registrering enligt lagen den 22 juni 1920 ansetts höra till fastigheten. Taxeringen skall verkställas med hänsyn till det allmänna prisläge, som legat till grund för 1922 års taxering.

Förslag

till

förordning om särskilda grunder för utgörande av kommunalutskylder för åren 1925 och 1926 m. m.

Häri genom förordnas,

att kommunal progressivskatt skall utgöras för vart och ett av åren 1925 och 1926, därvid de bestämmelser, som meddelats i förordningen den 19 november 1920 (nr 761) om kommunal progressivskatt för åren 1921—1924, med den ändrade lydelse 4 § i nämnda förordning erhållit genom förordningen den 24 februari 1922 (nr 65), skola hava motsvarande tillämpning;

att för utgörande av vart och ett av 1925 och 1926 års allmänna utskylder till kommuner, församlingar och skoldistrikt skola — utan hinder av vad i förordningarna den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet och i stad, förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm, förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, ävensom förordningen den 20 november 1863 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm stadgas — de särskilda grunder, som angivas i förordningen den 19 november 1920 (nr 762) angående särskilda grunder för utgörande av 1921—1924 års allmänna kommunalutskylder m. m., hava motsvarande tillämpning, dock att debiterings- och uppbördslängd å landet må kunna uppgöras, förutom enligt det formulär, som i 5 § av sistnämnda förordning omförmåles, i anslutning till bifogade formulär, vilket jämväl må kunna komma till användning i stad;

samt att för beräkning av utlagor, som skola utgå i förhållande till 1925 och 1926 års taxering till bevilling för inkomst eller efter de för utgörande av kommunalutskylder stadgade grunder, de bestämmelser, vilka meddelats i förordningen den 19 november 1920 (nr 763) angående beräkning av utlagor, som skola utgå i förhållande till 1921—1924 års taxering till bevilling för inkomst eller efter de för utgörande av kommunalutskylder stadgade grunder, skola hava motsvarande tillämpning.

*Ang.
förordning om
fastighets-
taxering åren
1925 och 1926
m. m.
(Forts.)*

Ang.
förrordning om
fastighets-
taxering åren
1925 och 1926
m. m.
(Forts.)

Till utskottet hade jämväl överlämnats en i anledning av nämnda proposition inom andra kammaren av herr *Laurén m. fl.* väckt motion, nr 441, däri föreslagits, att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, att förslag till förrordning om fastighetstaxering åren 1925 och 1926 erhöles följande ändrade lydelse:

2 §.

De taxeringsvärden — — — — skola oförändrade gälla, därest ej taxeringsnämnden med hänsyn till nedgången i fastighetsvärdena finner en allmän sänkning påkallad, dock att nya taxeringsvärden — — — — må ock nytt taxeringsvärde åsättas.

Har sådan sänkning, som omförmäls i första stycket av denna §, vidtagits, skall fullständig motivering för beslutet intagas i taxeringsnämndens protokoll.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma hänvisats till bevillningsutskottet, samt med avslag å motionen II: 441 av herr *Laurén m. fl.*, antaga ovan införda förslag till

1) förrordning om fastighetstaxering åren 1925 och 1926 samt

2) förrordning om särskilda grunder för utgörande av kommunalutskylder för åren 1925 och 1926 m. m.

I fråga om utskottets motivering hade reservationer avgivits

av herr *Olsson* i Golvvasta; och

av herr *Heyman*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Olsson* i Golvvasta: Herr talman! Som kammaren torde finna, har jag vid bevillningsutskottets betänkande fogat en reservation mot utskottets motivering, som enligt mitt förmenande alltför bryskt avvisar den av herr *Laurén m. fl.* väckta motionen, vilken går ut på att våra taxeringsnämnder skola beredas rätt att, om fastighetsvärdena nedgått i så hög grad att en allmän sänkning av dessa värden vore påkallad, företaga en dylik sänkning. Den förrordning om allmän fastighetstaxering, som antogs av 1921 års riksdag och som praktiserades vid 1922 års fastighetstaxeringar, anser jag vara principiellt riktig, ty om denna förrordning följes, böra taxeringsvärdena komma att bliva tämligen likartade och rättvisa de olika fastigheterna och bygderna emellan. På grund av denna min uppfattning har jag ej utan vidare ansett mig kunna tillstyrka bifall till herr *Lauréns* motion. Men som jag vet, att taxeringsvärdena, särskilt å jordbruksegendomar, nedgått i avsevärd grad sedan 1921—1922 och att alltför många, för att icke säga en avsevärd del av jordbruksegendomarna, icke kunna säljas till priser, som uppgå till taxeringsvärdet, har jag ansett, att utskottet åtminstone bort erkänna detta, och icke, som utskottet gjort, endast säga, att utskottet icke haft möjlighet att bedöma den saken. Jag påyrkade inom avdelningen, att utskottet skulle införskaffa upplysningar i berörda hänseende, men detta avvisades endast med en axelryckning.

Jag skall icke orda längre om den saken, utan jag skall kort och gott inskränka mig till att säga, att jag anser frågan vara av den allvarliga natur, att riksdagen bör fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på densamma, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan men med den ändring i motiveringen, som innefattas i den av mig vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Lauren**: Herr talman! Anledningen till att denna motion framkommit är, som reservanten herr Olsson i Golvvasta nyss framhållit, den sänkning, fastighetsvärdena undergått sedan 1921. När 1922 års fastighetstaxering verkställdes, hade fastighetstaxeringsnämnderna enligt författningen att gå efter de värden egendomarna hade vid 1921 års slut. Fastighetsvärdena voro då, som vi alla veta, rätt uppjagade; sedan dess ha de gått ned och falla ju alltjämt.

*Ang.
förförordning om
fastighets-
taxering åren
1925 och 1926
m. m.
(Forts.)*

Den förordning, efter vilken taxeringen 1922 skedde, stadgade, att taxeringen skulle gälla under en tid av *tre* år. Jag förmodar, att det var denna korta tid, som gjorde att riksdagen gick med på att just 1921 års värden skulle läggas till grund för taxeringen, eljest hade nog andra direktiv givits. Jag och mina medmotionärer ha därför ansett tiden inne att på något sätt reglera dessa höga värden. Vi medge gärna, att icke alla egendomar fallit i värde, åtminstone icke i sådan grad att omtaxering erfordras. Så är t. ex. fallet med skogsegendomar. Skogsvärdet taxerades nämligen efter de medelpris, som rådde i början av krisperioden, och dessa medelpris stå sig, kan man säga, i stort sett ännu, och det medgives gärna, att egendomar, där skogen utgör det huvudsakliga värdet, ännu kunna säljas till ungefär samma pris som år 1921. Annorlunda förhåller det sig med skoglösa egendomar, med egendomar som huvudsakligen bestå av öppen jord. De pris, per hektar, som år 1922 sattes, kunna icke upprätthållas i år. De försäljningar, som, särskilt under sista året, ägt rum, visa ju, att en hel del dylika egendomar säljas under taxeringsvärdet. Under sådana förhållanden anse vi motionärer det vara oriktigt, att en klass beskattas högre än alla andra och efter värden, som icke finnas. När man läser taxeringsförordningen med dess många petitesser och undantag, som äro tillkomna just för att få en lika och rättvis taxering, kan man ej förneka, att här föreligger en orättvisa, som måste rättas.

Nu har utskottet under framhållande av en del synpunkter sagt, att det icke går att vidtaga ändringar av dessa förhållanden. Jag vill försöka att i korthet bemöta den motivering, utskottet anfört för detta sitt påstående. Utskottet erkänner, att fastighetsvärdena fallit, men säger sig icke haft tillfälle att bedöma huru mycket. Jag är säker på, att i denna kammare finnas många, som kunna intyga, att värdena fallit och falla rätt så väsentligt, och det skulle väl icke varit omöjligt för den bevilningsutskottet att t. ex. genom en försäljningsbyrå eller på annat sätt skaffa sig kännedom om den sänkning, försäljningsprisen undergått. Emellertid är icke i motionen fråga om, huru mycket egendomarna fallit i pris. Det blir, ifall motionen bifalles, taxeringsmyndigheternas sak att utreda, i huru stor utsträckning omtaxering skall ske.

Vidare säger utskottet, att en mängd betydande olägenheter äro förenade med motionärernas förslag. »Det måste», säger utskottet, »anses såsom en riktig grundsats, att under löpande taxeringsperiod taxeringsvärdena icke rubbas på grund av ändrade konjunkturförhållanden.» Ja, detta är jag den förste att skriva under, men utskottet tager här miste. Jag ber om ursäkt för uttrycket, men det är icke nu en *löpande* taxeringsperiod utan en *avslutad* taxeringsperiod; och jag upprepar vad jag nyss sade: Fastighetstaxeringen gällde tiden 1922—1924 och därmed är den taxeringsperioden slut och en ny begynner. Därför är det orätt att säga, att vi äro *inne* i en taxeringsperiod; vi äro vid *slutet* av en sådan period.

Sedan säger utskottet, att »ett avsteg från principen att förhållandena vid en och samma tidpunkt skola läggas till grund för taxeringsvärdenas beräkning inom hela landet, komme otvivelaktigt att medföra ojämnheter och därigenom inverka menligt bland annat å fastighetskrediten». Ja, det är ju ett skäl, men jag vill icke tillmäta det skälet synnerligen stor betydelse. Jag förstår meningen. Jag förstår mycket väl, att det är en del in-teckningar, som

Ang.
förordning om
fastighets-
taxering åren
1925 och 1926
m. m.
(Forts.)

formellt skulle komma under 50 eller 60 % av taxeringsvärdet; därigenom skulle kanske vållas en del omskrivningar av reverser, omplacering av inteckningar, men att en ändring av taxeringsvärdena skulle inverka menligt på fastighetskrediten, är väl ändå att giva våra kreditgivare underbetyg, ty det är väl fastigheternas verkliga värden, icke taxeringsvärdena, som måste läggas till grund för fastighetskrediten. Konsekvensen skulle ju eljest bliva, att man aldrig skulle kunna sänka fastighetstaxeringen, ty då skulle man rubba fastighetskredit, och det bör man icke göra. Jag tillmäter därför, som sagt, icke detta skäl synnerligen stort värde.

Därefter slår utskottet vakt om fastighetstaxeringsnämnderna och säger, att det måste anses olämpligt att, sedan numera åt särskilda taxeringsorgan överlåtits att förrätta fastighetstaxeringarna, lämna de vanliga taxeringsnämnderna sådan befogenhet att revidera de åsatta värdena, som i motionen ifrågasatts. Det skälet tror jag icke heller på. Jag tror därpå desto mindre, som min erfarenhet från taxeringsarbetet i allmänhet och även från fastighetstaxeringarna under 1922 års taxering säger mig, att det kan överlåtas åt våra nuvarande taxeringsnämnder att verkställa de föreslagna ändringarna. Delvis är ju taxeringsnämndernas uppsättning densamma, och de ordförande, som funnos i fastighetsberednings- och fastighetstaxeringsnämnderna, tjänstgöra i regel i taxeringsnämnderna. Någon svårighet för taxeringsnämnderna att verkställa revidering av fastighetsvärdena föreligger således icke, och, om svårighet skulle yppas, finns det ju alltid tillfälle för ordförande i en taxeringsnämnd, att hos K. B. rekvirera de deklARATIONER, som lågo till grund för fastighetstaxeringen år 1922, samt med ledning av dessa för sin nämnd föreslå de nödiga sänkningarna av taxeringsvärdena. Det är så mycket mindre farligt att sänka taxeringsvärdena som en fastighetsägare och enkannerligen en ägare av jordbruksfastighet är, när inkomsten går över 6 % av taxeringsvärdet, skyldig att betala bevilling för återstoden. Om värdena skulle bli för låga, så sörja taxeringsförordningarna sålunda i alla fall för att fastighetsägarna ej slippa undan skatt.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med i motionen nr 441 föreslagen ändring av de i den Kungl. propositionen upptagna bestämmelserna.

Med herr Laurén förenade sig herr *Magnusson* i Skövde.

Herr Brännström: Herr talman! Då den föregående ärade talaren yrkat bifall till sin motion, och då jag deltagit i detta ärendes behandling i bevillningsutskottet och anslutit mig till utskottets utlåtande i det betänkande, som här föreligger, anser jag, att jag bör säga några ord för att motivera vad som för mig varit avgörande vid mitt ställningstagande till denna fråga.

Den föregående ärade talaren nämnde först, att han förmenade, att bevillningsutskottet begått ett misstag, eller att utskottet icke vetat vad det sagt, då det yttrat, att man icke borde ändra taxeringsvärdena under en löpande taxeringsperiod, och han påvisade i detta sammanhang, att taxeringsperioden nu vore slut, och att 1922 års taxering endast gällde en tre-årsperiod. Ja, detta må ju vara riktigt, men man måste härvid taga i betraktande, att riksdagens mening, då bestämmelser utfärdades om 1922 års fastighetstaxering, icke var att gå in för någon ny princip, innebärande, att taxeringsperioderna ändrades från förutvarande 5 år till 3 år. Anledningen till att denna taxeringsperiod skulle omfatta endast tre år, var alldeles säkert, att man hoppades, att kommunalskattekomittén till 1924 skulle komma in med sitt förslag, vilket förslag möjligen skulle innebära, att man nödgades vidtaga en ny omvärdering av fastigheterna. När nu denna förhoppning visat sig icke kunna förverkligas, och då

det befunnits, att kommunalskattekommitténs betänkande icke kan ligga på riksdagens bord förrän tidigast 1926, har frågan givetvis kommit upp på nytt, och Kungl. Maj:t har då, med de modifikationer, som innefattas i propositionen, föreslagit, att fastighetstaxeringen i stort sett skall gälla ytterligare i två år. Nu säga motionärerna, att konjunkturerna förändrats, vilket skulle innebära, att man behövde justera de taxeringsvärden, som äsatts 1922. Utskottet ville icke förneka detta. Men att fastighetsvärdena sjunkit är ju emellertid en sak, som man möjligen har så att säga på känn, men som man icke haft tillfälle att konstatera. I varje fall, om det nu skulle vara så, att fastighetstaxeringarna nödvändigtvis behövde omjusteras, hade det varit det riktiga, att motionärerna föreslagit en ny omtaxering. En sådan skulle jag för min del möjligen anse ha några skäl för sig, för så vitt man komme till den uppfattningen, att konjunkturförändringarna varit av den omfattning, att staten borde iklåda sig de kostnader, som en ny fastighetstaxering otvivelaktigt kräver. Nu har ju, som utskottet också framhållit, det icke varit möjligt att konstatera, i vilken omfattning fastighetsvärdena sjunkit. Jag tror, att det också finnes fall, där fastigheter sålts till priser, överstigande taxeringsvärdena. Att under sådana förhållanden komma och i en motion föreslå en lagändring, som skulle innebära, att man endast skulle äga vidtaga sänkningar, men icke, hur klara skäl därför än kunde uppvisas, ha möjlighet att vidtaga höjningar av taxeringsvärdena, förefaller mig föga välbetänkt.

Man skulle vidare enligt motionärernas mening överlåta fastighetsvärdenas justering åt taxeringsnämnderna, och detta fastän man före 1921 haft tillfälle att se, varthän det leder med avseende å taxeringarnas resultat att låta dessa utan bestämda och enhetliga grunder fastställa taxeringsvärdena. Jag tillhörde den kommitté, som skulle uppgöra grunderna för den nya fastighetstaxeringen, och vi hade i kommittén tillfälle att konstatera, till vilka resultat den mera godtyckliga prövningen hade lett, då vi granskade de fastighetstaxeringar, som förut ägt rum. Den visade sig ha lett till ojämnheter, som jag här avstår ifrån att exemplifiera, och i övrigt till förhållanden, som verkligen talade för att man måste söka åstadkomma mera enhetliga grunder för fastighetstaxeringen. Jag tror också, att de grunder, som fastställdes 1921, ledde till en fastighetstaxering av vida enhetligare och rättvisare karaktär än förut, fränsett nu de konjunkturförändringar som möjligen inträtt. Jag tror mig sålunda utan överdrift kunna påstå, att förhållandena härvidlag blevo betydligt mera tillfredsställande, än de någonsin förut varit.

Nu vill man, som sagt, överlåta detta åt taxeringsnämnderna, och det skulle ske genom en lagändring, som skulle innebära endast möjlighet till *sänkning* av taxeringsvärdena. Jag har redan förut angivit, att jag anser, att en sådan lagändring skulle leda till de mest orimliga resultat, och att man skulle komma tillbaka till den ojämnhet och den godtyckliga fastighetstaxering, som förekom, innan vi fingo de enhetliga grunder, som nu tillämpas vid de värderingar, som ägt rum efter 1921.

För att ytterligare visa, huru omöjligt det är att gå med på det yrkande om bifall till motionen, som den föregående ärade talaren har gjort, vill jag endast anföra ytterligare ett skäl, och jag gör det därför att detta skäl icke blivit anfört i utskottets betänkande. Jag äsyftar härmed, att motionärerna påyrkat ändring endast i fråga om § 2 i det förslag, som föreligger i den kungl. propositionen. Ett bifall till motionärernas yrkande skulle således innebära, att man skulle grunda taxeringarna på 1922 års värden. Ty i § 3 i den kungl. propositionens förslag säges, att till grund för taxeringen skola läggas 1922 års värden, och då torde väl motionärernas hela syftemål vara förfelat, om nu motionärerna skulle få sin motion bifallen.

Detta förslag som nu föreligger innebär ingenting annat, än att vi få en taxe-

Ang.
förrådning om
fastighets-
taxering åren
1925 och 1926
m. m.
(Forts.)

Ang.
förrådning om
fastighets-
taxering åren
1925 och 1926
m. m.
(Forts.)

ringsperiod, som kommer att i likhet med den föregående taxeringsperioden gälla i fem år. Och lika litet som man förut under den närmast föregående perioden, som gällde före 1921, kunde med någon utsikt till framgång påyrka en ny fastighetstaxering, därför att man hade en konjunkturförändring i uppåtgående riktning — ty man måste väl ändå erkänna att taxeringsvärdena före 1921 års taxering lågo betydligt lägre än saluvärdena, tack vare kristidens konjunkturförändring — lika litet synes man kunna göra det nu, då konjunkturerna äro nedåtgående. Och jag tror icke, att det skulle vara lyckligt ens för fastighetsägarna själva, om man ginge in för den principen att, så snart man kan påvisa svängningar i konjunkturerna, så skall det föranleda en omtaxering av fastigheterna. Jag tror att, om en sådan princip också i detta fall kan te sig fömligen lockande, så skulle den i andra fall verka i rent motsatt riktning, och jag tror därför, att man vinner stabilare och lugnare förhållanden, om man, såsom utskottet gör gällande, bibehåller taxeringsvärdena oförändrade för någon längre tid. Detta är otvivelaktigt lyckligast såväl med hänsyn till fastighetskrediten som med hänsyn till de mindre oberäkneliga förhållanden, som härigenom uppstå. Ty alltför täta växlingar i detta fall kunna icke föra med sig annat än ofördelaktiga verkningar.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Olsson i Golvvasta under överläggningen gjorda yrkandet samt 3:o) bifall till det yrkande, som framställt av herr Laurén; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande fir-
fattarrätten.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande författarrätten.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 11, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Sigfrid Hansson* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen framlägga dels förslag till lag om författarrättens övergång till staten efter den i lag stadgade skyddstidens utgång med skyldighet för staten att avsätta de vid författarrättens ekonomiska utnyttjande inflytande medel, sedan statens kostnader för utnyttjandet avdragits, till en sjuk- och pensioneringsfond för svenska författare, dels ock förslag till sådana ändringar i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk, som av den sålunda föreslagna lagstiftningen kunde föranledas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida genom ändrad lagstiftning rörande författarrätten eller anordnes medel lämpligen kunde beredas till understöd åt sjuka eller ålderstigna författare av utmärkt förtjänst, ävensom huruvida skydd kunde beredas åt sådan litteratur, till vilken rättsägare ej funnes, mot åtgärder, som i 26 § av lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk omförmäldes, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Hederstierna*, som med instämmande av herr *John O. Karlsson* hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon åtgärd föranleda;

av herr *af Ekenstam*, som förklarar, att han ansett, att utskottet bort avstyrka motionen; samt

av herrar *Sandegård* och *Billqvist*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. ändrade bestämmelser rörande författarrätten.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

(Forts.)

Herr **Kristensson**: Herr talman! Med hänsyn till den långa dagordning, som vi fortfarande ha kvar, är det ju nödvändigt, att de olika talarna begränsa sig. Jag skall försöka att göra det även här. Jag har icke kunnat underlåta att begära ordet i den här frågan, då jag finner det utlåtande, som första lagutskottet här har kommit med, med all aktning för lagutskottet i övrigt, så pass underligt, att jag måste kommentera det med några ord.

Såvitt jag kan förstå, hänger icke utskottets motivering på något sätt ihop; den ena punkten slår ihjäl den andra. Men jag skall icke närmare fördjupa mig i de där sakerna, jag skall bara taga upp några få exempel. Utskottet går till exempel in för den satsen, som lyder sålunda: »Sedan skyddstiden gått till ända, har författarnas och deras rättssinnehavares rätt definitivt upphört, och andra rättsägare, vilka genom statens ingripande skulle kunna kränkas, finnas icke.» Jag kan icke för min del förstå, hur utskottet verkligen kan slå fast en sådan sats. Är det icke, såsom här göres gällande i en av dessa reservationer, som lyckligtvis förekomma vid betänkandet, dock så, att det är den stora allmänheten, som inträder här som rättsägare, då författarrätten i detta fall upphör? Det var ju denna tanke, som var den bärande, då den nuvarande lagen för några år sedan antogs, att efter 30 år skulle denna rätt till författararvode upphöra. Herr Hederstierna yttrar också i sin reservation, att den bärande tanken i nu gällande lag har varit att allmänhetens rätt att bliva delaktig av de verk författarna efterlämnat måste väga vida tyngre än författarnas och deras arvingars rättigheter, om också detta betraktelsesätt numera tyckes vara bortglömt. Och det är just en sådan glömska, som lagutskottet här enligt mitt förmenande gjort sig skyldigt till.

Lagutskottet fortsätter vidare och går ut ifrån, att den inkomst, som uppstår av den fria litteraturen, bör komma endast dem till godo, som utge verket. Men det förslag, som lagutskottet kommer med, kan väl icke i någon mån avse att rätta detta förhållande. Ty då lagutskottet tager principiellt avstånd ifrån att vi exempelvis skulle ha ett statsförlag, eller att staten skulle utge denna litteratur, så står väl i alla fall kvar, att det får bli de olika förlagen, som få utge denna litteratur, och detta kan icke inverka på annat sätt --- om det nu skall vara någon mening med denna tillställning — än att litteraturen kommer att fördyras med den avgift, som här skall påläggas för det ändamål, som utskottet avsett, nämligen understöd åt de författare, som ingått i författarföreningen och äro nog lyckliga komma i åtanke.

Vidare vill jag endast erinra därom, att om riksdagen skulle antaga detta förslag, så vinka en eller två nya tjänstemän, ja, en eller två nya statsinstitutioner. För det första ser man på näst sista stycket på sidan 5, att utskottet utgår ifrån att det icke är all litteratur, som skulle påläggas viss avgift, utan det skiljes mellan olika verk: en del litteratur skulle få denna avgift, en annan icke. Menar utskottet, att man skulle kunna på förhand i fråga om dessa subtila saker avgöra, vilka böcker, som skulle åläggas dylik avgift eller icke? Det kan jag näppeligen tänka mig, att lagutskottet gör, utan följaktligen skall det ske en alltjämt fortlöpande prövning av vilka böcker, som skola beläggas med en dylik avgift eller icke. Och då det alltid måste finnas personer bakom varje arbete, så blir det tydligt, att på detta område öppnas möjligheter för att pålägga ett statsämbetsverk nya uppgifter eller tillskapa ett nytt ämbetsverk.

Men ännu mer uppmärksamhet förtjänar en annan sak, som utskottet tagit upp på sidan 6, där det heter: »Vid utredningen torde vidare böra upptagas frågan om lagstiftningsåtgärder till förhindrande av att den fria litteraturen

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande för-
fattarrätten.

(Forts.)

utgives i förvanskad form. Att sådana bestämmelser saknas, synes utskottet vara en brist.» Ja, jag förstår, att utskottet kan skriva så, ty det har blivit en tendens på sista tiden, att man sannerligen icke skall få vända sig ens, utan att det skall föreskrivas i lagen, om man skall vända sig till höger eller till vänster. Och här kan man icke tänka sig den möjligheten, att tidningspressen och den fria kritiken skulle kunna utöva den granskning, som verkligen sker, i fall missbruk föreligga. Det här påminner verkligen om en gammal historia om en något pryd lärarinna, som i sin skolklass icke kunde tillåta, att Runebergs ord återgävos i ordern till Sven Dufva, utan skulle lyda så »Släpp ingen hm-hm över bron». Jag tror, att man med ironiens vapen kommer bra mycket längre med dylika försök, antingen de gå i den riktningen, eller de äro förestavade av andra motiv, än man gör genom att sätta till ett statsämbetsverk, som skall övervaka detta speciella intresse. Och hittills ha vi väl ändå icke sett så stora prov på någon större olägenhet av denna s. k. förvanskning.

Men, herr talman, det är huvudsakligen av principiella skäl, som jag för min del icke kan biträda detta förslag. Här går man helt enkelt ut ifrån, att arvsrätten skall utvidgas och befästas, och på ett område som detta vill jag icke vara med om den saken. Och denna arvsrätt skulle utsträckas genom en indirekt beskattning på dem som läsa klassisk litteratur. Ty det är innebörden av lagutskottets förslag rätt och slätt. Då jag anser det vara ett samhällsintresse, att så många som möjligt i den svenska nationen skola kunna skaffa sig ett förråd av våra svenska klassiska författare, Tegnér, Almquist och Runeberg, m. fl. och en gång av de nyare författarna, Strindberg, Heidenstam, Selma Lagerlöf etc., så kan jag icke på villkor vara med om att just dem, som skaffa sig dessa böcker, skall staten betunga med särskilda avgifter, en särskild skatt, låt vara att det skall gå till ett aldrig så gott ändamål. Jag vill visst icke bestrida, att kanske staten gjort för litet för de svenska författarna. Men det är en sak för sig. Om författaranslaget är för litet, så må det ökas. Ha vi en kulturbudget, som är uppe i så många miljoner som den nu är, så torde nog svenska staten ha råd att öka på även den lilla post som utgår till våra författare.

Av dessa skäl huvudsakligen ber jag, herr talman, att få yrka avslag å såväl utskottets betänkande som den i ämnet väckta motionen.

Här föreligga icke mindre än tre reservationer; den ena har en förtjänst, den andra en annan. Det synes mig, att man icke borde strida om, vilkendera av dessa reservationer som borde antagas, och därför har jag velat framställa detta rena avslagsyrkande.

Herr Lindman! Även jag finner i likhet med den siste ärade talaren att det är anledning att vända sig mot detta utskottsbetänkande.

Motionären har gjort tvenne framställningar. Den första av dem avser, att man skall åstadkomma något skydd, ett straffskydd, mot förvanskning eller förkortning av litterära verk. Och detta har utskottet tagit in i den skrivelse, som utskottet vill ha avlåten till Kungl. Maj:t. Jag fäster mig kanske mindre vid denna sak. Jag vill blott påpeka där den egendomliga situation, som skulle komma att inträda, nämligen därutinnan att ett s. k. fritt verk, d. v. s. ett som utkommit för 30 år sedan eller mera och sålunda är fritt på grund av äldre bestämmelser, det skulle kunna skyddas mot en sådan kränkning eller förvanskning, under det att ett verk, som icke är fritt enligt utskottets mening, icke skulle åtnjuta ett sådant skydd. Men det är nu inte så mycket om detta, jag nu skulle vilja säga några ord, som fastmer om det, varom den siste ärade talaren yttrade sig.

Motionären riktar sig mot den »rättskränkning», som han kallar det, som begicks 1919, och han vill, att denna i viss mån skall gottgöras. 1919 bestämde ju riksdagen, att den tid, som en författares arvingar skola ha rätt till hans

litterära kvarlätenskap, skulle nedsättas från 50 till 30 år. Nu säger motionären, att detta var en rättskränkning, som bör gottgöras. Då frågar man sig emellertid: Till vems förmån skall då gottgörelsen lämnas? Ja, det naturligaste vore att motionären sade, att denna gottgörelse skall lämnas till dem, mot vilka rättskränkningen begicks, alltså mot författarnas arvingar. Om detta icke befunnes lämpligt, så borde väl gottgörelsen närmast utgå till dem, till vilkas nackdel denna rättskränkning gjordes, nämligen den stora bokläsande allmänheten. Motionären vill icke vara med om någotdera sättet. Han inför en tredje part, som skall erhålla denna gottgörelse, nämligen författarna, »författarskrået», som en reservant, herr Hederstierna, med full rätt synes det mig, uttrycker sig. Man frågar sig då, varför nu levande författare skola få draga fördel av vad de författare skrevo, som levde för 100 och 150 år sedan. Varför skola de levande författarna få gott av detta, varför icke herr Kristensson och jag lika väl? Jag kan icke se, att det finnes något sammanhang mellan de för lång tid sedan avlidna författarna och de nu levande författarna. Motionären säger emellertid, att så skall vi ha det; de levande författarna skola ha denna fördel. Det skall införas ett statsmonopol, och avkastningen av detta monopol skall användas för att bilda en sjuk- och pensioneringsfond för levande författare.

Nu har ju utskottet dess bättre tagit avstånd från tanken på statsmonopol, en tanke, som säkerligen blivit ganska kostbar, och i stället gått på något annat. Utskottet vill nämligen införa en bokskatt, eller vad man skall kalla det. Jag tror man lugnt kan kalla det bokskatt, ty förslaget går ut på, att dessa fria litterära verk, den klassiska litteraturen, som man säger, men även andra arbeten, som icke tillhöra den klassiska litteraturen, skola drabbas av en skatt, och avkastningen av denna skatt skall användas på visst sätt. Utskottet reagerar inte det allra minsta mot att utskottet nu går emot den princip, som fastslogs av riksdagen 1919. Utskottet resonerar på följande sätt: Om vi bara inte sätta skatten för hög, utan stanna vid en låg skatt, så är det icke så farligt med skatten. Ja, men det är ju i alla fall principen det gäller. För övrigt, sätter man skatten hög, så motverkar man ju ändamålet att få litteraturen spridd till billigt pris och då blir det icke så stor inkomst genom skatten. Sätter man å andra sidan skatten låg, så blir det av den anledningen inte så stor inkomst för dessa författare, som man vill hjälpa.

Nej, vare sig skatten sättes hög eller låg, innebär den ett brytande av den princip, som fastslogs 1919, men den principen vill jag för min del icke vara med om att bryta. Om de 30 eller 50 årens skyddstid är det nu icke tal; man har kommit bort ifrån vad man ville vinna, nämligen att bereda den stora allmänheten möjlighet att få tillgång till denna litteratur till så billigt pris som möjligt, och detta kan icke ske annat än genom fri konkurrens utan påläggande av skatt.

För övrigt fäster man sig också vid det egendomliga i, att exempelvis Tegnér's verk, t. ex. Fritiofs saga, skola beläggas med skatt, men en 25-öres skräpbok, som jag går och köper i en kiosk på en järnvägsstation, den skall vara fri från skatt. Detta är väl icke rimligt. Om någonting borde beskattas, så skulle det väl vara en hel del av denna skräplitteratur, som vi äro översvämmade med nu för tiden och som sannerligen kunde behöva beskattas.

Nu säger utskottet, att författarna böra vara berättigade att åtnjuta något stöd av staten. De äro skapare av kulturvärden, som komma hela folket till godo, och de böra därför åtnjuta erkänsla och stöd av staten. Ja, jag är övertygad om, att till en viss grad och i visst avseende kunna väl de allra flesta av oss vara med om en sådan sak. Men det bör icke och kan icke ske på detta sätt, utan det bör ske genom höjning av det anslag, som lämnas i statshjälp åt författare.

Ang. ändrade bestämmelser rörande författarrätten.
(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande för-
fattarrätten.
(Forts.)

Ja, herr talman, jag skall icke uppehåll kammarens tid längre med detta. Jag har den uppfattningen, att hela tanken är förflugen och att den inte bör komma i praktisk tillämpning. Hela denna tanke på beskattning av den klassiska litteraturen böra vi låta falla och därmed även det skrivelseförslag, som första lagutskottet har hemställt om, på det att denna litteratur må på så billigt sätt och i så stor omfattning som möjligt komma hela den stora allmänheten tillgodo. Jag yrkar avslag.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag anhåller att få instämma i det avslagsyrkande, som framställts här, dels av herr Kristensson och dels även av herr Lindman. Men på samma gång anhåller jag att få väcka två interpellationer, den ena till ordföranden för vederbörande lagutskott och den andra till den här i kammaren närvarande ordföranden eller f. d. ordföranden i folkbildningskommittén.

Min fråga till utskottets ordförande är den, huruvida utskottet för sin del har observerat att det slut, till vilket utskottet har kommit, strider mot riksdagens hemställan 1920, och, för det fall att denna observation verkligen är gjord, på vilket sätt utskottet för sin del vill samrimma sitt förslag med riksdagens skrivelse, daterad 1920. Det är delvis samma fråga det gäller, nämligen om utgivande av de klassiska författarnas arbeten.

Jag tog mig friheten att år 1920 motionera om en utredning på vad sätt man skulle med statens medverkan i form av anslag eller eljest kunna bidra till utgivande av billiga folkupplagor av Sveriges bästa klassiska författare. Riksdagen biföll fullständigt och enhälligt denna hemställan och uttalade för sin del bestämt, att det vore statsmakternas uppgift att i sådant fall rent av peku- närt ingripa, och som en framkomlig väg uttalade riksdagen, att staten skulle bevilja ett anslag till sådana förlag, som vore villiga att utgiva liknande lit- teratur.

Skulle riksdagen nu, år 1924, gå på en annan linje än 1920, då skulle Kungl. Maj:t vid utredningens verkställande komma i en tämligen underlig situation. År 1920 säger den svenska riksdagen, att statsmakterna eventuellt böra bevilja anslag i och för utgivande av dylik litteratur, och 1924 säger samma svenska riksdag, att de klassiska författarnas arbeten skola beläggas med skatt i en eller annan form. Jag undrar, hur Kungl. Maj:t skulle ställa sig i detta av- seende, när det gäller att verkställa vederbörlig utredning av spörsmålet.

Och nu kommer min lilla interpellation till den i spänd väntan stående f. d. ordföranden för den under dramatiska omständigheter saligen avsonnade folk- bildningskommittén. Det är nämligen så, att i riksdagens skrivelse 1920 an- fördes, att utredningen av detta spörsmål om de billiga folkupplagorna av sven- ska klassiska författare och om statens medverkan till deras utgivande skulle anförtros åt den för den fria folkbildningsverksamheten tillsatta kungl. kommit- tén. Alltså, då jag själv är mycket varmt intresserad för dessa spörsmål, skulle jag vilja rikta den vördsamma förfrågan till f. d. ordföranden, huruvida kom- mittén för sin del har ägnat denna fråga någon uppmärksamhet och, i så fall, huruvida denna uppmärksamhet tagit form av resultat av ena eller andra slaget.

Herr af Ekenstam: Herr talman, mina herrar! Då jag avlämnade min lilla reservation i utskottet, hade jag sannerligen icke någon förhoppning om att den skulle vinna så mycket gehör i kammaren. Vi ha redan genom anförandena av tre föregående talare hört, att det tycks finnas en viss anklang för att vad ut- skottet hemställt icke bör bifallas.

Jag vill erinra om att det icke var alldeles utan strid, som det blev erkänt här i landet, att vad en författare har producerat dock skall betraktas såsom hans egendom, såsom verkligen någonting, som gör honom berättigad att därav

få njuta ekonomisk vinst. Det bestämdes också, att den ekonomiska rätten skulle dragas ut ända till 50 år efter författarens död. Sedermera inskränktes år 1919 de 50 åren till 30 år, men alltjämt har man fasthållit vid den bestämda tanken, att var det nu så, att icke författaren eller hans rättsinnehavare skulle vara berättigade att få ekonomisk vinst av författarens arbeten, så var det dock det allmänna, folket, som skulle ha rätt att få njuta av de kulturvärden, som kunde finnas hos dessa författares produkter.

Nu komma vi i dessa dagar och upptäcka helt plötsligt, att det finnes arvtagare till dessa författare och deras rättsinnehavare, och det skulle vara de nuvarande författarna. Kan överhuvud taget någon säga mig, om det finnes ett enda rättsligt skäl, varför det skulle vara riktigt, att därför att den eller den i dessa tider författar en bok, han skulle få rätt till ekonomiskt understöd, utgående av de medel, som försäljningen av de längesedan avdöda författarnas arbeten kan inbringa? Jag tror verkligen icke, att något sådant rättsligt skäl kan upptäckas, utan de, som hittat på det där, äro utan tvivel sådana, som tycka, att kan man icke på något annat sätt åstadkomma hjälp åt författarna, så får man försöka med ett sätt, så nära tillgängligt som möjligt, och det skulle vara att anlita den gamla kulturfond, som finnes.

Jag vågar påstå, att ett sådant tillvägagående för visso är ett hån och ett våld mot de egentliga rättsinnehavarna, men alldeles särskilt mot hela folket, som har rätt att komma närmare intill hela den bildningsnivå, som representeras av de gamla författarna, och därför också har rätt att få dessa kulturvärden publicerade.

Om vi nu kunna fastslå denna sak, så skulle det dock vara ganska intressant att litet grand kasta en blick framåt för att se, hur det skulle gå till, om motionären och med honom liktänkande skulle få utforma sina nya idéer. Om staten skulle vara den, som på ett eller annat sätt skulle upptaga de avgifter, som här kunde komma i fråga, så finge naturligtvis staten också ordna det så, att vad som kunde utgöras genom dessa inflytande avgifter, skulle utgå på ett riktigt och rättvist sätt. Vi kunna väl knappast tänka oss, att detta kan gå till på annat sätt än att staten skulle inrätta ett ämbetsverk. Men ett sådant ämbetsverk, det finge vara hur litet eller obetydligt som helst, kostar i alla fall pengar, och om kammaren ville tänka efter litet grand vad dessa gamla kulturarbeten egentligen kunna inbringa, så tror jag kammaren skall finna, att det icke är så alldeles omöjligt att förstå att sedan ämbetsverket tagit vad som är nödvändigt för dess förvaltning, så blir det nog icke så rysligt mycket över åt de moderna författarna. Ja, skulle man ordna det riktigt praktiskt för dem, finge man väl ordna det så, att man insatte alla dessa moderna författare i det där ämbetsverket och avlönade dem som tjänstemän. Då kunde de kanske få nytta av verket, men på annat sätt kan åtminstone icke jag förstå, att de kunna få det.

Jag anser, att hela rättsprincipen är fullständigt oriktig och att vad som här föreslagits för att genomföra denna oriktiga rättsprincip är av noll och intet värde, för det syfte man här vill nå. Under sådana förhållanden yrkar jag avslag på utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Björkman, Olsson* i Mora, *Gustafsson* i Örebro, *Uddenberg* i Varberg och *Leffler*.

Herr Engberg: Herr talman! Det finnes bakom denna motion, trots det förfelade skick, i vilket den framträder, en riktig och behjärtansvärd tanke. Det är den tanken, att man naturligtvis borde göra någonting för att hjälpa de skönlitterära författare, som därav kunde vara i behov. Men det är på samma gång en tanke, som statsmakterna redan gjort till sin egen genom att anslå medel för utdelande av stipendier till skönlitterära författare.

Ang. ändrade bestämmelser rörande författarrätten.
(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande författarrätten.

(Forts.)

Det är alldeles riktigt, att den svenska litteraturhistorien, liksom så många andra länders litteraturhistoria företer en lång rad av ekonomiska tragedier, om jag så får uttrycka mig. Det har ofta varit en lott och en hård lott för många av de författare, som spritt glans och ära över nationens namn, att de måst försmäktas i fattigdom, samtidigt som de med givmild, ja slösande hand strött ut av sitt snilles gåvor åt sina landsmän. Men det är å andra sidan självklart, att om man vill hjälpa den skönlitterära författaren, så skall man icke välja sådana medel, som oundgängligen, såsom fallet är med denna motion, komma att innebära lika många hinder för att realisera ett i och för sig beaktansvärt syfte. Det är såvitt jag kan förstå tydligt, att den ärade motionären har låtit förleda sig av vissa synpunkter, sådana som vi finna här i bilagan, framställda av den svenska författarföreningen och enkannerligen dess ordförande, synpunkter säger jag, som, om jag får uttrycka mig på dagens språk, äro mycket riktigt fackföreningsmässiga, men vilka, tillämpade på det område det här är fråga om, äro alldeles orimliga. Den vägen, vi redan äro inne på, böra vi fullfölja, nämligen att öka understöden åt betydande litterära gestalter. Men, mina herrar, om den svenska författarföreningen skulle ha någon slags monopolställning här att få leva och frodas på snillrika mäns arbete i det förgångna, då ter det sig underligt. Ja, vad menar man, mina damer och herrar, i själva verket med en författare? Tittar jag i svenska författarföreningens matrikel, så hittar jag där författare, som givit ut något enda arbete, någon liten broschyr om en berömd teaterdiva eller dylikt, och genast är han med i denna fackförening, som vill leva på de acciser, som härflyta av arbeten, sådana som en Carl Michael Bellmans, en Esaias Tegnér's och andra. Jag har det allra största sinne för att det må gå författarna väl. När exempelvis en berömd författare i denna kammare, herr Jonsson i Mörkhult, sett sin resa till Norrland gå ut i fem, sex upplagor, inställer sig osökt jämförelsen med en annan berömd rese-skildring i Sveriges litteratur, nämligen Carl von Linnés lappländska resa. Den reseskildringen gick sannerligen icke ut i så många upplagor, och jag är icke alls säker på, att vare sig författare eller förläggare därav skördade någon nämnvärd vinning. Men det är nu en gång så, att gränsen mellan författare och icke författare är svår att draga, och jag vill öppet säga ifrån, att den omständigheten, att några herrar med en eller annan bok eller broschyr bakom sig skrivit in sig som fackföreningsledamöter i svenska författarföreningen, är för mig ingen garanti för, att vederbörande också skulle vara förtjänta att komma i åtnjutande av den avkastning, som kan uppkomma av de stora författarnas arbeten. Här är uppenbart, att den ärade motionären har låtit förleda sig av dessa ensidiga synpunkter. Det är också, om man fullföljer tanken vidare, alldeles klart, att om det skall avgöras, huruvida en författare skall vara förtjänt av att understödjas, så får man icke bara se på åtgången av hans arbeten.

Gällde det åtgången på svensk litteratur skulle framgångsrikt med herr Jonsson i Mörkhult tävla t. ex. prins Wilhelm, vars mer eller mindre underliga dikter vi se gå ut i en rad av upplagor och köpas av den intresserade allmänheten med en hunger som är storartad, under det att verk av t. ex. en Ola Hansson och andra sannerligen icke kunna berömma sig av samma avsättning. Jag vill icke nämna en Wilhelm Ekelund, som i sin klassiska förnämhet aldrig kan räkna på att ernå framgång vid bokdisken. Allt detta gör att det för mig ter sig som rent parodiskt, att man här skulle gå in för det systemet att den nuvarande författargenerationen skulle leva på vad författare i det förlutna presterat.

Jag såg i tidningen Socialdemokraten en av doktor Hedén sammanställd statistik angående avkastningen av våra skönlitterära författares arbeten. Han hade infordrat uppgifter från ett förlag angående den sannolika avkastningen

av de klassiska författarnas arbeten. Det visade sig därvid, att avkastningen i själva verket skulle bli ytterst ringa, men icke förty är det så, att skulle man nu genom en accis på dessa böcker — någonting annat är det icke fråga om — gå fram för att hjälpa den nutida författargenerationen, skulle detta betyda att vår klassiska skönlitteratur blir ännu oåtkomligare för de nya generationerna än den hittills varit.

Det ligger säkert statsmakterna om hjärtat att göra denna klassiska litteratur tillgänglig för generation efter generation, men vägen måste då gå antingen genom understöd till utgivande av praktiga upplagor av dessa författares verk eller på något annat sätt. För min del anser jag, att man genom folkbildningsarbete, studiecirklar och dylikt lättast kan sprida ut till de breda lagren kännedomen om dessa klassiska författare. Det kan icke vara rimligt att ett skrå av moderna författare, som sannerligen icke har den andens och snilletts kraft, som präglade de gamla, skola framställa sig såsom de enda legitima arvingarna av våra stora klassiker i det förflutna. Jag måste i alla fall för min del säga, att det är en skyldighet för oss att tillbakavisa denna tankegång, som såväl motionären som utskottet är inne på. Det hjälper icke, att man här talar om, att vi skola sörja för, att det blir möjligt för våra nutida författare att leva. Ja, det är sant, herr talman, att det säkerligen finnes mer än en av dem, som väl är förtjänt av ett handtag. Det är sant, att en sådan man, som Ola Hansson, som redan i sin krafts dagar hade bakom sig hela sin storartade produktion, ännu in i det sista fått leva i den fattigdom, som bland annat även var fallet med Strindberg under vissa perioder av sitt liv ävensom med Fröding, andra att förtiga. Allt det där kan man icke bota genom att taga så förtvivlade steg, som här föreslås såsom inrättandet av ett slags accis, som vi ha, när det gäller t. ex. socker, sprit och tobak och dylikt. Jag är övertygad om, att herrarna icke vilja till den sortens njutningsmedel hänföra Sveriges klassiska skönlitteratur.

Vad den andra punkten i lagutskottets framställning beträffar, den, som gäller skydd mot förvanskning av upplagor av dessa författare, må jag säga, att där finnes icke och har aldrig funnits ett säkrare botemedel än den offentliga och vakna kritik sådan den utövas av den litterärt bildade opinionen. När man såg, huru exempelvis försöket att i vissa stycken utgiva en i språkligt avseende mindre tillfredsställande upplaga av Strindbergs samlade skrifter i tidningarna möttes av en kritik, som var både saklig och välgörande, och hur detta omedelbart fick till följd rättelse, har jag för min del fått det intrycket, att den bästa säkerhet, som vi alltjämt där ha, är denna offentliga och vakna kritik, och några som helst extra lagstiftningsåtgärder på den punkten synes mig alldeles obehövlige.

Jag måste därför, herr talman, för min del be att få på det allra bestämdaste varna för den väg, på vilken man här slagit in, och därför skall jag be att få yrka avslag å första lagutskottets hemställan.

Med herr Engberg förenade sig herr *Jonsson* i Eskilstuna.

Herr **Billqvist**: Herr talman! Efter alla de anföranden, som här ha hållits, har jag egentligen ingenting att tillägga. Jag har reserverat mig i utskottet, därför att jag vid närmare eftertanke har funnit, att man icke skulle nå äsyftat resultat, om man sloge in på den väg, på vilken såväl motionären som utskottet har slagit in. Det är givet, att våra författare i Sverige, åtminstone många av dem, icke ha så särskilt lysande förhållanden i ekonomiskt avseende. Den hjälp, som de skulle få på denna väg, skulle emellertid komma från ett håll, som icke vore så lämpligt, i det att allmänheten ju också har vissa anspråk på de gamla författarnas alster.

Ang. ändrade bestämmelser rörande författarrätten.

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande för-
attarrätten.
(Forts.)

Jag skall be att med dessa korta ord få yrka avslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr **Pettersson** i Södertälje: Herr talman! De mycket kraftiga anföranden för avslag å föreliggande betänkande, som här hållits, visa tillräckligt tydligt, åt vilket håll vinden blåser i denna fråga. Det torde icke föreligga någon utsikt att få kammaren att ändra mening. Någon sådan avsikt har jag icke heller, men jag anser mig dock skyldig att, innan klubban faller, närmare motivera den ståndpunkt, som jag och utskottet intagit i frågan, så mycket mer som en och annan av de föregående talarna nog gjort sig skyldig till en viss karrikering.

Till en början torde det vara skäl att erinra sig, vad det är för syfte, som ligger bakom det föreliggande förslaget. Först och främst vill man, att statsmakterna skola undersöka, om icke staten möjligen skulle kunna göra något för att skydda författare »av utmärkt förtjänst» från nöd, i händelse av ålderdom eller sjukdom. Vidare anser man, att det vore värt att undersöka, om icke staten skulle kunna göra något för att skydda den klassiska litteraturen mot förvanskning.

Vad nu det första syftet beträffar, är det en känd sak, att författarnas yrke hos oss icke är synnerligen lönande. Vårt språkområde är så litet, att det i allmänhet icke är lukrativt att trycka böcker på svenska språket. Och vi, som bo i detta lilla språkområde, hämta alltför mycket vårt vetande och vår själaspis ur tidningar och tidskrifter, för att inte tala om utskottsbetänkanden och kommittébetänkanden, för att vi skulle ha tillfälle att i någon större utsträckning uppmuntra författarna genom bokinköp. Jag talade här om dagen med chefen för en större förläggarefirma, och han bekräftade också, att det i allmänhet icke är många böcker, som gå här i landet. Vad som går bra är skolböcker, ty dessa äro ju skolbarnen tvungna att läsa och föräldrarna att köpa.

Det lär verkligen ha inträffat, att en och annan framstående svensk författare hemfallit åt nöd. Detta faktum har för mig framstått som tillräcklig anledning att tänka: manne det inte vore skäl att undersöka, om inte det allmänna här skulle kunna ingripa. Så mycket mera synes det mig, att man kan göra den frågan, som statsmakterna 1919, genom den nya lagstiftningen om författarerätten, i ganska väsentlig mån inskränkte författarnas möjligheter att försörja sig. Förut sträckte sig som bekant författarerätten till och med 50:e året efter författarens död, men 1919 blev den inskränkt så, att den endast räcker till och med 30 år efter författarens död. Det är uppenbart, att om en författare skall sälja sitt verk till en förläggare, så har verket ett betydligt mindre värde, om förläggaren kan exploatera det under endast 30 år efter författarens död, än om han kan göra det under 50 år, som förr var fallet. Den inskränkning, som sålunda skedde i författarerätten, drabbar naturligtvis alla författare, som efter lagens ikraftträdande producera något. Skälet för det förslag om en utredning, som här föreligger, äro således dels den nödställda belägenhet, vari vissa författare befinna sig, och dels den omständigheten, att statsmakterna själva i viss mån ha bidragit till detta sakernas tillstånd.

Det andra syftet var att undersöka, om man inte kunde bereda skydd mot förvanskning av äldre författares arbeten. För närvarande hava vi skydd mot förvanskning av litterära verk, till vilka privata rättsägare finnas. Den, som utger sådana verk i förvanskad eller stympad form, drabbas av böter och skadestånd, och de formar eller plåtar etc., som erfordras för tryckningen, förstöras, så att de ej kunna användas för samma ändamål en gång till. Om någon däremot tar sig för att i förvanskad form utgiva Bellmans eller Tegnérns arbeten, ådrager han sig ej någon laga påföljd. Men vi ha ju den vakna kritiken

säger man! Ja det är sant, och den kan möjligen väcka upp en moralisk stämning hos allmänheten. Men med allt erkännande av den vakna kritiken och allmänhetens moraliska känsla få vi väl ändå säga, att det kan hända att dessa krafter äro otillräckliga gentemot en smart och hänsynslös företagare-på detta område. Det finns folk, som vill köpa sådana förvanskade arbeten. Det är icke sagt, att en utgivare av sådana arbeten verkligen blir stäckt i sitt förhållande därigenom, att den upplysta kritiken brännmärker hans förfarande, och att den bättre delen av allmänheten ogillar det. Statsmakterna ha således en viss moralisk skyldighet att tänka på författarna, och statsmakterna böra icke heller alldeles skjuta ifrån sig kulturuppgiftern att vaka över att icke vilka stypare som helst förvanska den gamla litteraturen.

Nu säger man, att man kan lösa den första uppgiften mycket enklare och mera direkt, därigenom att man beviljar högre anslag åt författaren. Ja, det är alldeles riktigt, och det skulle så mycket mera vara skäl att gå den vägen, som det för närvarande i vårt land utgår ett mycket obetydligt anslag i detta avseende. Anslaget är, som bekant, 20,000 kronor och utgår till författare av utmärkt förtjänst. Därtill lämnar Svenska akademien ett anslag på 6,000 kronor till samma ändamål. Dessa anslag röra sig alltså med obetydliga belopp. Detta framstår, om man jämför dessa siffror med de belopp som i Danmark utgå för samma ändamål. Där lär anslaget till skönlitterära författare uppgå till omkring 130,000 kronor, och Danmark är dock ett mycket mindre land än Sverige. Emellertid, oaktat anslagsvägen otvivelaktigt är den väg, som närmast erbjuder sig, draga vi oss för närvarande för att begära ökade anslag av statsmedel, även när det gäller mycket behjärtansvärda ändamål. Man bör därför ej förtänka motionären, att han i stället föreslagit en annan utväg. Han föreslår nämligen, att lagstiftningen skall ingripa, och han har därvid tänkt sig, att staten skulle göra den litteratur, som blir fri i vårt land 1928, till föremål för statsmonopol. Utskottet har icke kunnat följa motionären i det avseendet utan har tagit ett bestämt avsteg från den tanken, och i utskottet har ingen reserverat sig för detta förslag, som därför torde vara ur räkningen. Däremot anser utskottet, att man skulle kunna reflektera på förslaget att avkastningen av den litteratur, som blir fri 1928, bereda medel till understöd åt författare. Detta skulle då ske på det sättet, att staten antingen för rätten att utgiva sådan litteratur skulle fordra erläggandet av en viss avgift en gång för alla eller också så, att en viss tantiem åsattes varje verk, som fick utgivas.

Detta förslag har blivit utsatt för en mycket omild kritik. Gentemot densamma vill jag endast erinra om ett par förhållanden. Till en början vill jag nämna, att en anordning i enlighet med det ena av utskottets alternativ redan nu tillämpas i England. När 25 år ha gått efter en författares död, har i England vem som helst rätt att utgiva den döde författares verk, men med skyldighet att betala viss tantiem. Denna tantiem går till rättsinnehavaren, och detta förhållande fortfar under ytterligare 25 år efter författares död. Skillnaden mellan detta system, och det förslag, som utskottet alternativt har tänkt sig böra övervägas, är den, att rättsinnehavaren i England är den avlidne författares arvingar, under det att rättsinnehavaren, enligt detta förslag, skulle bliva staten.

Vidare ber jag att få erinra därom, att förslag i samma riktning, som här är fråga om, har framställts och diskuterats och diskuterats fortfarande i Frankrike, Tyskland, Italien, Norge och Danmark. I Norge har till och med en regeringskommitté avgivit förslag i ämnet.

Jag säger detta endast för att framhålla, att den framkastade tanken icke är något så urbotat orimligt, som här har gjorts gällande.

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande författarrätten.
(Forts.)

Vidare har det sagts i dag, att här är det fråga om att införa en ny arvsrätt. Det skulle vara fråga om att införa de nu levande författarna som arvtagare till döda författares verk. Det är nog icke så. Jag vill erinra om, att utgångspunkten är den, att författarna, såväl de, som leva nu, som de, vilka framdeles komma att verka, blivit berövade en del av de inkomstmöjligheter, som de hade före 1919 års lagstiftning. Det är då icke så alldeles orimligt, att denna inskränkning, som författarna lidit, i någon mån kompenseras genom en anordning, varigenom deras intressen på annat sätt tillgodoses. Jag vill med detta ingalunda ha för avsikt att söka riva upp en ny diskussion om den lämpliga tiden för författarrättens bestånd. Den saken är nu en gång avgjord genom 1919 års lagstiftning. Men vilken mening man än må ha om densamma synes det mig, att man dock icke kan förneka, att den för det första i verkligheten innebär ett försämrande av författarnas förutvarande ställning och för det andra, att våra svenska författare genom den lagändringen blivit försatta i ett sämre läge än författarna exempelvis i Norge, Danmark, Frankrike och Belgien. Denna kompensation kan naturligtvis ingalunda karakteriseras som något slags arvsrätt. Den tyngsta invändningen är väl emellertid, att en dylik »beskattning» på litteratur leder till att den litterärt intresserade, bokköpande allmänheten blir oskäligt betungad. Utskottet har inte förbisett den faran. Det säges uttryckligen i betänkandet, att utskottet icke vill, att den ifrågasatta anordningen skall leda till ett verkligt betungande av den bokintresserade allmänheten. Men om man skulle tänka sig att staten krävde en viss summa en gång för alla av de förläggare, som efter 1928 års utgång ville utge verk, till vilka ingen privat rättsägare finnes, så är det ingalunda säkert, att ett sådant arrangemang ovillkorligen skulle leda till att böckerna bleve dyrare. Det skulle åtminstone kunna tänkas, att anordningen tack vare förläggarnas inbördes konkurrens ledde till att *förläggarna själva* fingo betala kostnaden. Men även om det skulle leda till att man fick lov att lägga på en tiöoring eller en tjugufemöring i högre pris på varje bok, som såldes, så är väl detta inte något så fruktansvärt, att det verkligen skulle kunna sägas utgöra en betungande börda på den bokläsande allmänheten. Det är väl knappast troligt, att en person, som ämnar köpa en bok, som kostar 3 kronor, 4 kronor eller 5 kronor, skulle låta sig avskräckas, om boken kostade 3,25, 4,25 eller 5,25 kronor.

Bland de invändningar, som framställts mot förslaget, är även den, att om en sådan anordning, som den utskottet ifrågasatt, komme till stånd, skulle den organisation, som erfordrades för att övervaka och sköta det hela, bli så dyrbar, att ingenting att tala om bleve över för det avsedda ändamålet. Ja, om den invändningen gäller liksom om åtskilliga andra av samma slag, att det är just en sådan sak, som man inte kan med säkerhet yttra sig om på förhand. Om det komme en utredning till stånd, så skulle den visa, huruvida en sådan organisation verkligen behövde bli så dyrbar. Anser man själva ändamålet behjärtansvärt, så bör man kunna vara med om utredningen. För närvarande kan man inte med visshet uttala sig om, huruvida invändningen är befogad eller icke.

Oaktat allt vad jag nu sagt, vill jag dock för min del erkänna, att detta utan tvivel är en sak, mot vilken vissa betänkligheter kunna yppas. Utskottet har ej heller varit blint för den saken. Men jag vill fastslå, att det verkligen är ganska behjärtansvärda förhållanden, som här stödja tanken på ett statsingripande. Utskottet har i sitt utlåtande också pekat på den möjligheten, att det till sist kanske icke finns någon annan utväg för att hjälpa författarna genom direkta anslag. Det vore i själva verket inte så orimligt, om man höjde anslaget till författarna, då man tänker på exempelvis de ganska stora anslag, som utgå till idrott av olika slag.

Herr talman, jag har för tillfället icke mer att tillägga, utan vill endast yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ändrade bestämmelser rörande författarrätten.

(Forts.)

Herr **Lindskog**: Herr talman! Anledningen till att jag funnit mig hava rätt att tala och att jag icke ansett mig skyldig att stryka mig är en direkt fråga till mig från herr Vennerström, hur det stod till med det svar, som folkbildningskommittén skulle lämna på ett spörsmål rörande billiga folkuppdrag av klassiska arbeten. Det enkla svaret på den frågan är, att herr Thorssons geddesyxa tagit bort möjligheten att utreda den frågan liksom åtskilliga andra frågor, vi fingo remitterade till oss.

Medan jag nu har ordet skall jag be att blott med ett par ord få deklarerera min egen ståndpunkt i frågan, närmast i anslutning till vad ordföranden i första lagutskottet yttrade. Jag vill då säga, att för det första synes det mig, som om nyttan för författarna av den föreslagna åtgärden vore synnerligen problematisk, ty man vet aldrig, om detta anslag kommer att tilldelas de författare, som verkligen äro värda att få del därav. Det kan så ofta tillkomma rena kottterihänsyn. Då min ärade bänkkamrat sade, att vissa författare hava framgång, som icke förtjäna det, under det att andra icke bli lästa, som förtjänat bli det, så skulle jag snarare vilja säga, att detta synes mig tyda på motsatsen av vad han ville säga. Det förefaller mig vara en viss orättvisa i hur ödet därvidlag delar ut sina lotter. Jag skulle vilja säga, att nog bör staten taga i allvarligt övervägande, om den inte borde ytterligare öka de tillfällen till hjälp, som den lämnar författarna. Man bör emellertid samtidigt komma ihåg, att varje slags konstnärskap, det må vara inom musik, målning eller litteratur, har alltid med sig en mycket stor risk. Den måste varje person, som ger sig in på konstnärbanan, räkna med. Staten kan icke avhjälpa alla vanskligheter därvidlag.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja uttala, att när vi här diskutera sådana frågor som den föreliggande, vi skulle kunna spara kamraterna i kamraren. Vi ha så rika tillfällen att giva varandra på huden, när det gäller rent politiska frågor, och jag skulle för min del önska, att när det gäller dessa frågor, vi hölle oss fria från att angripa varandra.

Vad är det nu för nytta för kulturen med tillgodoseendet av denna motion? Det är en direkt olycka för vår kultur, synes det mig. Det är en gammal god regel hos oss, att vi aldrig beskatta bildningen. Bildningen beskattas, om vi lägga skatt på böckerna. Om det så också blir bara 10 öre eller 25 öre, så finns det stora befolkningslager, för vilka verkligen en 25-öring och t. o. m. en 10-öring spelar en viss roll. Förresten tror jag inte, att fördyringen skulle stanna vid 10 eller 25 öre. Den starkaste anledningen till att jag här yrkar avslag är emellertid de rent principiella skälen. Utskottets ärade ordförande talade om, att en orätt hade begåtts mot författarna år 1919, därigenom att man då minskade deras möjligheter genom den bekanta lagen. Det är riktigt, men jag förstår inte, hur man kan gottgöra en begången orätt mot författarna genom att göra en ny orätt mot dem. En ny orätt begår man mot dem, om man låter de rättsanspråk, som vissa författare ha, övergå på andra författare, som icke hava rätt därtill. Jag kan icke tycka annat än att vi här, trots vad som sagts däremot, få en alldeles ny och egendomlig arvsprincip införd. Jag är för min del i stort sett anhängare av den individuella arvsrätten, men jag förstår åtminstone dem, som äro anhängare av samhällets arvsrätt, ehuru jag anser den vara kulturfarlig. Här kommer man emellertid med ett underligt mellanting, som består i att varken samhället eller den enskilde skall ärva utan ett visst skrä. Jag kan också förstå dem, som säga, att arvsrätten skall icke bestå i evärdelig tid utan att det skall vara en viss gräns. Men här skulle vi lämna det skräet en arvsrätt för eviga tider principiellt. Den prin-

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande för-
fattarrätten.
(Forts.)

cip, som vi sålunda skulle gå att införa, verkar högst absurd för mig, och då den dessutom är skadlig för vår kultur samt icke enligt min mening medför den berättigade och annars väl så motiverade nyttan för våra författare, bej jag för min del, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och motionen.

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Jag tänkte icke blanda mig i detta. Jag tillhör nämligen icke författarföreningen och anser mig icke vara författare. Men då jag hörde alla talare, utom herr Pettersson i Södertälje, gå löst och skälla så blint som de gjorde på författarföreningen och på motionären, så kunde jag icke underlåta att begära ordet.

Jag ber då att få säga, att det här icke är fråga om något farligare än en utredning. Det gäller att utreda och se sig för, innan man säger ja eller nej beträffande huruvida man på den ena eller den andra vägen bör stödja förtjänta författare och huruvida man kan stödja dem.

Nu vet ni alla, att svenska författare ha det ju synnerligen svårt. I Norge läsa bönder och fiskare böcker. I Sverige läser inte ens medelklassen böcker. De som där göra det är en liten klick på bruksherrgårdarna och andra herrgårdar samt i några synnerligen välplacerade och kultiverade ämbetsmannahem, och vidare är det en handfull folk bland arbetarna, som genom studiecirklar och även genom privatköp läsa böcker. En liten klick arbetare, godsägare och några ämbetsmän det är egentligen Sveriges bokläsande publik. Denna publik ringa omfattning gör, att böckerna gå ut i alldeles ofantligt små upplagor här. Om vi se på förhållandena i Norge, så finna vi att Johan Bojer t. ex. och en del andra författare, såsom Sigrid Undset, få ut sina böcker i aderton, tjugonde, tjugoundra eller tjugufjärde tusendet. När en författare får ut sin bok i så många tusenden, då behöver han helt enkelt inte understöd. Men i Sverige hava vi inte hunnit långt i intresse för dessa ting. Där blir det ingen möjlighet för en författare att få en nämnvärd inkomst. Det är författare som skriva för den storartade avlöningen av 2 öre i timmen, om de nu räkna ut vad de förtjäna på författarskapet. I Norge har en författare, som jag sade, inkomst av sina böcker. I Danmark är det, såsom en föregående ärad talare påpekade, så, att man lämnar storartade understöd. Detta torde också för resten vara fallet i Norge. Där hade ju åtminstone för några år sedan en hel rad av författare 3,000 kronor om året i diktargage av stortinget, och det är nog ännu allttjämt så, detta trots den betydande inkomst de norska författarna hava på sitt författarskap.

Nu är det enligt mitt förmenande bara fråga om att understödja sjuka och gamla författare. Det finns en hel del sådana, som hava det svårt och skulle behöva understöd. Däremot anser jag inte, att unga författare böra pekuniärt understödjas. Jag har den uppfattningen, att om man så understödjer unga författare, det lätt kan bli på det sättet, att en hel del ungdom lockas in på denna bana icke enbart av litterära skäl utan delvis även av tanken på ett blivande statsunderstöd. Jag anser vidare, att en ung författare eller författarinna, som inte sysslar med kroppsarbete, som inte diskar eller skurar golv eller hackar potatis eller gör andra nyttiga ting, inte kan bli en riktig författare. Jag vet inte, om det är vidskepelse eller ej, men jag tror, att endast kunskap om arbete och endast omedelbar beröring med jord och jordbruk och dithörande näringar kan skapa den andliga kraft, som är förutsättningen för att en man eller kvinna skall bli en verkligt bärande författare eller författarinna eller en sådan som har något att komma med, något att säga. Däremot anser jag, att när en man eller kvinna genom kroppsligt arbete och andligt arbete kommit fram till en nivå, där något är presterat — såsom fallet var t. ex. med Dan Andersson under hans sista år — då bör det ögonblicket vara inne, då diktargage skulle utgå. Jag är inte riktigt hemma i dessa saker, och därför vet jag inte om Dan Anders-

son någonsin fick något av de understöd, som utdelas. I varje fall hade han säkerligen ganska liten inkomst av sitt arbete, och dock är hans namn på allas läppar numera. Man kan inte gå på en middag någonstädes eller komma i ett sällskap utan att man där sjunger och läser Dan Andersson. Han har blivit nära nog ett slags halvgud i vida kretsar. Men när han levde hade han det inte så fett.

Nu invänder man mot det framlagda förslaget, att det skulle vara så farligt med en ny arvsrätt. Nej, herr Lindskog, denna nya arvsrätt finns i vida kretsar i samhället. Herr Lindskog eller vem som helst, som är medlem av en frikyrkoförsamling, en godtemplarloge eller en arbetarkommun, vet väl, att om föreningen dör ut, så kan den hava hus, jordegendom, obligationer eller annat och att just då den formen av arvsrätt är genomgående i hela vårt samhälle, att motsvarande moderförening eller syskonförening ärver föreningen. Det innebär icke någon ny arvsrätt, att en skrå eller en sammanslutning får arvsrätt, utan denna princip är tvärtom ganska vida utbredd och den bär upp hela vårt folkrorelseliv.

Vidare måste man erkänna, att det kan vara ganska lätt att välja mellan skrået och släktingar. En svägerska eller en syssling, som skändes för och inte ville hälsa på författaren, när han levde, varför skulle hon ha rätt till de betydande summor, som en författare dock i vissa fall kan efterlämna. Strindberg efterlämnade barn, men han kunde ha varit barnlös. Det kunde också ha inträffat, att han hade haft släktingar, som inte ville kännas vid honom alls, fast så var nu inte fallet. Han efterlämnade dock, efter vad som sägs, 300,000 kronor. Antag nu, att han icke efterlämnat barn. Varför skulle en brylling eller en syssling då ärva den angivna stora summan efter en författare, som denna avlägsna släkting kanske aldrig brytt sig om? Ligger då inte det skrå, författaren tillhörde, närmare till denna arvsrätt?

Det är här också fråga om en annan sak. Man säger, att författaren äger sitt verk i 30 år, efter vilken tid detsamma är allmän egendom. Jag må fråga de bönder här i kammaren, som verkställt stora nyodlingar på sina jordområden, om de äro nöjda med, att 30 år efter deras död nyodlingen går till vilken vilt främmande äventyrare som helst, som vill slå fingrarna i jordstycket. Nej, det hålles allt fortfarande kvar inom slakten. En författare har inte bara gjort en nyodling på sitt område, utan han är en självständig skapare av alltsammans, vilket odlaren inte är. Författaren bör då hava lika stor rätt som odlaren.

Nu säger herr Lindman, att det här icke skulle bli någonting för författarna. Man måste ha en låg avgift på böckerna vid försäljningen, och då blir det ingenting för författarna. Skulle man å andra sidan lägga högre avgift på böckerna, så bleve de icke sålda, och på det sättet blev det heller ingenting för författarna. Sådana invändningar kan man komma med rörande vilken sak som helst. Jag vill nu i korthet säga, att jag binder mig varken för den ena eller den andra åtgärden, när det gäller att åstadkomma stöd åt fattiga, sjuka och gamla författare, men jag önskar ändå, att kammaren ville taga sig en betänketid, innan den säger bestämt det ena eller det andra. En sådan betänketid vinnas genom att följa utskottets förslag och gå med på den utredning, som föreslagits. Det kan aldrig skada. De intressen, som här beröras, äro å ena sidan författarintresset, å andra sidan sex till sju bokförläggares intresse. Däremellan bör valet vara tämligen lätt för kammaren.

Herr Vennerström: Herr talman! När jag hörde min gamle vän Fabian Månsson, så undrade jag vart den gamle frihandlaren och motståndaren mot varje form av indirekt beskattning tagit vägen. Det finns ingen i denna kammar, som har med samma energi som min gamle vän Fabian Månsson gått emot varje beskattning av materiella nödvändighetsting. Han har med en väl-

*Ang. ändrade
bestämmelser
rörande för-
fattarrätten.
(Forts.)*

Ang. ändrade
bestämmelser
rörande för-
fattarrätten.
(Forts.)

talighet, som vi alla känna, ljungat mot beskattning exempelvis av smör, fläsk, mjöl och allehanda liknande nödvändighetsvaror. Jag häpnade, mildt sagt, när samme Fabian Månsson nu, då det gällde andliga nödvändighetsvaror — ty jag misstänker att Fabian Månsson betraktar Tegnér's, Geijers och en del andras skrifter såsom hörande till andlig nödvändighet — talade om att vi skulle belägga sådana ting med en slags form av indirekt beskattning. Jag vill med instämmande i föregående avslagsyrkande uttala den varma förhoppningen, att vår gamle vän Fabian Månsson skall återvända och bli samme gamle frihandlare och samme gamle kämpe mot den indirekta beskattningsformen även i fråga om andliga nödvändighetsting.

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Jag har här icke yrkat på någon beskattning av denna litteratur. Jag har bara sagt, att kammaren kan taga sig en funderare och undersöka, hur den vill göra, föranstalta en utredning om saken. Klart är, att vi i längden naturligtvis inte kunna komma ifrån att giva våra författare understöd av samma slag som Norge och Danmark ge sina författare, ehuru understödet skulle kunna utgå efter eventuellt andra grunder. Det är det som jag ville, att det skulle undersökas.

Här är det efter mitt förmenande icke tal om någon indirekt beskattning i stil med annan indirekt beskattning. Här är det bara ett val mellan å ena sidan några rika bokförläggarfamiljer och å andra sidan några fattiga och sjuka författare. Om denna beskattning, som man kallar det, av klassiska verk inte kommer till stånd, taga säkerligen bokförläggarna lika bra betalt för böckerna ändå. Bokförläggaren ger icke bort något utan tar säkerligen ut vad han kan taga ut.

För övrigt vill jag säga, att jag anser inte, att de där klassikerna äro så förfärligt märkliga — det måste jag säga en gång för alla — nödvändighetsvaror, om jag undantager en del av Geijers diktning, Wallin samt möjligen Stagnelius och Bellman. Tegnér finner jag i varje fall ganska onjutbar; det får jag säga herr Vennerström. Jag kan icke trivas med den svulst, som genomgår t. ex. »Fritiofs saga». Det finns ju några saker av hans hand såsom »Axel» och »Sång till solen», vilka icke lida av denna svulst, men vi få erkänna, att de flesta av hans dikter äro för vår tid tämligen onjutbara. Ur den synpunkten är denna produktion icke en med smör och ost jämförlig nödvändighet.

Herr Vennerström: Herr Månsson yttrade, att här står en strid mellan tvenne intressen, å ena sidan förläggarintresset, å andra sidan författarintresset. Jag förstår, att min gamle vän Fabian Månsson, ehuru själv en av Sveriges störste författare — det säger jag utan något smicker — känner sig fullkomligt opartisk. Men Fabian Månsson glömmen en tredje part, en väsentlig part. Det är det svenska folket, den bokköpande allmänheten. Det är självklart, att om vi gå in på en skattepolitik i det fallet, så giva vi möjligheter för våra bokförläggare att inte bara taga ut ifrågavarande skattesats utan att också lägga till en smula. Det som på det sättet kommer mellan får dock den bokköpande allmänheten betala. För denna allmänhet har min vän Fabian Månsson kämpat mot alla tullar och indirekta beskattningsformer när det gällt smör och fläsk. Jag hoppas han också i fortsättningen skall göra det och även när det gäller böckerna, vilka äro lika nödvändiga. Sedan må vi tvista om huruvida Tegnér är nödvändig eller icke.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 5.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Nationernas förbunds hjälpverksamhet till lindrande av hungersnöden i Norra Albanien;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag dels för uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus, dels ock för driften av epidemisjukhus jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetillägg åt vissa kvinnliga skrivbiträden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Härefter upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av medel till vissa statens järnvägsbyggnader i Norrland jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1, angående anslag till byggande av järnvägen Jörn—Gubblijaure.

I en till riksdagen den 29 februari 1924 avlåten proposition, nr 76, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för påbörjande av arbetena å statsbanan Jörn—Gubblijaure för budgetåret 1924—1925 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Ang.
statsbanan
Jörn—
Gubblijaure.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts omförmälda förslag hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen inom första kammaren nr 260 av herr *Rosén* och nr 265 av greve *Lagerbjelke* samt inom andra kammaren nr 412 av herr *Hage m. fl.* och nr 414 av herr *Nylander*.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till förevarande proposition och med avslag å de av herr *Rosén*, greve *Lagerbjelke* och herr *Nylander* i ämnet väckta motionerna samt herr *Hages m. fl.* ovanberörda motion, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, för påbörjande av arbetena å statsbanan Jörn—Gubblijaure för budgetåret 1924—1925 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herr *Asplund*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) för påbörjande — — — 500,000 kronor; och

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande anläggning av en statsbana från lämplig punkt å norra stambanan till de nyupptäckta malmfyndigheter inom norra delen av Västerbottens län, beträffande vilka garantier kunde vinnas, att de efter banans utförande bleve exploaterade i nöjaktig omfattning, samt för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde giva anledning; samt

av herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Ang.
statsbanan
Jörn—
Gubblijaure.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Sedan vi nu en längre stund rört oss i de högre regionerna, så blir det väl svårt nog att komma ned på jorden igen. Det är givet, att ett sådant ärende som det nu föreliggande är synnerligen brännbart. Jag vet sedan gammalt, även på grund av erfarenhet från den ort, jag själv tillhör, att så snart det gäller järnvägar, deras byggande och sträckning, så rör man sig på ett mycket brännbart område. Jag har tillåtit mig att foga en blank reservation vid vardera av de två punkterna i detta utlåtande, som det nu gäller att taga ställning till. Det är givetvis då en skyldighet för mig att klargöra, vad dessa reservationer innebära. Då vi i utskottets plenum behandlade dessa ärenden, skedde det i ett sammanhang för båda punkterna, och det kan ju hända, att jag i det följande kommer något in också på nästa punkt, då de i viss mån vävts ihop vid behandlingen. Jag hoppas, att herr talmannen har överseende med mig i detta hänseende.

Vid fjolårets riksdag kämpades ju rätt allvarligt beträffande de norrländska järnvägsfrågorna. Den dåvarande kommunikationsministern och jag tror i huvudsak även kungl. järnvägsstyrelsen förfäktade då den åskådningen, att vi tills vidare skulle avbryta järnvägsbyggnaderna där uppe i höga norden. Jag var motståndare till denna åskådning. Jag ansåg, att man inte skulle avbryta så tvärt utan att man borde gå fram fortfarande, ehuru naturligtvis med största försiktighet och i långsamt tempo. Aldrig kunde jag då ana, att man redan första riksdagen därefter skulle ha lämnat alla sådana hänsyn totalt åsido och i stället gå fram med en fart, som nästan påminner om den gamla tiden, när vi byggde järnvägar riktigt på skarpen här i landet.

Om vi se litet grand på den första punkten, d. v. s. den järnväg, som skulle utgå från Jörn och sedan uppåt tills den träffar inlandsbanan vid Gubblijaure, så har det ju sagts, att denna bana skulle ha två uppgifter. Den ena uppgiften skulle vara, att den skulle innebära en hjälp och en utvecklingsmöjlighet för jordbruket i de trakter, som banan berör. Och den andra uppgiften skulle vara att gagna skogsbruket, för vilket ändamål den skulle vara särskilt lämpad genom att den i huvudsak går uppe på vattendelaren.

Vad beträffar skogsbruket så erkänner jag, att jag icke förstår, huruvida skogsbruket över huvud tål vid de nuvarande fraktkostnaderna på järnvägarna, om det gäller att få ut råvaran, d. v. s. den fällda skogen, som inte är förädlad på något sätt. Det har eljest alltid sagts oss, att styrkan i Sveriges skogsbruk skulle ligga däri, att transporten ut till kusten kostar så litet därför att den sker på floderna. Jag vet inte, om förhållandena i detta avseende ha ändrat sig. Det har ju emellertid klagats så mycket över att genom det prisfall, som skedde efter högkonjunkturen, det svenska skogsbruket icke blivit så lönande, som det förut varit, åtminstone under vissa tider. Således, frågan om skogsbruket får jag lämna åsido.

I fråga om jordbruket är det ju alldeles solklart, att det gagnar jordbruket, att en järnväg går igenom den trakt, där jordbruket utövas. Det ha vi lärt oss nere i Skåne. Och om ingenting hade kommit emellan, så skulle jag sannerligen inte mot förslaget om denna järnväg ha yttrat ett enda ord. Ty sedan man fattat ett beslut — det skedde naturligtvis den gången också, år 1917, i kompromissens tecken — så bör man om möjligt stå fast vid detsamma. Men om det gäller ett beslut, som ännu icke satts i verkställighet, så kan jag icke se så slaviskt på saken, att även om helt nya och ändrade förhållanden uppstå, staten icke skulle kunna i någon mån korrigera sina beslut, såsom enskilda få lov att göra i liknande situationer. Det har ju under de tre sista åren, tror jag, på den avdelning av statsutskottet, jag tillhör, varit fråga om anslag till undersökning av malmfälten vid Skellefteälven eller i närheten av densamma. När man i fjolårets proposition i ärendet relaterade undersökningarna år 1922, syntes man vara mycket optimistisk. I årets kungl. proposition var man betyd-

ligt mera reserverad, men man ansåg ändå, att förhållandena voro sådana, att man borde fortsätta och klargöra, vad som verkligen kunde finnas i det där fältet, som kunde vara brytvärt, och om det över huvud kunde tillgodogöras för svensk konsumtion. Vi komma då i fråga om sträckningen av denna bana från norra stambanan till inlandsbanan i nästan samma situation, som den vari vi befunno oss i Skåne för cirka 50 år sedan. Det gällde också då att bygga järnvägar för underlättande av trafik- och fraktmöjligheterna. Jordbrukarna samlades omkring sina föregångsmän och satte till vad de kunde åstadkomma i ekonomiskt avseende för byggande av dessa banor. Detta är ju något okänt i Norrland, så sker det inte där. Emellertid, under samma period skedde stora och vidlyftiga undersökningar angående de skånska kolfälten. Några hade redan blivit klargjorda, och man hade börjat arbete med brytningen, andra befunno sig ännu på undersökningens stadium. När vi då skulle draga fram dessa järnvägar där nere, inte föll det oss då in att bygga dem utan hänsyn till gruvdriften, utan hänsyn till industrien. Jordbruket fick därför maka åt sig litet grand i fråga om banornas läge och sträckning. Men jag tror, att i längden ingendera parten har förlorat på den saken, absolut icke. Det var förvisso lyckligt att så göra. Nå, nu flyttar jag detta betraktelsesätt och den erfarenhet, som vi ha vunnit där nere i Skåne sedan dess, hit upp till Norrland. Här finns ju ostridigt detta fält. Det är undersökt till en del, men ännu är det icke fastslaget, vad det verkligen innehåller. Då föreslår Kungl. Maj:t och sedan utskottet, att vi inte alls skola bry oss om vad det händelsevis kan bli för resultat av denna undersökning av gruvfältet, utan vi skola à tout prix genomföra 1917 års beslut att bygga banan från Jörn till Gubblijaure eller åtminstone ett stycke av den. Ja, statsutskottets fjärde avdelning kom ju inte med något så enhälligt förslag, som det ser ut här av utskottets utlåtande, utan det var vitt skilda meningar. Men de skilda meningarna kunde mycket lätt svetsas ihop, när var och en fick det han ville ha och litet till. Jag vill inte begagna ett ord, som eljest en och annan brukar begagna, ty jag tycker att det är så fult. Men ostridigt var det en kompromiss, sådan den nu blev. Och om det hade gällt för dessa män, att de skulle liksom vi i Skåne litat direkt till folket i bygden och till sig själva såsom föregångsmän för att på enskild väg bygga banan, så tvivlar jag på att en dylik kompromiss hade kommit till stånd. Men när det gäller att uppoffra statens pengar, är det mycket lätt att göra dylika kompromisser. När man från statsrådsbanken i fjol hörde den betraktelsen, att dessa norrländska järnvägsbyggnader borde tills vidare helt och hållet inställas, så tycker jag, att det är synerligen märkvärdigt, att svaret nu skall bliva, att vi skola bygga utan vidare. Ty om det verkligen finns malm på detta Skel-teftfält, så är det alldeles klart för mig, att vi, om vi följa utskottet, komma att få votera tre banor. Det sades i utskottet, att man skulle inte precis taga det såsom avgörande, att den kungl. propositionen innehöll, att det blir en kortare sträcka, om man bygger från Bastuträsk eller litet ovanför den stationen. Man ansåg sig ha tämligen stor säkerhet för att det bästa fältet ligger längre in, det sades omkring 55 kilometer från norra stambanan. Detta kommer nog i så fall att förändra både kostnaderna och driften. Uppgiften lämnades av bergmästaren i norra distriktet, så jag får väl anse, att det är någonting att hålla sig till. Han har ju också avgivit en egen reservation i frågan. Jag är naturligtvis icke i tillfälle att bedöma, om detta är bärande eller inte. Men om det verkligen är bärande, så tycker jag, att det är underligt, att man på en sträcka av 55 kilometer skulle lägga två parallella banor på ett avstånd av endast ett par tre mil från varandra där uppe i Norrland. Det kan inte vara väl använda pengar att så göra, det vågar jag påstå. Nu är det visst inte min mening att gå emot tanken att bygga en järnvägsförbindelse mellan norra stambanan och inlandsbanan där uppe. Men det synes mig verkligen vara en rimlig fordran,

Ang.
statsbanan
Jörn—
Gubblijaure.
(Forts.)

att man först borde veta något mera, huruvida Skelleftefältet verkligen innehåller något, som det är värt att göra några uppoffringar för från statens sida eller icke.

När man vilat på hanen så länge, så tycker jag, att det är märkvärdigt, om man nu skulle säga, att det på grund av förändrade förhållanden skall byggas en ny bana. Den åskådningen har jag icke kunnat tillägna mig, och det är därför, herr talman, när det ej finnes möjlighet att skjuta på en sak, som framlagts av Kungl. Maj:t och föreslagits av utskottet, som jag i den situation, som för ögonblicket föreligger, nödgas yrka avslag på såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i den nu föredragna punkten. Men jag gör det endast med den tanken, att det måste vara klart först, om verkligen något byggande av banor bör företagas till dessa malmfält, eller, med andra ord, om dessa innehålla något i sina innandömen, som är värt att göra uppoffringar för från statens sida i samband med anordnande av förbindelse mellan inlandsbanan och norra stambanan.

Det är därför, herr talman, som jag är tvungen att framställa yrkande om avslag.

Herr *Olsson* i Blädinge instämde häruti.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Jag vill meddela kammarens ledamöter, att trots att samma synpunkter, som herr *Olsson* framförde här i andra kammaren, också blivit anförda från många håll i första kammaren, fattade första kammaren beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan och det utan votering. Det kan dock ej förnekas, att det finnes något i vad herr *Olsson* sade. Om han lätit bli att blanda in Skåne, skulle det gjort ett bättre intryck än nu. Ty det är så, att om man tittar på kartan, så ser man, att man kan stoppa in hela Skåne i en Norrlandssocken. Det är belysande för beskaffenheten av hans argumentation på den punkten. Det betyder, att skåningarna ha så mycket större förutsättningar för att klara sig själva. Men jag skall ej ge mig in på det. Jag vill endast säga, att jag för min del anser, att det beslut som riksdagen fattat så sent som år 1917, och som kommit igen på grund av regeringens proposition, vilken i sin tur är grundad på yttrande av den ansvariga myndigheten, nämligen järnvägsstyrelsen, måste vara så välgående, att man ej bör draga fram lokala och futtiga — ursäktat uttrycket — skånska synpunkter på frågan. Man bör i stället se den i stort. Det gäller endast att åstadkomma järnvägarnas utveckling i Norrland, och därför kan jag ej se, att riksdagen kan göra annat än bifalla utskottets hemställan. Dessutom vill jag säga, att de upplysningar, som vi fått i avdelningen, och vilka vi i vår tur försökt att lämna statsutskottet, dessa upplysningar ge vid handen, att det ej är så dåligt ställt med utvecklingsmöjligheterna, som herr *Olsson* ville göra gällande, utan tvärtom, att utvecklingsmöjligheterna äro goda. Och samtliga de personer, som vi hade hos oss i avdelningen för att ge oss litet mera intim kännedom om detaljerna, gävo oss det beskedet, att det verkligen vore något att göra där. Sedan kommer malmfältsfrågan. Jag vill ej bagatellisera den, men jag vill ha sagt, att vad beträffar kopparfyndigheterna, så framgår det av utredningarna av kommerskollegium, att deras bearbetande för närvarande är en ren konjunkturfråga. För närvarande, med nu gällande låga kopparpris finnes ingen möjlighet att sätta igång en lönande brytning. Vad de andra fyndigheterna beträffar, förhåller det sig ungefär på samma sätt. Men jag vill stryka under att det hade kanske ändå kommit att bli så, att vi tagit hänsyn därvidlag, om det ej varit så, att man i järnvägsstyrelsens utredning och propositionen funnit, att det ej kostar mera att bygga dessa malmabanor utan att det tvärtom blir cirka 600,000 kronor billigare än det förslag, herr *Ol-*

son i Kullenbergstorp på sin tid ganska energiskt verkade för. När saken ligger så, när det föreligger ett riksdagsbeslut en gång, när förslaget nu ånyo framlagts av regeringen och är tillstyrkt av järnvägsstyrelsen, när det vidare ej kostar mera och de sammanlagda trafikkostnaderna ej bli dyrare på denna väg, kan jag, herr talman, ej se ringaste anledning att gå ifrån det, utan jag anser det vara en hederssak för andra kammaren att helst utan votering bifalla statsutskottets förslag, till vilket jag, herr talman, yrkar bifall.

I detta anförande instämde herr *Larsson* i Kroken.

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Den föregående ärade talaren särskilt poängterat, att mina skäl skulle vara futtiga. Ja, det kan ju hända. Han sade, att det helt enkelt var en hederssak det gäller. Men han sade också, att jag ej skulle komma med skånska synpunkter. Men jag tycker ändå, att när vi skånska jordbrukare fingo bekväma oss till att banorna lades med hänsyn till stenkolsbrytningen och de schakt, man behöver för den brytningen, så är det ej så märkvärdigt, om även de norrländska jordbrukarna skulle få göra på samma sätt. Sedan betyder det mindre, om Skåne är en stor eller en liten provins. Och som den ärade talaren framhöll, har det nyss sagts från kommerskollegium, tror jag, att det ej vore så mycket med dessa lyndigheter, och att det ej kunde vara något ekonomiskt stort i dem med nuvarande konjunkturer. Ja, hade vi vetat det för ett par år sedan, kanske i år till och med, hade det varit överflödigt att offra pengar på en undersökning. Så dåligt trodde jag ej, att det var, och jag tycker verkligen, då bergmästaren i distriktet var av annan mening, kunde även hans yttrande få gälla en smula. Så åberopade den ärade talaren järnvägsstyrelsen. Ja, vad sade järnvägsstyrelsen i fjol, och vad sade den dåvarande kommunikationsministern? Jag hoppas, att talaren icke glömt det heller. Det är väl något så när samma järnvägsstyrelse i alla fall, och det må förlåtas mig, om jag litet kommer ihåg, vad järnvägsstyrelsen sade i fjol, något som den ärade talaren tycks ha glömt bort. Det är därför, som jag anser, att skälen ej äro så futtiga, herr vice ordföranden i statsutskottet må sedan bedöma dem hur han vill.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet *Lübeck*: Herr talman, mina damer och herrar! Det var efter många och långa strider vid flera tillfällen, som tvärbanornas sträckning i Norrland bestämdes. Det måste då föreligga särskilt starka skäl, om man skall frångå ett beslut, som riksdagen tidigare fattat, och som väckt förhoppningar i de bygder som beröras av dessa banor och särskilt i fråga om sträckan Jörn—Arvidsjaur, då man vet, att denna bana omfattats med sympatier i olika läger i riksdagen från Skåne till översta Norrland. Till och med min ärade företrädare i ämbetet har förra året uttalat om denna bana, att han ansåg den hava särskilda förutsättningar att bära sig. Han har med den pessimism, som eljest utmärker hans uppfattning om dessa norrländska banor, dock bestämt vitsordat, att den banan är bättre än andra. Jag förstår därför ej, vad herr *Olsson* i Kullenbergstorp syftar på, när han antyder, att förra året regeringen intagit en annan ståndpunkt än den nuvarande. Jag har i varje fall ej ansett mig stå till svars med annat än att fullfölja det beslut riksdagen fattat, och därför har propositionen framlagts.

Under senaste året har i särskild grad kommit fram skäl, som skulle tala för att man borde bygga en järnväg några mil söder om sträckan Jörn—Arvidsjaur eller alternativt en bana direkt från trakten av Bastuträsk uppåt landet till Malmfälten i de närmast stambanan belägna delarna, därifrån norrut till Glommerträsk, och sedan upp till Arvidsjaur. Jag lät göra en undersökning,

*Ang.
statsbanan
Jörn—
Gubblijaur.
(Forts.)*

Ang.
statsbanan
Jörn—
Gubblijaure.
(Forts.)

som visade, att om man höll på riksdagens beslut, kunde man, utan att kostnaden blev större, jämväl få en bana från en plats norr om Bastuträsk uppåt landet till malmfälten vid Örträsk. Ja, kostnadsberäkningarna visa, att man kan komma ytterligare uppåt till Mensträsk, en betydelsefull del av malmområdet, utan att kostnaderna överstiga, vad som skulle bli fallet med den ifrågasatta krokbanan. Under sådana förhållanden syntes mig klart, att man borde effektuera riksdagens beslut och sedan lita till framtiden, när man sett malmundersökningarna bragta till större klarhet, så att man därpå kunde grunda beslut om järnvägs byggande. Jag hyser den förväntan, att riksdagen på grund av de uttalanden, som gjorts från Kungl. Maj:t och utskottet, skall befinnas beredd att medverka till ett byggande av järnväg till malmfälten den dag, då man kan konstatera, att det kommer att löna sig. Jag tänker därvid ej enbart på malmfälten utan även på de möjligheter, som i övrigt finnas för järnvägen.

Det är ju så i Norrland, att man upptäcker än det ena och än det andra. Det är de stora, rika möjligheternas land. Nu har man i år hittat dessa malmfyndigheter, som man med rätta hyser förhoppningar på, och det kan hända, att man även efter banan Jörn—Arvidsjaur kommer att hitta malmfyndigheter. Hur som helst kan jag ej finna det rimligt, att riksdagen, på sätt herr Olsson i Kullenbergstorp ifrågasätter, skulle frångå det beslut, som fattats i fråga om banan Jörn—Arvidsjaur.

Vad angår odlingsmöjligheterna efter de olika sträckorna, vill jag säga, att det finnes rika odlingsmöjligheter utefter sträckan Jörn—Arvidsjaur, mest ovanför Glommersträsk, och för de trakter, som ligga norr om dessa platser, kan detta komma väl till pass, nämligen för att få tillförsel av jordbruksförnödenter till våra nordligaste industrisamhällen. En undersökning har vidare konstaterat, att även efter malmbanesträckan finnas odlingsmöjligheter tillräckliga för den industribygd som kan komma att uppstå utefter denna malmbana. Man behöver för den skull ej giva järnvägen en sådan sträckning som upp mot Glommersträsk för att föra livsförnödigheter till malmdistrikten där nedanför. Jag vågar uttala den förhoppningen, att kammaren kommer att bifalla Kungl. Maj:ts och utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmanen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang.
statsbanan
Hällnäs—
Stensele.

Punkten 2, angående anslag till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i avseende å statens järnvägar, under återopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning, Bil. 1» fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen (punkten 19 av förenämnda statsrådsprotokoll) att till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele för budgetåret 1924—1925 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, nämligen nr 158 i första kammaren av herr *Rosén m. fl.* och nr 242 i andra kammaren av herr *Bäckström m. fl.*, föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att till påbörjande av arbetena å järnvägen Lycksele—Stensele för budgetåret 1924—1925 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de av herr *Rosén m. fl.* och herr *Bäckström m. fl.* i ämnet väckta

motionerna, måtte till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele för budgetåret 1924—1925 anvisa ett reservationsanslag av 1,100,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är måhända även vid denna punkt angeläget för mig att nämna, att första kammaren följt Kungl. Maj:ts förslag och avslagit utskottets hemställan, i vad den skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag. Jag är ej rätt säker på, att statsutskottets ärade vice ordförande särskilt hade tillkännagivit det. Då nu riksdagen tagit det här — det skymtade ju fram i statsrådets anförande, att han ansåg, att det vore ett motiv för denna bana, om det funnes någon malm vid dessa Skellefteåfält — är det skäl i att man åtminstone icke skärper upp farten på byggandet mera än Kungl. Maj:t föreslagit.

När vi för några dagar sedan fingo den här boken från socialiseringsnämnden, som jag har läst till en del och för övrigt till allra största delen med synnerligt intresse, så tycker jag, att såvida det, som den boken innehåller, är ett någorlunda riktigt uttryck för meningarna hos dem, som ha författat boken eller givit den dess innehåll, så skulle man en liten smula reflektera på det problemet: Skall man icke det minsta fästa sig vid då staten bygger sina banor där uppe i Norrland, och bygger ut detta nät mycket fort och så långt som ifrågasatts, skall man icke ha en tanke på dess indirekta verkan i ekonomiskt hänseende för statsbanenätet i dess helhet, huruvida vi verkligen kunna få billigare järnvägsfrakter utan bara tänka på järnvägsfrakter för dessa orter. Ty det är solklart, att håller man i någon mån fast vid att statens järnvägar skola skötas och drivas som ett i huvudsak ekonomiskt företag, så måste man taga hänsyn till att ju fler mil man lägger till av kulturbanorna, innan en del av de gamla kulturbanorna hinna arbeta upp sig till att bli verkliga trafikbanor, d. v. s. så att de bära sig själva, så länge kommer det givetvis att tynga hårt på frakterna å stambanenätet i dess helhet. Jag vill visserligen icke påstå, att jag i allt och allo delar den åskådning, som gjort sig gällande i den där boken, men det mesta, vågar jag påstå, är sunda ekonomiska tankar. Och hade vi litet grand mera förut just slagit in på en sådan väg, så att man hade avvägt det improduktiva mot det produktiva litet bättre, hade vi kanske haft möjlighet för att våra näringar — alltså gäller det icke endast jordbruket — kunde i detta ögonblick ha utsikt till något förbilligade frakter. Vad det då beträffar, att vi, när det gäller dessa, talat om Skåne, så är det så — jag ber statsutskottets ärade vice ordförande om förlåtelse, att jag kommer in på Skåne igen — att det är ekonomiskt rent avskilt från övre delen av Sverige i fråga om åtskilliga produkter, för så vitt stambanorna skola anlitas som trafikmedel. Det är därför, som jag tycker, att den ringaste eftertanke säger, att vi dock böra se till, att vi ej rusa fram med så stark fart, att vi binda både samtidens produktion och produktionen i framtiden vid så tunga frakter, att det kan hända, att det är rätt mycket produktion, i fråga om vilken det överhuvud taget står och väger, om det är möjlighet att fortsätta därmed till följd av att järnvägsfrakterna äro så höga. Det är därför, som jag vågar säga, att jag hoppas på litet mer förståelse i kammaren för det yrkande jag nu har, nämligen om avslag på utskottets hemställan i denna punkt och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr *Wiklund*: Herr talman! Det kan ju vara förklarligt, att herr *Olsson* i Kullenbergstorp, som näppeligen varit i dessa trakter och således icke äger tillräcklig kännedom om de lokala förhållanden, som där äro rådande, icke anser det så brådskande med kommunikationer i denna landsdel, men för den, som

*Ang.
statsbanan
Hällnäs—
Stensele.
(Forts.)*

Ang.
statsbanan
Hällnäs—
Stensele.
(Forts.)

är bosatt i Norrland och känner till de stora vidderna och den brist på kommunikationer, som där är rådande, för honom framstår det såsom ett oavvisligt behov att åtminstone den bandel, som här är i fråga, snarast möjligt må påbörjas och fullbordas. Men om nu herr Olsson icke för egen del känner till detta behov, borde han ha i minnet riksdagens beslut år 1917, nämligen att en tvärbana skulle anläggas från Hällnäs å norra stambanan till Stensele och Storumans station å inlandsbanan.

Jag vill i detta sammanhang anföra statsutskottets yttrande vid 1917 års riksdag. Statsutskottets yttrande lyder så: »Vidkommande härefter frågan om byggande av en tvärbana mellan norra stambanan och inlandsbanan över Lycksele har utskottet funnit en sådan bana vara väl motiverad. I enlighet med vad som föreslagits i de av herrar Fahlén m. fl., Schotte m. fl. samt Rydén väckta motionerna, har utskottet ansett, att beslut om banans framförande till Stensele omedelbart bör fattas.» Detta blev också riksdagens beslut.

Riksdagen har alltså redan år 1917 beslutat anläggande av denna järnväg ända fram till Stensele. Vad har nu inträffat, då detta beslut skulle frångås? Man skall måhända liksom den föregående ärade talaren peka på den ekonomiska situationen, som icke inbjuder att nedlägga kapital i järnvägsbyggnader. Men härtill skall ju icke användas skattemedel, utan lånemedel, och lånemarknaden torde icke nu vara särskilt ogynnsam eller sämre än 1917 och i varje fall icke sämre, än vad den kan vara några år härefter, ifall t. ex. banbyggnaden då skulle påbörjas.

Ett avbrott i banbyggnaden, när man nu nått fram till Lycksele, skulle vålla dels att där stationerat befäl skulle förflyttas till annan ort, och dels att den stam av vana järnvägsarbetare, som nu finnes där, skulle avskedas, ty då arbetet å banan Forsmo—Hoting blir slutfört i sommar, är det icke sannolikt, att hela denna personal kan beredas arbete, utan kommer en del av densamma att få avskedas. Den materiel, som finnes i Lycksele, måste ju även fraktas därifrån. Att detta skulle vara förenat med någon fördel för staten, kan jag icke förstå, om arbetet i allt fall under närmaste framtiden åter skall påbörjas.

För den, som bor i denna landsdel och upprepade gånger genomrest dessa trakter, står det tydligt och klart, att anläggandet av tvärbanan Lycksele—Stensele omedelbart bör påbörjas. Det är ett oavvisligt behov ej allenast för den befolkning, som är bosatt i de bygder, som banan genomlöper, utan ännu mer för de stora socknarna Sorsele, Stensele, Vilhelmina och Dorotea, vilka alla äro belägna efter inlandsbanan. Dessa socknars befolkning måste nu för att komma till sin egen residensstad Umeå genomresa Jämtlands och Väster-norrlands län för att slutligen komma in i Västerbottens län och fram till Umeå. En sådan resa tar tvenne dagar och sålunda längre tid än en resa från dessa bygder och hit till Stockholm. Visserligen bli förhållandena något förbättrade, så snart banan Forsmo—Hoting blir färdig i sommar, men dock är det ett orimligt stort avstånd från dessa bygder till den egna residensstaden.

Men ännu värre ställer det sig med varutrafiken. Den måste nu gå över Östersund till Trondhjem i Norge eller över svenska hamnar, belägna söder om Västerbottens län, Sundsvall, Gävle och andra söder därom. Det är klart, att denna långa järnvägstransport först till Östersund och sedan efter den långa inlandsbanan skall fördyra varorna i otrolig grad. Vore däremot tvärbanan Lycksele—Stensele färdigbyggd, så funnes en gin trafikled till Umeå och dess nyanlagda hamn.

Många andra skäl kunde anföras, som tala för nödvändigheten av denna banas snara fullbordande, men dessa äro så många gånger framhållna och så utförligt framställda i den i båda kamrarna avgivna motionen, att jag nu icke skall upprepa dem.

Jag vill sluta med att uttala den förhoppningen att denna kammare må våga något och offra något för den stora sak det här gäller, varigenom den befolkning, som jag här nämnt, måtte komma i åtnjutande av den järnväg, varav den är i så stort behov. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Ang.
statsbanan
Hällnäs—
Stensele.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Rehn, Brännström, Lindmark, Lindberg, Wikström* och *Bäckström*.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skulle också kunna nöja mig med att instämma i de synpunkter herr Wiklund framfört, men det är dock ett par saker till, som jag skulle vilja stryka under en smula. Det är i stort sett samma synpunkter, som jag redan vid föregående punkt anfört, som ligga till grund för hela mitt resonemang, i synnerhet som det förhåller sig så, att det icke är en så fattig bygd där uppe heller; ty efter den sträckning, där banan skall gå fram, finnas dock i dessa socknar, som äro berörda av järnvägen, fastigheter till över 100 miljoner kronors taxeringsvärde enligt uppgifter, som jag fått av en vittnesgill och omdömesgill person.

Sedan vill jag påpeka, vad som framhållits i utskottets betänkande, nämligen att i det faktum, att riksdagen i fjol beviljade medel, så att bron kunde fullbordas vid Lycksele, ligger ett löfte från riksdagens sida, att järnvägen skall fullföljas. Hade man velat stoppa vid Lycksele, hade det räckt till med att endast bygga en station på vänstra sidan av älven. Nu blev det icke så, utan man ansåg, att man skulle bygga bron; och därmed var meningen att järnvägen skulle fortsättas, jag vågar säga, att det var meningen med så mycket större tillförsikt som jag även då var med i fjärde avdelningen av statsutskottet vid behandlingen av frågan.

Det man kan vinna genom att följa herr Olsson i Kullenbergstorp är således, att man bryter av järnvägsbygget upp till Stensele för ett eller annat år, men man kan icke komma ifrån att fullfölja detsamma. Då frågar jag: när det är så, att man beräknar att få 200,000 kronor över på det redan beviljade och av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsbeloppet, ett belopp som icke är att förakta men som kommer att till viss och avsevärd del förspillas, om man nödgas vidtaga förflyttning av arbetare och befäl och förråd, då frågar jag, är det icke klokare att försöka, i synnerhet om man går i sakta tempo, att göra färdigt det man lovat? Med hänsyn till att riksdagen har lovat och så sent som i fjol bekräftat, att det skulle fortsättas ovanför Lycksele, har jag kommit till det resultat jag kommit till i utskottet.

Sedan bara en sak, som ligger långt vid sidan. Vad socialiseringsnämnden föreslagit och herr Olsson i Kullenbergstorp åberopat skrämmer icke mig, som redan 1921 i en reservation till ett kommittébetänkande angav, att min ståndpunkt principiellt var av detta slag. Det kan således icke skrämma mig på minsta sätt, men jag nödgas i fraktfrågan återupprepa, att talet om betungande järnvägsfrakter på grund av byggandet av kulturbanor är icke så farligt, sedan man upptäckt att man kan sköta en tillfredsställande lokaltrafik å dessa banor på ett enklare sätt än tidigare. Sedan man eftersatt en del krav, något som man icke *kan* göra vid starkt trafikerade järnvägar, behöves det icke kosta så mycket. Jag tror för övrigt icke, att det är så farligt med statsbanornas höga taxor, så länge som svenska järnvägsföreningen, en sammanslutning av de enskilda järnvägarna, förklarar, att dessa järnvägar icke äro i stånd att sänka taxorna i samma takt som statens järnvägar.

Herr talman, jag har icke något vidare att tillägga. Jag ber att av fullaste hjärta få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang.
statsbanan
Hällnäs—
Stensele.
(Forts.)

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Det har talats mycket om en gruvlig kompromiss, och jag vill då giva till känna, att jag icke haft något att skaffa med denna, vilket framgår därav, att det på denna punkt gått Kungl. Maj:t emot. Det framgår av statsverkspropositionen och Kungl. Maj:ts ställningstagande till järnvägsfrågorna i Norrland, att det har varit ekonomiska skäl, som man ansett tala för att man skulle gå fram med större återhållsamhet och därför nöja sig med att nu få arbetena till Lycksele färdiga för att icke behöva upptaga arbetet på ytterligare en arbetsplats, såsom skulle bli förhållandet genom bifall till utskottets förslag.

Sedan detta är sagt, skall jag med anledning av vad som yttrats om banornas sträckning i Norrland, gärna vitsorda för det första att det är i överensstämmelse med den av riksdagen antagna planen, som fortsättningen av banan från Lycksele mot Stensele skulle komma att byggas, och vidare vill jag vitsorda, att det enligt min mening vore olyckligt, om man skulle under en lång följd av år leda trafiken från lappmarkssocknarna på andra vägar än de av ålder gått och som äro gamla handelsvägar. Att leda trafiken bort mot Östersund betyder icke blott ombyte av handelsplatser för socknarna där uppe i höga norden, utan också att trafiken av det ena eller andra, som kan komma att fraktas däruppiifrån, drages icke till förädlingsverken vid den svenska kusten utan åt annat håll. Jag behöver icke gå in i detalj i det avseendet. Det säger sig själv, att de huvudsakliga handelsvägarna kommit att gå fram efter flodsträckorna, och så måste även i fortsättningen bli förhållandet.

Den tiden är förgången, när man i inlandsbanan, den ursprungliga inre långbanan, inlade den betydelsen, att den skulle vara huvudbanan. Det är faktiskt så, att det blivit tvärbanorna, som äro de väsentliga av vad man brukar kalla inlandsbanesystemet. Och själva inlandsbanan är mer att betrakta såsom en uppsamlingsbana för tvärbanorna. Ser man saken så, då hyser man ur saklig synpunkt betänkligheter mot att förorda, att trafiken för lång tid skall gå fram efter andra vägar än tvärbanornas.

Jag har ansett mig böra på grund av den förda diskussionen erinra om dessa synpunkter. För övrigt har jag den uppfattningen, att man skulle ha kunnat från utskottets sida visa den större återhållsamhet ur rent ekonomiska synpunkter, som skulle framgått genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Waldén**: Herr talman! Då herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet anser, att utskottet på denna punkt har gått emot Kungl. Maj:t, finner jag det något egendomligt, ty herr kommunikationsministern har fått 500,000 kronor mer än han begärt, och det brukar ett statsråd vara tacksam för. Jag förstår visserligen, att Kungl. Maj:t velat vara återhållsam, men jag tror icke, att statsfinansernas ställning är så dålig, att vi icke skulle kunna bevilja en och en halv miljon kronor för påbörjandet av den järnvägsbyggnad vi nyss beslutat, nämligen Jörn—Arvidsjaur och dessutom fortsättning av bansträckan Hällnäs—Stensele. Det kan man icke kalla för att rusa fram, som herr Olsson i Kullenbergstorp ville kalla det, att anslå ytterligare 500,000 kronor till sistnämnda banbyggnad. Denna järnväg bör byggas, om också i långsamt tempo. Om man bygger i så långsamt tempo, som statsutskottet antytt, dröjer det 8 à 10 år, innan banan blir färdig, och jag tror icke, att riksdagen den gång, den beslöt banan, tänkte sig, att det skulle gå åt så många år, till dess att den bleve färdig, även med så långsamt tempo som man den gången förutsatte. När riksdagen visat en sådan välvilja mot Kungl. Maj:ts förslag och godtagit påbörjandet av linjen Jörn—Arvidsjaur — som jag för min del varit något tveksam om inom utskottet, det får jag erkänna, därför att man kanske hade större skäl att gå en annan väg och börja med malmbanan, vilket jag dock frångått, därför att det blir dyrare — kan jag icke finna annat, än att goda skäl tala för

att icke avbryta byggandet av den järnväg riksdagen en gång beslutat och som enligt min mening måste anses vara av synnerligen stor och vital betydelse för Västerbottens län. De skälen ha redan framhållits av herr Wiklund, och även utskottets ärade vice ordförande har berört de starka skäl, som tala för att man nu fortsätter banans byggande.

Beträffande arbetsstyrkan där uppe tror jag det kan gå för sig att få lämpligt arbete för den, även om vi taga denna järnväg. Jag förutsätter, att linjen Forsmo—Hoting blir färdig under årets lopp, och då kan den arbetstyrkan flyttas till Jörn—Arvidsjaur-banan. Man kan använda den arbetarstam, som finnes vid Lycksele-banan, och behöver således icke skingra den. Det är av synnerligen stor betydelse, att man nu icke avbryter järnvägsbyggandet och skingrar den arbetarestyrka, som finnes där, ty om arbetet sedan återupptages om några år, har man då icke tillgång till vana järnvägsarbetare. Genom att man sysselsätter arbetarna där uppe och icke sätter dem ur arbete slipper man också att öka arbetslösheten.

Jag kan icke finna annat än att goda skäl tala för att fortsätta denna järnvägs byggande i så långsamt tempo, som vi tänkt oss, och jag tror icke, att de statsfinansiella synpunkterna kunna vara av vägrande betydelse, särskilt som det är ett så litet anslag, som behövs för ändamålet.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag skall bara be att få säga några få ord därför att om andra kammaren bifaller förslaget, blir det gemensam votering, och det kan då vara skäl att göra några erinringar med anledning av en del anföranden i första kammaren. Jag vill då först säga, att hela detta sätt att spela upp sig till något slags ekonomiskt översnille beträffande järnvägspolitiken och finanspolitiken, som framkommit i ett anförande i första kammaren, tycker jag att man har rätt att reagera emot. Det är icke alltid, som insikterna svara mot de stora orden, och även om vi icke i denna kammare ha en sådan mängd av akademiskt utbildat folk som i första kammaren, kan det ändå vara så, att vi kunna ha en förnuftig och praktisk syn på en mängd problem även av ekonomisk art.

Jag vill till försvar för att jag begärde ordet erinra om att det är icke första gången jag varit med om att sätta mig in i och besluta om de norrländska järnvägarna. Jag har, innan 1917 års riksdagsbeslut kom till stånd, rest igenom varenda en av de landsdelar, som beröras av dessa bansträckor, dels dem som äro beslutna och dels dem som äro projekterade men icke blivit beslutna, och jag har ett intryck av de utvecklingsmöjligheter, som där finnas, och hur förhållandena ställa sig. Jag vidhåller gent emot så övermodiga uttalanden i medkammaren, att riksdagen eller vi sörlänningar böra både i rättvisans och nationens intresse lojalt fullfölja och få till slut den plan, som antogs 1917. Järnvägarna i Norrland komma att vara behöfliga, även om motortrafiken utvecklar sig aldrig så mycket. Snöförhållanden och sådant uppe i Norrland göra det nödvändigt att ha järnvägar, och den tunga trafiken kan aldrig tillgodoses av motorfordon. Jag tror därför, att det är ekonomiskt riktigt, att vi bygga ut det glesa järnvägsnät, som vi en gång hava beslutat, och som består av Inlandsbanan och tvärbanorna mellan denna bana och kusten. Det är visserligen sant, att icke allt, vad man far igenom där uppe, är jordbruksbygder. Jordbruket är ju icke att förakta, men det finns även andra ekonomiska resurser av olika slag, vilka medföra, att det är ett ekonomiskt intresse jämväl för landet att få järnvägsnätet färdigbyggt.

Då jag har den uppfattningen — och jag har försökt icke minst genom personliga besök på de orter, det gäller, att komma till klarhet i frågan — att

Ang.
statsbanan
Hällnäs—
Stensele.
(Forts.)

järnvägsnätet bör utbyggas i enlighet med den år 1917 uppgjorda planen, måste jag fråga mig, om det är ekonomiskt klokt att nu bryta av järnvägsbygget i Lycksele. Jag får säga, att om en enskild person eller ett enskilt företag skulle handla på det sätt, som staten skulle göra, ifall bygget avbrytes, skulle man betvivla, att personen eller företaget i fråga hade ett ekonomiskt gott förstånd. Vi ha nu byggt den stora dyrbara bron över Ume älv vid Lycksele, men om vi icke skola fortsätta järnvägen, varför skulle vi då bygga bron? Vi kunde ju lika gärna haft en station på andra sidan älven, vi kunde ha stannat där med järnvägen och icke byggt den dyrbara bron. Är det vidare ekonomiskt förståndigt att nu bryta av järnvägsbygget och skingra arbetarstammen — det är ju allmänt veterligt, att järnvägsarbetarna däruppe ha blivit en kultiverad och ordentlig arbetarstam av mycket stort värde — och skingra befälet av schaktmästare och ingenjörer för alla himmelens vindar, för att om två å tre år återigen börja samlas ihop löst folk. Man måste då åter börja civilisera och göra hyggligt folk av den sortens rallare, för att använda det gamla allmänt vedertagna uttrycket, som man får in, sedan man en gång skingrat den gamla arbetarstammen. Är det ekonomiskt förnuftigt, om vi en gång skola bygga vidare, att nu skingra de inventarier, som finnas i Lycksele, och som lära uppgå till ett par hundratusen kronors värde? Är det ekonomiskt klokt att låta en kåkstad växa upp i Lycksele, där rälstippen slutar? Vi veta ju, hur det såg ut i Porjus, när den banan byggdes. Är det förnuftigt att låta ett konstlat samhälle uppstå där uppe, som kommer att bli ekonomiskt ruinerat den gång, då man för rälsläggningen vidare upp mot Stensele? Jag kan icke för min del anse det vara ekonomiskt klokt, även om man talar än så illa om oss i första kammaren, utan det kloka är enligt min uppfattning att fullfölja järnvägsbygget förbi Lycksele mot Stensele i den mån, som det är möjligt för staten att åstadkomma medel för detta, till dess att man kommer fram till Stensele och har tvärbanan färdig.

Jag har varit i Åsele och i Vilhelmina, vilka orter tillhöra Västerbottens län. Om en person exempelvis i Åsele skall resa järnvägen till residensstaden, måste han med nuvarande förbindelser resa ungefär 60 mil på järnväg. Det är på det sättet, som man anser sig böra behandla befolkningen där uppe, i stället för att man skall bygga fram järnvägen från Lycksele till Stensele, varigenom man ordnar kommunikationer för befolkningen både från Vilhelmina och Åsele, så att de åtminstone efter norrländska förhållanden få någorlunda bekväma järnvägsförbindelser till sin residensstad.

Jag tycker, att vi sörlänningar ha den skyldigheten emot Norrland, att vi icke svika 1917 års riksdagsbeslut utan bygga banan färdig, och det utan så mycket krusiduller och hoppande hit och dit av regeringar och utskottsmajoriteter. Låt oss i stället se till att riksdagsbeslutet av år 1917 fullföljes, och att därmed också rättvisa göres mot denna del av vårt stora och vidsträckta fädernesland. Jag är övertygad om att framtiden kommer att bedöma vårt handlingssätt i detta fall såsom mera ekonomiskt och framsynt än den uppfattning, som i dag gjort sig bred i första kammaren under allehanda överord mot statsutskottet och dess mening.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Rydén förenade sig herrar *Osberg* och *Carlsson-Frosterud*.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Den siste ärade talaren tycktes förmena, att man skulle sakna ekonomiskt sinne, om man håller på Kungl. Maj:ts proposition. Det är ju dock blott den, som jag har yrkat bifall till, och ingenting annat.

Nu säger man, att om järnvägsbygget avbrytes, skingras arbetsstyrkan och materielen, men, såvitt jag kan förstå, behövs det folk till den bana, om vars

byggande båda kamrarna ha beslutat, nämligen banan från Jörn till Gubbliaure. Den kan väl icke byggas utan folk, och då begriper jag icke, varför det skulle uppstå sådana märkvärdigheter, om arbetsstyrkan transporteras från det ena bygget till det andra.

Jag tror, att de anföranden, som jag har haft i bägge dessa punkter vittna om att jag icke har velat gå ifrån 1917 års beslut. Det har emellertid inträffat mycket, sedan det beslutet fattades. Vad exempelvis den första frågan beträffar, var det väl ingen här i kammaren, som år 1917 hade en aning om Skelleftealmfälten. För övrigt tror jag, att herrarna hade litet väl gott om pengar år 1917, som man hade synnerligt besvär och omtanke att göra av med. Det är litet mera ont om pengar nu — det kan man icke komma ifrån — och då får man kanske, vare sig man är sörlänning eller bor någon annorstädes i Sverige, se frågan en smula mera ekonomiskt och gå litet försiktigare fram med företag, som ekonomiskt icke kunna bära sig själva på mansåldrar.

Herr Åkeriund: Herr talman! Jag hyser visserligen ingen synnerligen varm beundran för en del av de norrländska järnvägsföretagen, ty jag håller före, att de nog ganska länge komma att utgöra en kräfta på svenska statens järnvägar, men jag vill tro, att det kulturella syfte, som de fylla, till stor del kompenserar detta. Emellertid håller jag före, att då riksdagen en gång har givit vid handen, att dessa järnvägar skola komma till stånd, så skall riksdagen också göra vad den kan för att befolkningens förhoppningar i detta avseende må bliva uppfyllda. Vi skola komma ihåg, att Norrlands befolkning utgöres av lika goda svenskar som vi, och att de ha ovillkorlig rätt att fästa sig vid ett sådant av riksdagen avgivet löfte. Min åsikt är numera den i fråga om de norrländska banorna, att ju närmare vi komma gränsen till främmande land, desto mera böra vi söka fästa Norrland vid det gamla svenska fosterlandet. Detta gör, herr talman, att jag anser det vara en ovillkorlig plikt att göra vad jag kan för att bidra till att den järnväg, som nu är i fråga, måtte komma till stånd så fort som möjligt och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Endast ett par ord. Jag skulle icke så ivrigt draga i härnad för norrlänningarnas krav på järnvägar, om det icke vore så, att jag själv är från en bygd, där det fanns och alltfort finns rika förutsättningar för utveckling, och där man icke kom någonstädes trots alla möjligheter, man hade, förrän man fick kommunikationer. Jag kan kanske också få säga, att det genom den socken, där jag har min bopåle, som man säger, gå två parallella järnvägar, och detta har så långt ifrån skadat utvecklingen, att det tvärtom har skyndat på densamma. Man fick visserligen vänta i bortåt 20 år, innan utvecklingen tog någon fart, men när de 20 åren hade gått, märkte man först, att bygden hade gjort en betydande vinst genom de uppoffringar, som blivit gjorda från kommuners och enskildas sida.

När man nu har så starkt tryckt på, som herr Olsson i Kullenbergstorp gjort, att man på vissa håll här i landet har anlitat enskilt kapital för järnvägsbyggnader, vill jag för min ringa del säga, att så okunnig jag än är i nationalekonomi, tycker jag egentligen icke, att det spelar någon roll, från vilket håll man tar pengarna, om man tar dem från enskilda eller från staten. De måste enligt mitt sätt att resonera i båda fallen ändå tagas av det samlade sparkapitalet. Det spelar således för mig ingen roll, om det är staten som sådan, som släpper till pengarna eller icke.

Sedan endast det lilla ordet till herr Olsson i Kullenbergstorp, när han sä-

*Ang.
statsbanan
Hällnäs—
Stensele.
(Forts.)*

Ang.
statsbanan
Hällnäs—
Stensele.
(Forts.)

ger, att vi år 1917 hade ett så förfärligt besvär, därför att statsfinanserna flödade över, att de gyllene åren kommo dock först senare.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Hamilton**: Herr talman! Även jag vill be att få draga ett strå till stacken till förmån för Norrlands järnvägar. Jag tror, att det vore ytterst oklokt att nu avbryta den plan till utbyggnad av dessa järnvägar, som beslöts år 1917. Låt vara, att Norrlands järnvägar icke äro några ekonomiskt bärkraftiga företag — det har dock ingen betydelse — utan vad som har betydelse är, att järnvägarna utveckla Norrland, så att Norrland kan inom sina egna gränser behålla sina söner, så att de slippa utvandra.

Jag skall icke förlänga debatten utan ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Björnberg* och *Jonsson* i Hökhult.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

I fråga om
pensionsför-
måner i vissa
fall åt f. d.
befattnings-
havare i
statens tjänst

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om dels beredande av lika pensionsförmåner i vissa fall åt f. d. befattningshavare i statens tjänst av samma grad, dels ock höjda pensioner åt pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst, som pensionerats enligt äldre bestämmelser; och begärdes ordet därvid av

Herr **Fjellman**, som yttrade: Herr talman, mina damer och herrar! Jag skall icke uppehålla kammaren länge utan vill jag endast säga några få ord i denna fråga, som flera gånger under senare år har varit berörd i denna kammare. Statens tjänstemän ha ju med kraft och energi framfört sina önskemål, och dessa ha också ofta helt eller delvis tillgodosetts av riksdagen. För pensionärerna har det emellertid varit helt annorlunda. Av naturliga skäl ha dessa icke kunnat nedlägga så mycken kraft på att föra fram sina önskemål och därigenom ha dessa gamla blivit behandlade på ett styvmoderligt sätt utan att riksdagen kanske har menat det. Här föreligga faktiska orättvisor, ty man kan icke kalla det annat än orättvist, när tvenne personer, som inneha samma grad, och som inbetalat lika stora pensionsavgifter, den ene sitter med dubbelt så stor pension som den andre. Den, som har den lägsta pensionen, är till på köpet den äldste, sålunda den, som har svårast att finna någon extra utkomst att försörja sig med, och som får betala en hel del mera i läkarvård medicin o. s. v. Det enda rätta vore naturligtvis, att alla, som ha samma grad, erhålla samma pension. Emellertid har bankoutskottets ärade ordförande meddelat mig, att detta är mycket svårt att genomföra dels på grund av finansiella svårigheter, dels på grund av att vissa tekniska skäl tala häremot. Jag har försökt att förminska de finansiella svårigheterna genom att föreslå, att de, som ha betalt in *lika mycket i pensionsavgifter*, skulle få lika stor pension, om de tillhöra samma grad, men även detta har visat sig stöta på vissa tekniska svårigheter. Nu har emellertid bankoutskottet beslutat att föreslå riksdagen att ingå med skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida en ytterligare förbättring av pensioner av äldre typ må kunna genomföras samt därefter snarast möjligt för riksdagen framlägga det förslag,

vartill omständigheterna må föranleda. Jag får för min del uttala min stora tillfredsställelse med detta utskottets förslag, och jag är övertygad om att för den händelse, som jag hoppas, detsamma kommer att av kammaren bifallas, alla gamla pensionärer skola bliva synnerligen glada över detta beslut.

Jag hade emellertid närmast begärt ordet för att till regeringen rikta en vördsam hemställan, att den måtte skynda på denna utredning, så att riksdagen, när den sammanträder nästa år, måtte finna ett verkligt förslag till en väsentlig förbättring för dessa gamla pensionärer. Denna fråga kan icke liksom andra uppskjutas, därför att enligt naturens ordning dör den ena efter den andra av dessa gamla. Just dem, som man i första hand bör hjälpa, falla först ifrån och det vore väl roligt för oss alla, om vi kunde åstadkomma någon förbättring för dem, innan det blir för sent.

Jag ber. herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Härpå föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt f. d. tulluppsyningsmannen O. Reis; och

nr 52, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § 2 mom. c) i förordningen den 1 juni 1923 angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagstiftning angående ekonomiska föreningars sparkasserörelse.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 157, hade herr *Starbäck* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande sådan lagstiftning beträffande ekonomiska föreningars sparkasserörelse, att de risker, som vore förenade med den nuvarande på området i fråga bedrivna verksamheten, måtte såvitt möjligt snarast undanröjas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning huruvida och på vad sätt genom förbättrad lagstiftning ökad trygghet för insättares tillgodohavanden å låneräkning med ekonomisk förening skulle kunna vinnas, utan att den ekonomiska föreningsrörelsens berättigade krav på rörelsefrihet trädde för nära, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Reservationer hade likväl avgivits

a) mot utskottets hemställan:

av herrar *Bäcklund* och *Jönsson* i Fridhill, vilka yrkat avslag å den i ämnet väckta motionen; samt

b) mot vissa delar av motiveringen:

av herrar *Vindahl*, *Enhörning*, *Lindgren*, *Gustafsson* i Örebro, *Winkler* och *Gardell*.

I fråga om pensionsförmåner i vissa fall åt f. d. befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Ang. ekonomiska föreningars sparkasserörelse.

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställen föredragits, yttrade:

Herr Starbäck: Herr talman! Jag har knappast kunnat undgå att finna, att den här lilla motionen, som jag har tillåtit mig frambara, kommit så mycket buller åstad, redan innan den kommit så långt, som ifrån utskottet och på kammarens bord. Detta ger mig anledning till att lämna några upplysningar, enär det synes mig stå i visst samband med en företeelse, som jag tycker tyvärr har börjat göra sig litet för bred i vårt offentliga liv. Man vill icke låta detta vara detta, utan man söker efter motiv, mer eller mindre otrevliga motiv, för en motionärs framställning, och eftersom detta har tagit sig uttryck även i detta utlåtande, d. v. s. indirekt, skall jag be att få nämna några ord.

I de av utskottet infordrade utlåtanden från Kooperativa förbundet står t. ex. nederst på sidan 26: »Denna omständighet förklarar, varför motionens udd riktats speciellt mot de kooperativa föreningarna och i första rummet mot Kooperativa förbundet, som i motionen påstås äventyra småfolkets besparingar.» Denna omständighet skulle vara en påstådd samverkan mellan mig och grossisterna i landet eller rättare sagt en påstådd påverkan på mig från grossisternas förbund. Nu vill jag först säga, att jag icke kan finna, att det i motionen riktas någon udd mot Kooperativa förbundet, utan den udden måtte de ha känt alldeles av sig själva, vilket ju kan förklaras av ett och annat. Det har åtminstone kommit mig att fundera, varför man där blivit så fasligt ömtålig för en kontroll, som man till en början sagt sig alls icke ha något emot. På sidan 30 står det att: »det Kooperativa förbundet vill fästa utskottets uppmärksamhet på, att det, som vi här ovan visat, icke är insättare i de kooperativa föreningarnas sparkassor, som begärt införandet av statskontroll över denna gren av verksamheten — d. v. s. inlåningsverksamheten — utan att kravet framställts av den kooperativa rörelsens konkurrenter, som därmed tro sig kunna hejda den medlemmarna eftersträfvade utvecklingen av den kooperativa företagsformen». Jag får verkligen säga, att visserligen står det här i en bilaga, men utskottet kunde ju ha frågat någon av andra kammarens medlemmar, den kunde hava frågat sin kamrat motionären här, hur det förhöll sig med detta samband med grossisterna, och då skulle de ha kommit underfund med, att det icke alls fanns något sådant samband. Det finnes icke den allra ringaste påverkan från grossisterna ty, herr talman, mina damer och herrar, det är ju klart, att i fall man kan visa, att herr Starbäck, som påstår sig gå småfolkets ärenden är ombudsman för grossisterna, kan man säga, att där ser ni, vad han går för, han bär icke rent mjöl i påsen, och så har man redan a priori vunnit ganska mycket. Men mina herrar, det skall icke lyckas.

Jag skall be att få tala om, hur motionen tillkom. Jag anser mig vara tvungen till detta desto mer, som det i kväll står i tidningarna en del saker om den här motionen och grossisterna, och i den tidning som jag har läst, Nya Dagligt Allehanda, tar man bestämt avstånd från legenden, att det skulle vara från grossisterna, som ursprunget härledde sig. Det förhåller sig på det sättet, att jag har äran att vara ordförande i en liten högercirkel, som heter medelklassens politiska organisation. Vi hade en gång ett enskilt möte — vi bruka anordna sådana för att avhandla angelägenheter, som vi anse röra medelklassen — där det hölls ett föredrag över den kooperativa rörelsen, efter vad jag kan förstå ett mycket lugnt och sakligt föredrag. Däri fästes de närvarandes och framför allt riksdagsmännens uppmärksamhet på det förhållandet, att det stora Kooperativa förbundet liksom även de mindre kooperativa föreningarna bedriva en inlåningsrörelse, som tagit mycket stora dimensioner. Jag tror att de rörande denna inlåningsrörelsens storlek nämnde en siffra på mellan 12 och 16 miljoner kronor. Detta är också riktigt, ehuruval det torde hända, att inlåningen stigit betydligt, sedan den siffran var den faktiska, men det kunna vi återkomma till

sedan. På en uppmaning att väcka en motion om detta svarade jag, att det ville jag visst aldrig lova, samtidigt, som jag förklarade, att jag icke väcker motioner på grund av en uppmaning eller ett beslut av en organisation, där jag sitter som ordförande. Emellertid beslöt man att anordna ett offentligt möte, där ett offentligt föredrag skulle hållas om kooperationen och till vilket de, som voro intresserade för kooperativa företag och ville försvara rörelsen, inbjödos. Så utvecklades den saken och bland mina vänner blev den åsikten allt mognare, att här skulle det behövas en motion. Jag resonerade med dem och fann att det i alla fall kanske icke vore ur vägen, om man fäste statsmakternas uppmärksamhet på, att man icke borde underlåta att begagna den möjlighet till kontroll, som statsmakterna härutinnan skulle kunna åstadkomma. Detta var sålunda historien om motionens uppkomst. Sedan har jag icke haft någon beröring med herrar grossister, såvida icke herrarna vilja förmena mig att språka med t. ex. min ärade kamrat och medlem av denna kammare herr Winkler eller med herr Lindley i första kammaren, ty det, får jag säga, vore väl att ställa bra stora fordringar på en medlem av riksdagen.

Så kom då motionen fram, och så har tiden gått. Nu vill jag ännu en gång fästa uppmärksamheten på, att denna motion icke är på något sätt riktad mot det Kooperativa förbundet eller de kooperativa eller ekonomiska föreningarna. Den är riktad mot — som det också verkligen står på ett ställe — det stora kooperativa förbundets sparkasserörelse. Varför? Jo därför att den är den största; men annars talar den ju även om ekonomiska föreningar i allmänhet. Jag anser, att man bör försöka ordna en kontroll för att möjligen undvika en katastrof, där måhända statsmakterna skulle bli nödsakade att ingripa för att skydda småfolket. Nu är det ju inte alls så, att härmed menas, att statsmakterna på något sätt skola förbinda sig till något dylikt ingripande. Men, herr talman, med tanke på en angelägenhet, som vi hade här förra året, då »den andra statsmakten» faktiskt ingrep, förefaller det mig, jag måste säga det, inte alldeles så absolut säkert att inte, om en verkligt stor katastrof inträffade och hotade tusentals små små insättare, riksdagen under vissa förhållanden skulle finna sig föranlåten att träda hjälpende emellan. Åtminstone får jag, med den erfarenhet i politiska ting, som jag har förvärvat, säga, att jag inte skulle bli mycket häpen, om en majoritet i riksdagen skulle måhända driva det därhän.

Nu har utskottet infordrat utlåtande från fond- och bankspektionen, från sparbanksföreningen, från Kooperativa förbundet och från Kungl. socialstyrelsen. Utskottet säger att »av dessa yttranden framgår, att dessa myndigheter icke finna det lämpligt att understödja motionärens krav på offentlig eller statskontroll. Ja bokstavligen, formaliter är detta att läsa riktigt, men läser man noggrant igenom särskilt sparbanksföreningens yttrande och även socialstyrelsens och bankspektionens yttrande kommer man till det resultatet, att det är mycket långt ifrån, att dessa myndigheter äro så särskilt belåtna med den kontroll, som denna stora bankinläningsrörelse är underkastad. Långt därifrån, snarare synnerligen missbelåtna. Att de inte precis äro med på statskontroll är sant, men här är det ju endast fråga om att statsmakterna skola välja det lämpligaste sättet, med andra ord, en utredning. Nu säges det också i dessa myndigheters utlåtande liksom i utskottets betänkande, att hittills har inte någon blivit lidande och uti Kooperativa förbundets yttrande, sista stycket är man, om jag, herr talman, får tillstånd att använda ett kanske något vulgärt uttryck »rätt så styv i korken», ty man säger »en redan nu lång och mångsidig erfarenhet har ådagalagt, att de villkor, som förut ha uppräknats, äro tillfyllest för sitt ändamål och genom att lagfästa hithörande bestämmelser för samtliga föreningar, som önska öppna inlåningsverksamhet, skapas allt det

*Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)*

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

skydd för medlemmarnas intressen, som överhuvud taget är möjligt att åstadkomma. Det lider enligt vår mening intet tvivel, att denna av Kooperationen redan tillämpade ordning från effektivitetens synpunkt vida överträffar nästan varje form av statskontroll.» Ja, det är ju stora ord, herr talman, och, mina damer och herrar, vad är det som inträffar? Jo, en sådan förening, som här garanteras så väl kontrollerad måste gå i konkurs. Denna förening är konsumtionsföreningen Södra Värmlands län u. p. a. i Säffle. Denna förening har måst förklara sig och blivit förklarad i konkurs. Den har idkat sparkasserörelse och insättarnas fordringar uppgick vid konkurstillfället till närmare 19,000 kronor. Nå det kan ju kanske anses vara en bagatell, när man förut har talat om 16,000,000 kronor. Säkert är det heller icke mycket, men om vi till att börja med titta något litet på, vad det är för insättare i denna förening, komma vi kanske till en annan uppfattning. Jag har här en förteckning från konkursförvaltaren — jag kommer att ställa den till de ärade kammarledamöternas förfogande — och där finner jag t. ex. en springpojke, en sotare, en smed, omyndige Erik Igans, omyndiga Märta Igans, omyndige Karl Erik Levander och omyndiga Majken Ring, nå, den senare har ju endast en obetydlighet på kronor 27:50 att fordra, men för en omyndig flicka på landet torde även kanske kronor 27:50 ha sin betydelse. Och vad äro nu dessa insättare hänvisade till att göra. Ja, deras fordringar äro oprioriterade, och var och en måste personligen bevaka sitt intresse i konkursen. Nu säger man, att det här konkursboet naturligtvis också har sina tillgångar. Ja, naturligtvis finnes det tillgångar. Vi finna sålunda tillgångar till ett sådant belopp att nettobristen uppgår till 47 tusen kronor. Skulderna uppgå sammanlagt till 161,345 kronor och summan av tillgångarna uppgå till 113,404:59 varur alltså uppkommer en brist på cirka 47,941 kronor. Och sedan komma vi till de tillgångar, mina damer och herrar, som vi ha att räkna ihop. De bestå av t. ex. manufakturvaror såsom paraplyer, duktyger, järnvaror m. m. till en summa av 51,776 kronor. Det är minnsann sådana varor, som icke alldeles äro fria för rost och mal, och detta är det värde dessa varor hade vid konkurstillfället. Om de icke genast realiserats vet man icke vad de få för värde, om ens hälften eller ännu mindre.

Sedan komma vi till de tillgångar som befinna sig under rubrikerna matvaror och specier. Om vi, som vi alla hoppas, få en varm sommar, är det kanske icke så väl beställt med värdet av matvarorna på förvåren 1924. Enligt konkursstaten uppgår värdet av dessa matvaror till 27,067:17 kronor. Detta är sålunda de tillgångar som, i största korthet skisserade, uppgå till 80 tusen kronor sammanlagt och allt detta är endast två tredjedelar av hela summan av tillgångarna 113,404 kronor. Detta är den säkerhet, som tillåter denna konsumtionsförening att driva inlåningsrörelse. Man blir ju verkligen, åtminstone jag, litet vek om hjärtat, när man tänker på alla människor, som ha satsat sina pengar i ett företag med så små utsikter att kunna stå för sina förbindelser. Jag misstänker skarpt, och jag skulle nog, herr talman, kunna ge vissa belägg för den misstanken, att folket ute i bygderna här delvis lider följderna av ett självbedrägeri. Ty hur närbesläktat är icke ordet sparkassa både i sin språkliga sammansättning och sin betydelse, med ordet sparbank och hur genom årtionden inrotat är icke vårt förtroende för sparbanksinstitutionen i vårt land. Folket, som sätter in sina pengar i dessa sparkassar, tror sannerligen, att det är lika säkert där, som i en sparbank. Men det är hårt, att de skola behöva sådana läxor, som denna för att få klart för sig, att de därutinnan misstagit sig.

Hur ligga nu dessa pengar en och var placerade, mina damer och herrar? De inkommande pengarna gå genast direkt in i den egna affären, och dessa affärer röra sig med mångahanda saker icke blott med dessa specialsaker, som jag nyss talade om såsom manufaktur- och matvaror, utan dessa föreningar

köpa även fastigheter. De hava slagit sig på storindustrien, och det ena med det andra gör, att man får en känsla av, att här måste ledningen vara synnerligen god om det icke när som helst skall bli en fruktansvärd katastrof. Desto starkare blir känslan av, att man här verkligen styr en farlig kurs, då man får reda på att följande har inträffat i en närbelägen kommun, Hammarö. Det är således icke samma kommun, där nyss omtalade konkurs har inträffat, ehuru det naturligtvis likaväl kunde ha förefallit i den. »Utdrag ur protokollet fört vid Hammarö kommun i Skoghall den 26 februari 1924.» Det var fråga om att insätta de kommunala medlen i någon bank. Från Aktiebolaget Jordbrukarebanken utlovades å giro räkning 4 % ränta och å sparkasseräkning 5 % ränta. Från Allmänna sparbanken utlovades å medel insatta å sparbanksbok med rätt till uttag utan föregående uppsägning 4 1/2 % etc. och slutligen från Kooperativa förbundets sparkassar hade löfte lämnats om 5 % ränta å löpande räkning med 2 å 3 dagars uppsägning för större belopp. Nu är jag inte affärsman, och det är med en viss tvekan, en viss räddhågad tvekan, jag här ger mig in på det rent affärsmässiga området. Men jag vädjar till herrarna som ha praktisk erfarenhet: kan det vara rimligt att en sparkassa utlovar denna procent på pengarna, som de skola kunna lämna ifrån sig efter två eller tre dagars uppsägning, med rättighet att placera dessa pengar så att säga direkt i silltunnor? Det förefaller mig, som om det måste anses vara något på tok i detta fall. Nu skall jag visst inte glömma bort att omnämna, att Kooperativa förbundet har ställt i utsikt, jag tror inte jag kan använda något starkare uttryck, att det skall bidraga med cirka 9,000 kronor vid avvecklingen av konkursen, så att de här stackars insättarna i sparkassan dock ha utsikt att få ut femtio procent. Sedan kunna de kanske få femtio procent direkt ur konkursmassan, det är möjligt, men det vet jag inte. Men jag anser det höra till de data, som jag här i alla fall måste tala om.

Herr talman, mycket vore utan tvivel att säga om detta, men jag har velat fatta mig så kort som möjligt på grund av den framskridna tiden och den långa föredragningslistan. Jag skulle verkligen bli särdeles besviken, om andra kammaren skulle finna bankoutskottets hemställan väga för lätt, och gå på de socialdemokratiska reservanternas yrkande. Jag ber att få på det allvarligaste anhålla, att kammaren fattar beslut med anslutning till den av herrar Enhörning, Lindgren, Gustafsson i Örebro med flera bifogade reservationen. Skillnaden mellan denna och utskottets förslag är endast en utslutning av några ord i motiveringen, som gör att kravet blir ställt på en mera förutsättningslös utredning. Och det är just en förutsättningslös utredning som jag tror att denna mycket tvistiga fråga kräver. Då det plägar hända, att vid en sådan utredning ett visst avseende fästes vid vad motionären har yttrat till protokollet i riksdagen, vill jag på det allra bestämdaste poängtera, herr talman, att här är verkligen inte någon baktanke på att komma den kooperativa rörelsen till livs. Utan motionens syfte är helt simpelt och enkelt vad som står i motionen.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan med godkännande av nyssnämnda reservanternas förslag i fråga om motiveringen.

Herr Jönsson i Fridhill: Herr talman, mina herrar! Jag skall inte fresta kammarens tålmod i samma grad som den föregående ärade talaren. Herr Starbäck, som är motionär i den här frågan, har ju med särskild omtanke om de små i samhället, som han uttryckte sig, funnit att den kooperativa sparkasseverksamheten har utvecklat sig på ett så kraftigt sätt, att den enligt hans mening bör hindras genom lagstiftningsåtgärder, och genom tillsättande av en kontroll, som är effektiv. Och han har i motionen hävdad, att om det inträffar en katastrof, så skulle staten rent av bli betalningsskyldig. Början till denna katastrof har enligt motionärens mening inträffat, det har ju blivit bekantgjort

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.

(Forts.)

i tidningen Nya Dagligt Allehanda, och motionären har också lämnat ett ytterligare referat utöver vad som stod i denna tidning. Det är uppsatt med stora rubriker på löpsedlarna i dag, men de rubrikerna imponera inte på min ståndpunkt i den här frågan.

Jag har den bestämda uppfattningen, att staten överhuvud taget inte skall befatta sig alltför mycket med våra föreningars liv, utan föreningarna som sådana må själva se till, att kontrollen blir effektiv. Detta fall ifrån Värmland, som motionären var inne på, tror jag blir ett mycket sällsynt fall. Av vad jag har funnit genom studium av de handlingar, som äro intagna här, bland annat från kooperativa förbundet, vågar jag tro, att en penningplacering i kooperativa förbundet är en ganska solid placering. Kooperativa förbundet har i sin skrivelse till utskottet sagt, att förbundet som sådant har, utan lagbestämmelser, på frivillighetens väg sökt att införa i sina stadgar sådana bestämmelser, som gör en lagstiftning för dess del överflödig. Det är ju bland annat påvisat, att det har en revision, som är tillräckligt effektiv, o. s. v. Men därtill vill jag tillägga, att förbundet har pekat på, och det är kanske det som utskottsmajoriteten också tar hänsyn till, att det finns en del andra föreningar, som driva inlåningsverksamhet, men som inte äro anslutna till kooperativa förbundet. Man tänker väl då närmast på våra hantverksskassar, dessa mindre sammanslutningar som finnas i en del städer, och som äro rent privata låneföretag mellan medlemmarna. Jag skulle för min del bestämt tro, att det, såvitt jag kan bedöma, inte föreligger minsta risk för att dess medlemmar inte kunna vara säkra på att ha trygghet för sina insättningar även i dylika små företag, som inte äro anslutna till kooperativa förbundet.

Sålunda vågar jag hävda den meningen, att dessa olika former av lånekassor fylla ett ändamål. De bidraga till att öka sparsamheten, och det ger möjlighet för personer, som kanske inte annars skulle gå till sparbanks eller andra banker, att insätta medel just emedan de äro anslutna till dessa kooperativa föreningar. Varje slag av sparsamhet ha vi all anledning att vara glada åt. När herr Starbäck här särskilt angräpar Kooperationen, måste jag uttala den bestämda meningen, att kooperativa förbundet kommer att tillse, att inte insättarnas medel bli utsatta för några risker.

Nu kommer därtill en annan omständighet, och det är det huvudsakligaste skälet varför jag har yrkat avslag. Redan 1911 skrev nämligen riksdagen och begärde en utredning, och denna utredning föreligger i form av ett lagförslag av 1912. I detta lagförslag är intaget allt, som kan behövas för effektiv kontroll, och Kungl. Maj:t är oförhindrad att när som helst taga upp de delar av de särskilda kommitterades förslag, som här skulle erfordras. Jag vågar tro, att Kungl. Maj:t med intresse följer denna verksamhet, och skulle det visa sig, att det föreligger något behov av vad motionären här närmast syftar på, tror jag att Kungl. Maj:t själv tillser att de åtgärderna bli vidtagna. Jag kan för min del inte finna att det, även i den form, vari utskottet har tillmötesgått motionärernas framställning, föreligger någon anledning för kammaren att följa utskottet, ännu mycket mindre på det sätt som några av reservanterna ha ifrågasatt, och som herr Starbäck ansåg att kammaren borde bifalla. Sålunda, herr talman, har jag inte blivit övertygad om vid behandlingen i utskottet, att det föreligger skäl till bifall till herr Starbäcks motion, och jag nödgas därför, herr talman, yrka avslag på utskottets hemställan och likaså avslag på herr Starbäcks motion.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Den ärade motionären är bekymrad över, att i en bilaga till utskottets hemställan intagits ett yttrande om hur hans motion har tillkommit. Vad nu först och främst beträffar den omständigheten, att utskottet har tagit med denna bilaga, vill jag säga.

att orsaken helt enkelt var att vi ansågo den vara för sakens belysande mycket viktig — inte denna passus utan bilagan i sin helhet. Utskottet hade beslutat att begära kooperativa förbundets yttrande, och när detta kom borde det också gå som bilaga i likhet med övriga inkomna skrivelser. Då fanns det givetvis heller ingen anledning att stryka ur kooperativa förbundets skrivelse den passus, som han här talat om. Den får ju stå för förbundets räkning. Utskottet har sakligt behandlat motionen och inte på något sätt givit sig in på motionens tillkomst, det har varit utskottet alldeles fjärran.

Men eftersom den ärade motionären har tagit upp frågan om hur motionen tillkommit, undrar jag ändå om det inte är så, att den ärade motionären innerst i sitt hjärta tycker, att han har kommit i ett märkvärdigt sällskap. Ty motionären lär inte kunna bestrida det cirkulär, som grossistföreningen utsläppt och som lästs upp av en ärad ledamot av första kammaren. Har grossistföreningen kommit med oriktiga uppgifter, lär väl motionären få göra upp den saken med grossistföreningen. Och vad har grossistföreningen sagt? Ja, det ha herrarna redan läst. Den säger, att både denna fråga och motionen om de kooperativa föreningarnas beskattning varit föremål för en ingående undersökning och utredning från föreningens sida, och föreningen har överlämnat resultatet (motionerna) till ledamöter av riksdagen. Sedan fortsätter föreningen: »Vår strävan att hejda kooperationens frammarsch bör givetvis mötas med största intresse från grossisternas och privathandels sida, varför vårt initiativ och arbete på allt sätt bör utnyttjas och stödjas av dem.»

När ett sådant cirkulär sändes ut till grossisterna av deras organisation, och och när man vidare an knyter det till vad som i dessa motioner framförts, inte är det väl då så underligt, att kooperativa förbundet i sin skrivelse helt enkelt säger, att »denna omständighet förklarar, varför motionens udd riktas speciellt mot de kooperativa föreningarna». Jag tycker det är helt enkelt en logisk slutsats, som ingen kan komma ifrån. Om det nu är så, att hela skrivelsen är ett falsarium, då får motionären naturligtvis vända sig till rätt forum. Men inte har motionären under några omständigheter någon anledning att gå emot utskottet och inte heller mot Kooperativa förbundet och klandra dem för att han har kommit i ett sådant sällskap.

Utskottet har behandlat den motion, som nu föreligger, sakligt, och det bästa beviset härför är ju, att utskottet inte har avstyrkt motionen. Utskotts majoriteten har tvärtom i huvudsak biträtt densamma. Jag kan ju säga här, att det fanns flera än de, som nu stå som reservanter, även från inte socialdemokratiskt håll, som i likhet med herr Jönsson i Fridhill från första stunden ville yrka avslag, men som kommit till den uppfattningen att det fanns anledning att kräva en lagstiftning, som är strängare mot dessa föreningar än vad den nuvarande är. Nu har ju i kväll som stöd — ty det skall väl vara ett stöd — för denna motion emot de kooperativa föreningarnas inlåning, tagits en redogörelse för förhållandena beträffande en konsumtionsförening. Södra Värmlands konsumtionsförening u. p. a., som den ärade motionären också redogjorde för. Ja, en löpsedel som en tidning har sänt ut har som rubriker: Avslöjande om kooperativ sparkasserörelse. Ett uppseendeväckande fallissemang med förlust för 70 insättare. När man läser dessa rubriker tror man förmodligen, att nu har det hänt någonting alldeles förskräckligt, nu är det kanske så, att hela kooperationen håller på att gå över styr. Men vad har inträffat? Jo, det inte alls förvånansvärda förhållandet, att det är en förening som har gjort konkurs. Jag skall sedan redogöra för varför den har gjort konkurs, men nog kan man väl ändå från början få lov att säga, att detta är en förfärligt svag motivering för påståendet, att det är ganska hårt att behöva få sådana läxor, innan man kan gå med på en lagstiftning. Denna rörelse har hållit på med inlåning omkring femton års tid, alltså även under den svåra kristiden, och vi ha en köpmanna-

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

organisation, som med argusblickar anstränger sig för att finna någonting att anmärka på. Men allt vad den i detta avseende kan prestera är, att en förening i Värmland har gjort konkurs, och en del insättare, som gjort förluster. Det är allt. När vi ha hört alla dessa oerhörda bankhistorier och sparbankshistorier, där staten fått träda in, får man väl ändå säga, att anspråken på bevismaterial från den sidan äro så ytterligt blygsamma, att det måste förvåna oss.

Hur var det nu med Värmlands södra konsumtionsförening? Jo, det var en handlande, som för ett tiotal år sedan, möjligen på grund av att hans affär var dålig, ombildade denna till en kooperativ förening, vilken han sedan skötte som handelsföreståndare. Den har visserligen varit ansluten till kooperativa förbundet, men har inte gjort några egentliga affärer med förbundet, utan mera drivits som en vanlig privat affär. Vidare har den inte varit ansluten till kooperativa förbundets revisionsavdelning. Emellertid ledde detta så småningom därefter, att föreståndaren fuskade med räkenskaper och kassan och fick 7 månaders fängelse för förskingring. Detta var den första början till föreningens fallissemang, och inte kan man väl ändå säga, att man kan hämta hela sin bevisföring i detta fall från en förening, som skötts på ett sådant sätt, och som råkat ut för en olyckshändelse, som givetvis kan inträffa litet här och var. När denna förening fick inställa sina betalningar var det alldeles riktigt så, att det fanns 18,500 kronor insatta på sparkasseräkning. Men av detta belopp har kooperativa förbundet ansvarat för att inte mindre än 14,000 kronor skola säkerställas för insättarna. Det som förbundet inte vill säkerställa är en summa av omkring 4,500 kronor. Men vilka medel är det? Det gäller 6 à 7 insättare. Först och främst är det föreståndarens släktingar, och jag finner det mycket förklarligt, att då föreståndaren har gjort, som han har, finns det ingen anledning att säkerställa hans närmaste för deras förluster. Sedan är det vidare handlande, som lämnat varor till föreningen och som genom några slags manipulationer kommit att få fordringar på sparkasseräkning. Hur det har gått till är en sak för sig.

Detta är hela historien. Det är sålunda 6 à 7 personer, som man inte velat säkerställa av dessa 70, som Nya Dagligt Allehanda talar om. Denna sak har också redogjorts för i utskottet, och jag fick den uppfattningen, att ledamöterna i utskottet inte alls voro så förbluffade som motionärerna tycks vara av det som inträffat. Det är en beklaglig historia, det är inte tu tal om det, och det är naturligtvis inte riktigt, långt därifrån. Men när detta är allt som kan hittas under en så lång och omfattande verksamhet, och när man sett allt annat, som inträffat under kristiden, måste jag säga mig, att de kooperativa föreningarnas inlåning är en förunderligt välskött rörelse.

Nå, men detta resonemang borde ju ha fört mig till samma resultat som herr Jönsson i Fridhill, nämligen att vi inte skola göra något yrkande på förändring i lagstiftningen. Men det har inte utskottsmajoriteten kunnat göra. Utskottsmajoriteten har måst stanna för den uppfattningen, att den lagstiftning, som vi nu ha för de ekonomiska föreningarna, har brister med sig, som kunna medföra fara för att företag tillkomma på ett okritiskt och ansvarslost sätt, och att medlemmarna kunna bli duperade. Det kan inte förnekas. Och därför har utskottet trots det vara behöfligt att en undersökning i denna riktning, som riksdagen förut vid ett tillfälle har uttalat sig för, den bör på sätt utskottet tänkt sig fullföljas. Utskottsmajoriteten har den bestämda uppfattningen, att beträffande de organisationer, som tillhöra kooperativa förbundet, finns det ingen som helst risk. Men vi ha ju andra organisationer av ekonomisk art, som kunna uppstå var som helst i riket. Jag vill inte gå in på några jämförelser, men jag skulle kunna anföra exempel på organisationer, där det nog kunnat se mörkt ut. Nu har det visserligen där inte varit någon inlåning, men det har dock funnits möjlighet därtill, och detta kunde ha med-

fört vissa faror under kristiden, därför att föreningarna inte hade tillräckligt med kapital.

På grund härav har utskottet inte kunnat avböja detta krav, utan insett att det är något sunt och riktigt i tanken att lagstiftningen skulle skärpas i de avseenden, som kunna vara nödvändiga. Då har frågan varit: hur skall då utskottet uttrycka det, och vad skall utskottet gå med på? Till att börja med har utskottsmajoriteten på det bestämdaste avstyrkt statsinspektion eller statskontroll över föreningarna. Det anse nu några reservanter inte är riktigt, och motionären har anslutit sig till dessa reservanter. Men nog kan man väl ändå tycka att utskottsmajoriteten, när den har stannat för denna mening, är i ett mycket bra sällskap, när den är i sällskap med den myndighet, som har uppsikt över dessa föreningar, och som utan reservation av någon av dess ledamöter har uttalat sig på följande sätt: »På grund av vad sålunda anförts anser socialstyrelsen sig böra avstyrka, att en eventuell utredning angående lagstiftning beträffande ekonomiska föreningars inlåningsrörelse må omfatta frågan om anordnande av statlig tillsyn över dessa föreningar.» När en tillsyningsmyndighet så bestämt och energiskt avstyrker en utredning på den punkten, tycker man väl ändå, att ett utskott också bör kunna ansluta sig till den meningen och finna att den är riktig. Men vi skola inte stanna vid vad socialstyrelsen har sagt, utan tänka på själva saken. Om vi nu skulle tänka oss en statskontroll över dessa föreningar, tro herrarna, att det verkligen skulle kunna medföra några praktiska resultat? Antingen skulle denna statskontroll komma att bli av så ingripande art, att det skulle bli en revision över föreningarna. Det är den ena utvägen, och då bleve det många nya tjänstemän som måste tillsättas. Ty det är inte så, att dessa sparkasseinlåningar äro särskilda avdelningar, utan de måste gå in i föreningarnas allmänna rörelse. Det är sålunda den ena svårigheten. Den andra är, att man får en statlig inspektion till namnet, som för medlemmarna ger ett sken av att staten kontrollerar inlåningen, vilket staten icke kan göra. Och nog tycker jag för min del, att när man har sett denna statens inspektion över bankerna och sett, vad den inneburit under dessa år, då kan man icke ha en alltför överdriven tanke om möjligheten att kontrollera den verksamhet, det nu är fråga om. När det är på det sättet, när det gäller rena bankaffärer, hur skall det då bli, när det gäller handelsföretag, som ha inlåningsrörelse. Utskottsmajoriteten har därför liksom socialstyrelsen och andra hörda myndigheter icke ansett sig kunna ha någon som helst förståelse för detta och helt enkelt avböjt det. Men utskottet och socialstyrelsen hava ansett, och därtill har också kooperativa förbundet anslutit sig, att lagstiftningen angående föreningar skall läggas så, att beträffande själva bokföringen, bokslutet och räkenskaperna överhuvud taget för föreningarna måste uppställas vissa minimikrav, som säkerställa att medlemmarna få tillräcklig möjlighet att bedöma affären, och sedan blir det medlemmarnas egen sak att kontrollera sin föreningsverksamhet. Längre kan man icke komma på detta område, och när man kommit dithän, är det utskottsmajoritetens bestämda uppfattning, att det är tillfyllest, och så har även socialstyrelsen ansett.

Jag vill icke i denna sena timme gå närmare in på saken. Jag har endast med detta velat klargöra den uppfattning, som från utskottets sida gjort sig gällande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäcklund: Herr talman! När jag under middagsrasten såg Nya Dagligt Allehandas löpsedel och den stora rubriken om att 70 insättare förlorat sina sparkassemedel i en kooperativ förening, hajade jag till, ty jag var ju reservant på denna punkt och visste, att den skulle komma under behandling i kväll, vilket gjorde, att jag lagade, att jag fick läsa Nya Dagligt Allehanda. I denna tidning återfanns det nästan ordagrant, vad motionären herr Starbäck

*Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.*
(Forts.)

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

här anført. Men icke nog med det, utan det visade sig, att det är alldeles samma, som vi fått höra i utskottet. Vi veta allesammans om denna kooperativa förening och vi veta också, att det är en kommun som satt in pengar i en kooperativ sparkassa. Det är alltså ingenting nytt.

Nu har herr Starbäck här garanterat för att han icke har något med grossistföreningen att göra. Ja, jag vet icke vilket, men man får väl tro herr Starbäck. Det märkvärdiga är emellertid, att just de papper, vilka herr Starbäck läste om dessa kooperativa föreningar, dem har riksdagsmannen i första kammaren, grosshandlare Lindgren i Örebro, haft före i utskottet. Jag vet icke, varför det var en grosshandlare, som hade dem, men man kan ju tänka, vad man vill. Kanske har det bara varit litet olyckligt för motionären, att han fått en grosshandlare att framföra detta i utskottet. Ser man efter, vilka de reservanter äro, som vilja ha bort en del av motiveringen, så äro de flesta grosshandlare. Det är litet egendomligt sammanträffande detta.

Jag har för min del icke varit så värst angelägen om att i denna fråga gå på avslag. Jag sade också ifrån i utskottet, att jag kunde gå med på utskottets motivering och kläm, men under den förutsättningen att vi alla voro eniga därom, men när herrar grosshandlare ville ha bort en del av motiveringen, då ansåg jag, att jag kunde hävda avslagsyrkandet, som jag gjort från början i likhet med herr Jönsson i Fridhill.

Det är i alla fall på det sättet i denna fråga, att riksdagen har en gång avlåtit en skrivelse och en utredning är verkställd. Man frågar sig då: är det nödvändigt att i den här frågan återigen skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning och framläggande av förslag. När Kungl. Maj:t anser, att tiden är inne och att det är av behovet påkallat, så antar jag, att Kungl. Maj:t tar fram utredningen och kommer till riksdagen med förslag om lagstiftning. Men jag antar, att detta icke borde vara beroende av om det kommer en motion, vare sig den kommer från grossistföreningen eller icke, det hör icke hit. För jag tror, att Kungl. Maj:t, som haft sin uppmärksamhet riktad på bankerna och sparbankerna, också har sin uppmärksamhet riktad, om det påfordras, på denna rörelse. För mig är det klart, att det icke finns någon anledning att nu komma med en ny skrivelse och begära en ny utredning.

För övrigt vill jag framhålla, att motionären har, trots att han påstår — och det hava även dessa reservanter, som stå för en strykning i motiveringen, gjort — att han icke vill åt kooperativa förbundets sparkasserörelse, icke framdragit ett enda exempel annat än beträffande insättare hos kooperativa föreningar. Jag tycker, att när man gör sig besvär med att skriva en motion, skulle man då, för att det icke skall se alltför ensidigt ut, också kunna få tag i siffror från andra föreningar än kooperativa.

Jag vill också säga, att jordbrukarna borde ju ha ett visst intresse av att icke alltför mycket snöra in föreningsverksamheten. Ty även om deras kooperativa rörelse har haft vissa motigheter, så kan det väl i alla fall komma den tiden, när de kanske kunna sköta sin kooperativa rörelse bättre än under de gångna tiderna, och då kan det hända, att de vilja låna upp sina egna pengar och icke lämna dem till bankerna. Då bör det ju också vara ett intresse för dem att icke strama till denna upplåningsrörelse från de egna medlemmarna. Ty det är ju medlemmarna i föreningarna, som lämna sina pengar till inlåning. Det är ju också på det sättet, att det i en hel del fall icke är fråga om direkt insatta pengar utan om pengar, som medlemmarna fått genom varuvinstutdelningar i dessa kooperativa föreningar.

Staten bör ju icke under några förhållanden gå in för att ställa sig i samma ställning som den gjort, när det gällt bankerna, så att den på något sätt får sken utav att garantera insättarna deras pengar i dessa sparkassar. Hur har det blivit, sedan vi inrättat en inspektion, som skall inspektera bankerna? Jo,

när det blivit fallissemang och svårigheter, har man åberopat statens kontroll, och då har statens kontroll fått skulden för alltsammans. Här kan man blott påvisa ett enda fallissemang, en konkurs, där dock insättarna komma att få ut sina pengar. Det kan ju då framhållas, att där vi ha en statlig kontroll, där ha förekommit sådana fallissemang, att insättarna förlorat sina pengar, om icke staten ingripit. Det torde icke finnas anledning att slå in på den vägen, när det gäller en föreningsverksamhet som i detta fall.

Dessutom vill jag säga till de herrar reservanter, som vilja ha bort en del av motiveringen: hur ställde herrarna sig, när det var fråga om sparbankslagen förra året och året förut? Då voro herrarna av den åsikten, att ni icke ville ha någon inspektion. Nu gäller det en annan verksamhet och då måste det bli kontroll till varje pris. Nu börjar man bli rädd för en viss föreningsverksamhet, som suger upp en del sparpengar av småfolket, naturligtvis icke från den medelklass, som herr Starbäck representerar, utan från en helt annan kategori. Jag tror icke, att det är som denna medelklass' målsman han har framburit denna motion, och att han varit rädd om deras pengar, ty troligtvis sätta de icke in sina pengar i den kooperativa sparkasserörelsen. Det är nog mera grossist- och bankintressena som äro i fara än insättarna.

Jag tror icke, sådan ställningen är och sådana förhållandena äro, och då det redan en gång har skrivits till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t av den orsaken bör kunna ha sin uppmärksamhet riktad på detta, att det finns någon anledning att återigen skriva till Kungl. Maj:t, och jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och den i ämnet väckta motionen.

Herr Winkler: Herr talman, mina damer och herrar! Jag begärde ordet, då min högt ärade kamrat, ordföranden i bankoutskottet anklagade herr Starbäck, för att han befann sig i dåligt sällskap, då hans motion omnämnts i något slags samband med grossistföreningen. Jag har icke haft det intrycket förut av den ärade ordföranden, att han ansett grossisterna inom bankoutskottet som något dåligt sällskap, utan samarbetet inom bankoutskottet har hittills varit det allra bästa, och jag hoppas, herr Eriksson i Grängesberg, att det måtte bli så även framdeles, även om jag i denna fråga har en annan mening än herr ordföranden och hans meningsfränder. Det är nämligen så, att jag alltid sökt medverka till att bankoutskottets utlåtanden i största möjliga utsträckning måtte bli enhälliga, och det skulle ha varit önskvärt, att så varit förhållandet även i detta fall.

Jag är emellertid av den åsikten, att det är ganska meningslöst för ett utskott att på det sättet tillstyrka en motion, som skett med avseende på herr Starbäck's ifrågavarande motion, som går ut på någon slags kontroll eller någon slags revisionssäkerhet med avseende på kooperativa föreningar och andra ekonomiska föreningar, som driva, jämte annan rörelse, s. k. sparkasserörelse. Det är nämligen så, att i klämman tillstyrker utskottet motionen och vill, att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och anhålla, att en utredning måtte verkställas, huruvida och på vad sätt genom förbättrad lagstiftning ökad trygghet för insättares tillgodohavanden å låneräkning med ekonomisk förening må kunna vinnas, under det att utskottet i motiveringen i första stycket å sid. 3, som jag vill hava struket, säger, att staten icke bör vidtaga någon kontrollåtgärd. Där säges det också, att om detta vore motionärernas mening, så kan icke utskottet ansluta sig till densamma, d. v. s. att de ekonomiska föreningarna skulle underkastas kontroll av någon statens myndighet. Sedan sägs det i nästa stycke, att man anser, att de ekonomiska föreningarna icke böra ställas under tillsyn av offentlig myndighet. Det räknas upp i det ena stycket efter det andra, att det är icke det och det sløet av kontroll, som man önskar. Det blir ett ganska

*Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)*

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

egendomligt yttrande, som icke lämpligen kan föranleda några synnerliga åtgärder från Kungl. Maj:ts sida. Det är alldeles riktigt, att Kungl. Maj:t även utan en sådan skrivelse från riksdagen har anledning att uppmärksamma saken. Jag har emellertid ansett mig böra ansluta mig till de personer inom bankoutskottet, som reserverat sig, emedan jag håller före, att detta är ett sätt att ge med ena handen och taga tillbaka med den andra.

Nu är det icke på det sättet, som antytts av den föregående talaren, att vi reseranter skulle önska en slags bankrevision av denna rörelse, utan det är riktigt, att vi i fjol, såsom herr Bäcklund omnämnde, röstat mot att man skulle ha en särskild bankinspektör för sparbänkerna. Det ha vi icke yrkat och icke heller i utskottet uttala oss för, utan vår åsikt här har varit, att man bör ha samma kontroll, som man har i fråga om sparbänkerna, eller med andra ord att Kungl. Maj:t eller Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle äga att inom föreningar, där sådan lånerörelse förekommer, tillsätta revisorer. Framför allt vore det önskvärt, att det i lag åläggas dessa föreningar att skilja på sin allmänna rörelse och på sin bankverksamhet eller sparkasserörelse, och det borde även ifrågasättas, att det skulle finnas vissa garantier för de pengar, som insatts av småfolket och andra i form av sparkasemedel eller på deposition — detta borde också gälla kooperativa företag — säkerhet i inteckningar eller andra säkra tillgångar. Ty det kan väl icke vara lämpligt, att man utsträcker sparbanksverksamheten att även omhänderhavas av sådana föreningar som de kooperativa föreningarna, vilka driva allmän handelsrörelse, så att det skall vara beroende av hur denna rörelse i och för sig utvecklas, om insättningarna få något tillbaka av sina insättningar eller icke. Nu är det ju att observera, att bank- och fondinspektionen icke alldeles avstyrkt, att det skall vara någon kontroll. Det står visserligen, att det bör bemärkas, att det här är fråga om en helt och hållet enskild verksamhet och att man därför icke bör därvidlag införa alldeles samma kontroll som i fråga om de banker, som driva en fullständig bankrörelse, men det sägs också längre ned, att säkerheten borde kunna ordnas på ett bättre och mera tillfredsställande sätt än hittills. Sedan ha vi socialstyrelsens utlåtande som går i samma riktning. Jag tycker för min del, att det är ett ganska egendomligt utlåtande, ty det är icke objektivt hållet, utan det är en ganska braskande reklamskrivelse för kooperativa förbundets verksamhet. Så synes det åtminstone mig.

Det är väl ingen, som vill, att vi på något sätt skola införa andra bestämmelser med avseende på kontrollen av kooperativa föreningar, än som gälla för andra ekonomiska företag av motsvarande art, utan de må gärna utveckla sig, och jag vill lyckönska dem till den framgång de hitintills haft. Men jag tycker ändå som näringsidkare, att de böra ha precis samma icke blott rättigheter utan även skyldigheter som privata näringsidkare, och sedan få de privata näringsidkarna stå den risk, som är förenad med att konkurrera med de kooperativa föreningarna. Bliva de privata företagen lidande, så blir det deras sak, och då får kooperativa förbundet övertaga mellanhandsrörelsen. Nu är det så, att kooperativa förbundet icke endast har givit sig in på denna mellanhandsrörelse utan även åtagit sig drift av industriella företag, och jag tror icke, att detta alltid är en lämplig kombination. Ty det är icke alltid säkert, att personer, som äro lämpade för mellanhandsrörelse och köpmannaverksamhet, också med samma framgång kunna driva fabriksrörelse. Jag tror, att detta är två olika slag av näringar, som böra skötas var för sig och icke kombineras. Vad som är alldeles säkert, är emellertid, att dylika företag icke böra kombineras med s. k. sparbanksverksamhet. Det har här många gånger i denna kammare, när vi varit inne på förhållandet mellan privata näringsidkare och kooperativa föreningar, talats om de olika beskattningssystem, som äro rådande, och jag har förut här uttalat mig om att det icke är riktigt, att de kooperativa föreningarna skola gå fria från sam-

ma skatter, som erläggas av privata företagare. Likaledes blir det här en ojämn konkurrens, om kooperativa förbundet och de kooperativa föreningarna skola få skaffa sig rörelsemedel mot en ränta, som i vanliga fall, enligt vad som är angivet i kooperativa förbundets skrivelse, är satt till 4 procent, under det att deras konkurrenter inom samma bransch få i genomsnitt betala en ränta av 7 procent på sådana lån, för vilka det icke lämnas fullt tillfredsställande inteckningar eller annan motsvarande säkerhet. Sedan har även socialstyrelsen framhållit Kooperativa förbundets solida och likvida ställning, vilket jag tycker, att den icke skulle ha yttrat sig om, ty det är kanske icke alldeles så riktigt som det här står på sidan 9 — att »uppenbarligen var förbundet vid tidpunkten för detta bokslut i stånd att i händelse av behov genom sina kontanta tillgångar, banktillgodohavanden och obligationer omedelbart täcka åtminstone hälften av behållningen på låneräkningarna samt dessutom genom belåning av fastigheterna ävensom realiserande eller belåning av vissa tillgångsposter av de bland andra fordringar och övriga tillgångar omnämnda inom kort tid anskaffa täckning jämväl för den övertvägande delen av återstående insatta medel, allt detta utan att förbundets reguljära varuanskaffningsverksamhet därför behövde råka i stockning». Sedan anför socialstyrelsen i denna skrivelse en hel del utdrag ur Kooperativa förbundets verksamhet, där man särskilt visar på den utmärkta ställning, som kooperativa förbundet för närvarande har, och jag vill icke bestrida, att så verkligen är förhållandet. Men den som känner till de ofantliga risker, som i dessa tider äro förbundna med drivandet av dylik näringsverksamhet, den vet, att ställningen mycket snart kan förändra sig. Jag tycker, att det ur vanlig affärsynpunkt sett icke är så särdeles mycket att komma med, när man till exempel visar, att insatskapitalet är 2,771,414 kronor och reservfonden 1,702,556, alltså summa tillgångar 4,473,970 kronor, under det att skulderna uppgå till icke mindre än 18,525,704 kronor. Nu är det alldeles riktigt, att detta förhållande mellan ägande medel och skulder är, såvitt man jämför kooperativa förbundet med vanliga bankföretag, fullständigt tillfredsställande. Men jämför man detta förbund med enskilda näringsidkare, sådana som fränsett sparkasserörelse driva en med kooperativa förbundets och kooperativa föreningars närstående verksamhet, så anses det ingalunda som en tillfredsställande ställning, om en person, en firma eller ett bolag äger en egen kapitalinsats, som icke är mer än ungefär en femtedel av balanskontots slutsumma och i varje fall icke mer än en fjärdedel av skulderna. Är det ett riktigt sunt affärsföretag anser jag, att det egna kapitalet bör uppgå till ungefär hälften av skulderna, och i varje fall blir man betänksam att lämna kredit till affärsföretag, som icke hava ett eget kapital, som motsvarar en tredjedel av skulderna. Det är enligt min mening icke alls någon fördelaktig siffra, när man utgår från att det är vanlig affärsverksamhet som drives, men jag säger ännu en gång, är det endast bankrörelse, som drives för att utlämna lån, som på kort tid kunna indrivras i den mån de, som deponerat penningar, göra uttag, och för vilka säkerhet ställes, är det ju helt annorlunda. Även kooperativa förbundets skrivelse här säger alldeles tydligt ifrån, att något bör göras, och att det icke är för mycket begärt, att det blir någon kontroll, men man anser, att det bör vara en sådan kontroll, som föreningen själv kan åstadkomma. Men det vet var och en, att från en sådan förening som en kooperativ förening, som består av en sådan massa delägare, kan icke kontrollen bliva lika effektiv som till exempel från aktieägarnas sida i ett aktiebolag genom tillsättandet av revisorer och fastställandet av balansräkning för bolagsstämma och dylikt, och dessutom hava styrelseledamöterna och revisorerna i ett aktiebolag ett helt annat lagligt ansvar än medlemmarna i en kooperativ föreningsstyrelse och dess revisorer ha.

Av debatten här har framgått, att motionärens här lämnade uppgifter, att

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 38.

*Ang.
ekonomiska
föreningars
sparkasserörelse.
(Forts.)*

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

en kooperativ förening i Säffle nyligen inställt sina betalningar, äro riktiga, och att det har visat sig, att de risker, som man flera gånger påpekat, föreligga för de kooperativa föreningarna, verkligen förekommit där, d. v. s. att insättarna kommit att stå jämnställda med leverantörer och vilka andra fordringsägare som helst, och jag undrar, om det var meningen vid starten av den kooperativa rörelsen att därinom även skulle bedrivas bankrörelse. Dessutom har det påpekats, att en kommunalförvaltning har satt in pengar där för att få mera ränta än i andra banker till betydande belopp, jag tror, att det rörde sig om över 150,000 kronor per år. Det är ju givet, att kommunen icke haft alla penningarna tillgängliga på en gång, utan det är beroende på i vad mån skatter och dylikt inflyta, så att man får väl i varje fall antaga, att det icke varit insatt mer än 50,000 kronor på en gång. Man jag skall be att få nämna vad som vidare meddelades i utskottet, att denna kommunalförvaltning icke haft någon laglig rättighet att sätta in sina pengar i denna kooperativa förening, utan den har först måst anmäla sig som medlem av föreningen och betala sin medlemsinsats. Icke vill väl herr Eriksson i Grängesberg eller någon annan, som här tagit denna lånerörelse i försvar, påstå, att detta är ett sunt bedrivande av sparkasseverksamhet av en dylik ekonomisk förening, och allra minst kan det vara riktigt, att man betalar 5 % ränta för medel, som kunna uttagas på en eller ett par dagars uppsägning, eller mer än dubbelt den ränta, som utgår för dylika insättningar i vilken annan bank man vill gå till. Vi veta ju, att man i en sparbank icke får taga ut mer än 200 kronor utan föregående uppsägning, och är det ett belopp å 1.000 kronor eller därutöver, så är det en betydligt längre uppsägningstid, som skall tillämpas eller som banken har rättighet att begagna sig av, i händelse rusning skulle ske. Så har icke varit förhållandet här. Och det vill jag säga, att skulle en rusning ske eller misstro uppstå gentemot kooperativa förbundet eller någon annan förening, som driver en så stor rörelse, skulle det kunna bli en fullkomlig katastrof, och enligt mitt sätt att bedöma affärer vore det visst icke utan risk för insättarna å sparkasseräkning.

Nu har man här visserligen sagt, att staten skall akta sig för att börja någon kontrollverksamhet över dessa föreningar, som driva sparkasserörelse, därför att då skulle staten kunna anses ikläda sig någon slags garanti för insättarna. Jag upprepar, att det icke varit min eller mina kamraters mening att förorda någon direkt inspektion över kooperativa föreningars sparkasseverksamhet, men jag anser, att det bör ordnas så, att de icke få driva sparkasserörelsen på annat sätt än och med samma säkerhet för insättarna som sparbankerna, ty det är alldeles säkert, som herr Starbäck även påpekade, att mången som går och sätter in pengarna där tror, att det är ungefär lika säkert som att sätta in dem i en sparbank, och så är ingalunda förhållandet.

Herr Jönsson i Fridhill sade, att vi icke skola införa någon statskontroll. Det är redan förut bemött. Herr Eriksson i Grängesberg påpekade även, att kooperativa förbundet hade förpliktigt sig att i fallet Säffle betala de mindre insättarna, så att de icke skulle lida någon förlust, utom beträffande ett belopp av 4,749 kronor, som han nämnde, som det icke ville betala, och han angav som orsak därtill att det var en släkting till föreståndaren och leverantörer till föreningen, som det icke ville betala några pengar till. Jag anser, att det icke bör bero på godtycke hos dessa föreningar, huruvida de vilja garantera den ene insättaren eller den andre, utan de skola behandla alla lika i det avseendet. Kooperativa förbundets beslut att i detta fall träda emellan innefattar väl också något ganska betänkligt, då det ju icke har någon som helst juridisk skyldighet därtill. Det bör väl därför kunna fattas så, att man gör det för att icke denna rörelse skall komma i misskredit, men jag undrar, om kooperativa förbundet vill ikläda sig garantier vid andra tillfällen och gentemot andra kooperativa föreningar träda emellan, i händelse det bleve en mera utsträckt krasch.

I anledning av vad jag anført, herr talman, anser jag det både rimligt och befogat att yrka bifall till den av herrar Vindahl, Enhörning och mig m. fl. gjorda vid utskottets betänkande fogade reservationen med avseende å motiveeringen. Beträffande utskottets kläm yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)*

Herr **Starbäck**: Herr talman! Först och främst skall jag be att få rätta ett misstag eller kanske skola vi säga en missuppfattning, som det förefaller mig något konstruerad, det få mina ärade antagonister ursäkta efter den replikförelse de fört mot mig, som jag strax skall belysa något. Här citeras ett yttrande av socialstyrelsen: »På grund av vad sålunda anförts anser socialstyrelsen sig böra avstyrka, att en eventuell utredning angående lagstiftning beträffande ekonomiska föreningars inlåningsrörelse må omfatta frågan om anordnande av statlig tillsyn över dessa föreningar.» Ja, den tanken har varit mig så absolut främmande, och jag trotsar någon att leta fram ur motionen, att det skulle vara någon statlig uppsikt över dessa föreningars kooperativa verksamhet. Det finnes icke. Varifrån hava herrarna fått det? Behöva ni det just nu? Behöva ni det för att misstänkliggöra motionären? Jag tycker det kan vara nog med misstänkliggörande. — Jag måste återigen citera vad som säges av kooperativa förbundet, jag har gjort det en gång förut, men jag måste göra det en gång till.

»De bestämmelser och anordningar, som av kooperativa förbundets styrelse här föreslagits att införas i föreningslagen för att trygga rättssäkerheten på berörda område, äro redan utan lagligt tvång genomförda och strängt upprätthållna — märk väl: upprätthållna — av kooperativa förbundet och flertalet av de övriga föreningar, som bedriva inlåning från sina medlemmar.» — Kanske Sjöförelsen utgjorde ett undantag. — »En redan nu lång och mångsidig erfarenhet har ådagalagt, att de äro tillfyllest för sitt ändamål. Genom att lagfästa hithörande bestämmelser för samtliga föreningar, som önska öppna inlåningsverksamhet, skapas allt det skydd för medlemmarnas intressen, som öfverhuvud är möjligt att åstadkomma. Det lider enligt vår mening intet tvivel, att denna av kooperationen redan tillämpade ordning från effektivitetens synpunkt vida övertärfar nästan varje form av statskontroll och dessutom har den stora fördelen att organiskt anknyta till den kooperativa företagsformens naturliga läggning och sunda utvecklingstendenser.»

Märk väl uttrycket »denna av kooperationen redan tillämpade ordning!» Ja, hur visade sig garantien vara med Sjöförelsen! Men gubbevars, herr talman, det är naturligtvis en bagatell, Sjöförelsens obestånd — ja, det berodde på det och det, det är väl ingenting att fästa sig vid, när vi sett sådana fruktansvärda bankkrascher! Jag vet icke, ifall de människor, som haft sina små besparingar insatta där, också tycka som herr ordföranden i bankutskottet, jag kan för min del icke tycka så.

Herr Bäcklund var så vänlig att medgiva, att »man får väl tro herr Starbäck», men han slutade med att säga, att »man tror vad man vill». Tackar allra mjukast! Herr Bäcklund har fritagit mig från skyldigheten att tro på hans ord, men jag vill säga, att jag brukar tala sanning. — Det är icke någon trevlig erfarenhet man får göra vid en debatt, när ens motståndare uppträda på det sättet, att man måste säga dem att hädanefter, mina herrar, få ni ursäkta mig, att jag anser mig icke skyldig taga edra ord för kontant, ty dessa ständiga försök att blanda ihop mig med herrar grossister — vad tjänar nu detta till! — och det där cirkuläret! Nu säger herr Bäcklund: det som herr Starbäck läste upp, det hade vi hört i utskottet genom grosshandlare Lindgren från Örebro. Hur kan det vara möjligt att han hade de papperen och herr Starbäck också? — Ja, det är verkligen storartat av en riksdagsman och utskottsledamot att re-

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

sonera på det sättet! Herr Bäcklund kanske skulle hava handlat så, att sedan dessa upplysningar kommit i herr Bäcklunds händer hade han icke vänt sig till någon god vän i utskottet eller kamrat där, utan hade låtit dem slå ned här som en bomb för att använda sig av överraskningen. Sådana metoder ligga icke för min röst, herr Bäcklund, skall jag be att få tala om.

Slutligen vill jag säga till min gamle vän Bernhard Eriksson i Grängesberg: Ja, han lärer väl fortfarande vara absolutist skulle jag tro, men även på absolutister kan man använda det gamla ordspråket, som det förefaller mig, att han särskilt skulle hava hängivit sig åt i afton: när jag super är det rätt.

Herr Lithander: Herr talman! Utskottets ärade ordförande framhöll, när det var på tal den förlust, som gjorts i dessa sparkassar, att en del av insättarna hade i alla fall blivit ersatta av kooperativa förbundet. Det är väl för att lugna, om något liknande inträffar på ett annat håll. Emot det påståendet skulle jag vilja hänvisa till ett häfte av Kooperatören. Där har dess kassachef skrivit en artikel, benämnd Kooperativa föreningars ekonomi, och i den säger han på tal om dessa insättare och att förbundet trätt emellan och garanterat insättarnas tillgodohavanden: »vartill förbundet emellertid icke haft någon skyldighet och icke heller möjlighet i någon större utsträckning». Det synes mig också ligga i sakens natur, att i en förening, som avslutar detta utskotts- betänkande med tre bokstäver, nämligen u. p. a. eller »utan personlig ansvarighet», icke kan ligga någon nämnvärd garanti, som man skulle vilja hava. Jag för min del kan icke se, att det ligger något orätt i, att man fordrar en större trygghet för de insättare, som i kooperativa sparkassar placera sina medel, ty det hjälpes icke, att ordet sparkassa och sparkasseräkning har något av trygghet över sig inför den svenska allmänheten, och man vill i alla fall gärna tro, att dessa medel placeras på mer än vanligt betryggande sätt. Jag har själv tillhört nu under ungefär 20 år styrelsen för en Läns-sparbank, som har en omslutning på ungefär 100 miljoner kronor, men jag skulle vilja säga, att vi skulle icke anse oss stå till svars med placeringen av allmänhetens medel, om vi satte in dem i industriella och kommersiella företag såsom nu sker här med dessa medel vi i dag diskutera, utan de sättas in i fastigheter, och det prövas med ytterlig noggrannhet den säkerhet, som insättarna hava. Det är nog så, att under normala tider kan en sådan placering, som här sker av kooperationens sparkassemedel, måhända ske utan att insättarna göra någon förlust, men vi hava något som heter växlande konjunkturer, och när vi komma in på det området hava vi sett mer än en gång, att det kan bliva en påfrestning på den industriella och kommersiella verksamheten, att den helt enkelt icke kan stå rycken. Att man därför ägnar något mera uppmärksamhet åt dessa spörsmål än man hittills haft anledning göra, anser jag riktigt. Utvecklingen har varit sådan, att det ena året har det varit en sådan sparkasseinsättning på 6 miljoner kronor, året därpå har det varit 19 miljoner kronor, det var förra året, och när man vet, med vilken energi denna sak bedrivs, är det alldeles naturligt, att den saken växer och växer mycket fort. Jag liksom herr Winkler och herr Starbäck säger, att det icke är meningen att det allmänna skall utöva, i annan grad än vad som eljest gäller, någon kontroll över själva kooperationen, men staten bör hava ett eller kanske två ögon mera än den hittills haft på själva denna sparkasseinsättning. Vi hava ju för all bankverksamhet och för all sparbanksverksamhet ansett det vara ett allmänt intresse att se till att insättarnas medel skola användas efter vissa grunder. Här går man efter helt andra linjer. Man säger, att skötselns är så bra, att man icke löper någon risk. Därom kunna ju meningarna vara delade, när man hör det fall, som herr Starbäck har anfört, från en kommun, där även själva kommunen på detta sätt hade placerat sina pengar. Jag har ett annat

fall, där enligt ett protokoll av den 5 mars 1922 en annan kommun, nämligen Sunnemo sockens kommunalfullmäktige, beslutat att placera kommunens medel i kooperativa förbundets sparkassas avdelning på platsen.

Här har sagts, att detta icke har alls med politik att göra, men när man i alla fall vet den makt, som den nuvarande majoriteten i många kommuner besitter, och den uppfattning, som finnes hos dessa personer, att detta är politik samt att det är något som är ägnat att stödja en viss politisk grupp, då man vet det och ser att kommunala medel även placeras på detta sätt, då förefaller det mig vara anledning att ett litet grand se till saken.

Jag skall, herr talman, för min del be att få ansluta mig till det yrkande, som först framställdes av herr Winkler, d. v. s. om bifall till den reservation, som avgivits av herrar Vindahl m. fl.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Endast några ord. Jag har icke med mitt uttryck, då jag sade, att herr Starbäck kommit i dåligt sällskap, velat säga, att medlemmarna i grossistförbundet skulle utgöra något dåligt sällskap. Men vad jag sagt är, att herr Starbäck kommit i dåligt sällskap, när han kommit i sällskap med personer, som påbördade honom något, som icke är riktigt. *Det* är icke rätt gjort. När grossisthandelsförbundet vill taga all ära för en motion, med vilken de icke, enligt herr Starbäcks förklaring, haft något att beställa, då förstår jag icke annat, än att det måste vara mycket fullt gjort av förbundet, vare sig den ansvarige här för är någon dess tjänsteman eller kåren i dess helhet. Vad som än kan sägas om avsikten härmed, men nog är det konstigt gjort mot herr Starbäck. Det är bara det jag velat ha sagt. Jag tycker, att herr Starbäck själv skulle vara bekymrad över detta förhållande. Jag anser dessutom, att det är egendomligt att från grosshandelskårens medlemmars sida bekymret för insättarnas medel tycks vara större än hos insättarna och allmänheten. Detta förhållande borde väl vara ägnat att väcka även herr Starbäcks uppmärksamhet.

Nu var det i alla fall icke för att säga detta som jag begärde ordet utan närmast i anledning av herr Winklers anförande. Han säger, att dessa kooperativa föreningar, handelsföreningar och kooperativa förbundet, icke borde stå i någon mera gynnad ställning härvidlag än enskilda. Hurudan är nu lagstiftningen på detta område? Såvitt jag förstår är gällande rätt den, att vilka enskilda personer som helst få låna in rörelsemedel från sina arbetare eller från andra personer, som vilja låna dem pengar. Det förekommer vid järnbruk, fabriker och andra arbetsplatser, att arbetarna hava inestående hos arbetsgivaren större eller mindre belopp, som föras på räkning, och på vilka de få ränta. Det är icke alls förbjudet, det står öppet för vilken enskild som helst, så att vi skola icke göra saken vidlyftigare än den är. Och vad menas med kontroll? Det finns ingen kontroll alls häröver, det är en privat sak, om man vill sätta in sina pengar på bank eller låna ut dem till enskilda personer eller affärsfirmor. Vad är det nu här fråga om? Jo, här är det fråga om en grupp personer, som bilda en förening för visst ekonomiskt ändamål och de låna in av sig själva nödigt rörelsekapital. De låna icke av allmänheten. En annan sida av saken är den, att det måhända behövs bättre regler för bokföringen, revision och liknande.

Så var det fråga om dessa kommunala insatta medel. Såvitt jag vet, har icke kooperativa förbundet på något som helst sätt animerat vederbörande att göra dessa insättningar. Det har sagts mig av dess ledning, att detta har skett styrelsen ovetande. Om pengar satts in, har kooperativa förbundet icke på något sätt inverkat därpå. Men jag vet icke, om förbundet haft anledning att säga: »Vi taga icke emot sådana medel». Men, mina herrar, det är väl en sak, som, såvitt jag förstår, regleras genom annan lagstiftning. Det lär väl i högsta

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

instans prövas av regeringsrätten, om sådana kommunala beslut äro lagliga. Men, mina damer och herrar, hur förhåller det sig nu, om kommunen sätter in pengar hos ett affärsbolag eller hos en enskild person, vilket icke så sällan förekommer? Vilken är det, som då uppträder som klandrare? Det skulle vara intressant att veta, hur pass många kommuner det är, som hava medel insatta hos enskilda. Det har förekommit, att kommuner kommit i svårigheter, därför att de icke, då behov förelegat, utfått de medel, som de haft insatta hos enskilda affärsföretag. Kooperativa förbundet har ingen egentlig nytta av dessa kommunala medel. Anledningen till dessa insättningar är nog den, att kommunerna vilja ha en högre ränta, och kooperativa förbundet lämnar i allmänhet fem procents ränta. Och så länge vi hava en sådan bankverksamhet i Sverige, att bankerna skola hava tre procent mellan in- och utlåning, så få herrarna vända sig till bankerna i första hand, och detta gäller särskilt de herrar, som hava något större inflytande på dem. Ty när bankerna icke lämna högre ränta, då ligger frestelsen nära att försöka placera pengarna så förmånligt som möjligt på annat håll, särskilt när man kan göra det på ett sätt, som icke medför någon risk.

Sedan till sist ett enda ord till herr Starbäck. Herr Starbäck är så indignerad över mig personligen och över utskottet, därför att vi skulle missförstått hans motion. Ja, det är möjligt, att så är förhållandet, och att det ingalunda, som herr Starbäck säger, föresvävat honom, att det skulle vara någon statlig tillsyn, utan att han för sin del anser socialstyrelsens uttalande i denna sak vara riktigt. Men så kommer herr Starbäck och yrkar bifall till reservationen. Och vad är det, som utskottet sagt, och som reservanterna vilja ha bort? Jo, utskottet har sagt: »Ehuru det icke fullt tydligt utsäges i motionen, synes motionären närmast tänka sig riskerna för insättarna undanröjda därigenom, att ekonomiska föreningar, som bedriva inlåningsrörelse, underkastas kontroll av statsmyndighet.» Och sedan har utskottet vänt sig emot, att det skulle bli någon sådan statlig kontroll. Vad är det då för skillnad mellan statlig kontroll och statlig tillsyn? Det tycker jag för min del för vanligt språkbruk vara det samma. Herr Starbäck vill icke vara med om statlig tillsyn, och utskottet vill icke vara med om statlig kontroll. Då äro vi på precis samma linje. Och då kommer väl herr Starbäck till sist att rösta för utskottets förslag, ty det är väl precis samma sak, då utskottet i sin motivering säger, att det icke vill vara med om statlig kontroll, och då herr Starbäck säger, att han icke vill vara med om statlig tillsyn. Då äro vi alltså överens.

Herr Johanson i Stockholm: Herr talman! Herr Starbäck betonade i sitt första anförande, att man borde låta detta vara detta, och jag utgick ifrån, att herr Starbäck i fortsättningen av sitt anförande själv skulle följa denna maxim. Men jag fann, att han tvärtom försökte blanda ihop kooperativa förbundets affärer med denna lilla förening i Värmland, som gjort konkurs. Och det har gått igenom alla de anföranden, som här hållits av dem, som stå nära grossisterna.

Herr Winkler ville göra gällande, att den säkerhet för insättarnas medel, som finnes i kooperativa förbundet, icke skulle vara tillfredsställande. Han säger, att om det vore en vanlig bank, skulle den nog kunna vara tillfredsställande, men då det nu icke är ren bankverksamhet, så kan den icke anses vara tillfredsställande. Men vi finna här av den redogörelse, som föreligger, att i förbundet finnes insatt ett belopp av något över sexton miljoner kronor. Här finnes i kontanter och obligationer över åtta miljoner kronor. Detta täcker alltså hälften, kontanter och obligationer, som omedelbart kunna realiseras eller omsättas i kontanter. Det blir, föreställer jag mig, något annat än en femtedel, som herr Winkler uppgav. Och jag kan i egenskap av ledamot av kooperativa förbundets förvaltningsråd försäkra, att ställningen icke blivit sämre under

det år, som gått, utan i stället rätt avsevärt mycket bättre. Men om man nu vill få till stånd sundare förhållanden på detta område, måste väl den verksamhet, som nu bedrivs, anses kunna innebära fara, även om den icke ännu har medfört någon direkt fara.

Emellertid är ju förhållandet det, att precis samma utveckling har den kooperativa rörelsen genomgått i alla europeiska länder. Redan före kriget hade man i Tyskland slagit in på en dylik inlåning. Och den kooperativa rörelsen i Tyskland hade före kriget flera hundra miljoner mark inlånade på detta sätt, vilka gjordes fruktbarande för den kooperativa rörelsen, både varuförmedling och produktion. Samma förhållande är det ju i England. I England har Kooperationen sedan femtio år tillbaka bedrivit en liknande verksamhet och har gjort det på ett för medlemmarna fullt betryggande sätt. Förhållandet är precis detsamma i vilket annat europeiskt land man än behagar titta, Belgien, Schweiz o. s. v. Det enda land, som icke förut kunde tillämpa dessa metoder, var Finland. Men det avhjälpes, då tsardömet föll. Nu är det alltså så, att denna metod har prövats och befunnits god. Den har icke medfört någon som helst fara för insättarna. Är det då anledning att försöka stäcka en sund utveckling, och är det rim och reson i att som motiv för dessa strävanden anföra exempelvis fallet där uppe i Värmland? Är det rim och reson i detta, när man i utskottet genom socialstyrelsen och kooperativa förbundet har fått allt material som rimligtvis kan begäras för att bedöma ställning och när utskottet nödgas i sitt utlåtande förklara: »Vad beträffar kooperativa förbundets sparkassa, vilken av motionären särskilt anförts såsom exempel för att belysa de risker, som äro förknippade med en okontrollerad penninginlåning från ekonomiska föreningars sida, har utskottet på grund av socialstyrelsens nu förebragta utredning kommit till den uppfattningen, att nämnda kassa med avseende å såväl soliditet som likviditet för närvarande fyller alla rimliga anspråk på trygghet för insättarna.»

Vart vill man komma, när man icke tar detta för gott utan försöker att på mer eller mindre, jag höll på att säga hederligt sätt förringa betydelsen av vad som här konstaterats. Man anför bland annat gentemot kooperativa förbundet, att i firmanamnet finnes någonting, som heter u. p. a. Men detta u. p. a., vad betyder det i verkligheten? Det betyder, att delägarna icke äro ansvariga för mera än vad de själva insatt. Men det är precis samma förhållande med vanliga aktiebolag. Aktieägarna äro ansvariga endast för det aktiekapital, som de äro intresserade med. Och givetvis är det precis samma förhållande i de kooperativa föreningarna utan personlig ansvarighet, att medlemmarna endast äro ansvariga för det kapital, som de hava insatt i firman. Den reella skillnaden mellan ett aktiebolag och en dylik förening är naturligtvis ingen.

Är det nu så, att man finner eller tror sig hava funnit, att det föreligger anledning till särskilda kontrollåtgärder på detta område, då förefaller det mig, som om man borde söka finna motiven på något annat håll än hos kooperativa förbundet. Ty när kooperativa förbundet beredvilligt lägger fram allt vad som är nödvändigt för att bedöma dess ställning, och utskottet ger ett så ampelt erkännande åt förbundets skötsel, då tycker jag, man borde förstå, att man icke har fast mark under fötterna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Winkler: Endast ett par minuter. Det var nämligen så, att herr Johanson påpekade, att jag skulle sagt, att 7,932,359 kronor utgjorde en femtedel av 16,297,302 kronor. Det har jag aldrig gjort. Jag har icke rört mig med de siffror, som ange, vad kooperativa förbundet haft på bank och i obligationer. Utan jag har jämfört kooperativa förbundets eget kapital på passiva sidan, 4,473,970 kronor, med balanskontots slutsiffra, 23,909,243 kronor, och

Ang.
ekonomiska
föreningars
spar-
kasserörelse.
(Forts.)

därvid sagt, att det förra utgör en femtedel av det senare, liksom jag sagt, att det gentemot skuldsumman, 18,525,704 kronor, utgör ungefär en fjärdedel. Och de siffrorna torde herr Johanson, och för övrigt vem som helst i kammaren, finna vara riktiga. Jag vill icke, att det skall påstås, att jag lämnat en oriktig uppgift i denna fråga. Det skulle vara det sista, som jag åtminstone medvetet skulle göra.

Sedan skulle jag vilja säga ett ord till herr Eriksson i Grängesberg. Han sade, att vilken näringsidkare som helst hade lov att driva sparkasserörelse. Jag tror, att det är ett misstag. Riktigt säker är jag icke, men nog minns jag, att när privata bankirer här i Stockholm försökte driva vanlig sparkasserörelse, blev det dem förbjudet. Och då tror jag, att det så mycket mindre skulle tillåtas kooperativa förbundet och andra kooperativa föreningar att driva en sådan rörelse. Det är väl för att de skola stå mera fria gentemot sina insättare, som det är bestämt, att endast egna andelsägare få deltaga i inlåningen; annars behöfde det icke vara denna begränsning. Men vad som menas med egna andelsägare har man fått ett mycket färskt bevis på, då det visat sig, att man går till väga på det sättet, att man bara betalar in en liten andel, och det icke finnes någon laglig bestämmelse om hur stora dessa andelar skola vara. Dem kan man sätta huru små som helst.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag å berörda hemställan samt 3:o bifall till det av herr Starbäck under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av väckt motion angående Mjölby—Hästhholmens nya järnvägsaktiebolags statslån, blev utskottets där gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Till avgörande förelåg härefter bankoutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av vissa uttalanden av riksdagens revisorer rörande enskilda, med statslån understödda järnvägsaktiebolags räkenskaper m. m.

Punkterna 1—4.

Lades till handlingarna.

Härpå föredrogs *punkten 5*; och yttrade därvid

Ang.
enskilda med
statslån
understödda
järnvägs-
aktiebolags
räkenskaper.

Herr Lovén: Herr talman, mina damer och herrar! Då jag haft en avvikande mening i utskottet angående innehållet i punkten 5 av förevarande utlåtande, skall jag be att med några ord få klargöra varför. Det kapital, som staten nedlagt i vårt lands järnvägar, såväl det kapital, som nedlagts i statens järnvägar, som det, som utlånats till enskilda järnvägar, är enligt min mening ett väl använt kapital. Beträffande med statslån understödda enskilda järnvägar har denna kammare tidigare uttalat sig för, att om de råka i ekonomiska svårigheter, skall staten icke gå allt för hårdhänt fram emot dem. I detta uttalande har jag tidigare instämt, och jag vill även nu säga, att staten icke bör gå hårdhänt fram emot de järnvägar, som hava ekonomiska svårigheter. Men denna mildhet mot dessa järnvägar får icke sträcka sig så långt, att när järnvägen har till sitt förfogande disponibelt kapital och kan betala ränta och

göra avbetalningar på sina skulder, den får lov att oavbrutet endast betala andra skulder än statens. Staten, som har det första hypoteket, får nu i allt för många fall vänta till allra sist, om den nu någonsin får vare sig ränta eller annuitet å sina lån av dessa enskilda järnvägar. Vi hava i allt för många fall funnit, att statens representanter i dessa järnvägar, såväl i styrelser som revisioner, visat en efterlåtenhet, som helt enkelt ifrån statens sida icke bör och icke får tolereras.

Detta missförhållande påpekades här i riksdagen redan år 1921 av bankoutskottet, då bankoutsittet gjorde en enhällig anmärkning och framhöll, att en omläggning av sättet för utseende av ifrågavarande statens ombud syntes önskvärd. Och enligt utskottets mening borde vid den utredning, som utskottet ifrågasatte, tagas under överbäggande, på vad sätt dessa statens ombud skulle kunna utses så, att statens intressen bleve bättre tillgodosedda. Såvitt jag, och även utskottet, har sig bekant, har ingenting i denna väg ifrån regeringens sida åtgjorts sedan 1921. Det är därför jag ansett, att utskottets uttalande från den tiden änyo borde komma inför kammarens ögon. Ty man får sannernigen veta allt för upprörande saker angående slapphäntheten hos dessa statens ombud i styrelser och revisioner vid utövandet av deras åtagna syssla i dessa enskilda järnvägar, som hava statslån. Det borde på ett bättre sätt tillses, huru statens rätt kan bevakas.

Jag vidhåller fortfarande, att man icke bör gå hårdhänt fram, men att statens rätt icke bör åsidosättas på det sätt, som i allt för många fall skett.

Herr talman! Jag har intet yrkande. Men jag har ansett, att denna sak, som är av rätt så stor finansiell betydelse, icke bör falla i glömska. Och det är därför jag gjort denna påminnelse i kammaren.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

§ 12.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutsittets utlåtande, nr 56, i anledning av vissa uttalanden av riksdagens revisorer rörande ifrågasatt förenklad organisation för vissa riksbankens avdelningskontor.

§ 13.

Till behandling upptogs nu första lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckt motion om förbud mot offentliga boxningstävlingar.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 270, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Vahlstedt* föreslagit, att riksdagen måtte fatta beslut om förbud mot offentliga boxningstävlingar.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Billqvist*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser om förbud för offentliga boxningstävlingar.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Engberg**: Herr talman! Trots den sena timman har jag tillåtit mig begära ordet för att säga ett par ord i denna fråga. Jag var förvånad, när jag läste lagutskottets utlåtande, att finna, att det endast var *en* reservant att upp-

*Ang.
enskilda med
statslån
understödda
järnvägs-
aktiebolags
räkenskaper.
(Forts.)*

*Ang.
förbud mot
offentliga
boxningstäv-
lingar.*

Ang.
förbud mot
offentliga
boxningstäv-
lingar.
(Forts.)

täcka mot del samma; ty det kan inte bestridas, att den uppfattning, som lagutskottet här givit uttryck åt, blir, därest den alltjämt skall omhuldas, rätt vanskelig till sina konsekvenser.

Det är visserligen sant, att lagutskottet i sin motivering visat sig ha ett visst sinne för dessa offentliga boxningstävlingars betänkliga inflytande, men det finner i alla fall skälen väga starkt emot från den andra sidan och har så kommit till den slutsatsen, att intet förbud är nödvändigt.

Jag kan icke hjälpa, herr talman, att jag hyser en rakt motsatt uppfattning. I allmänhet bör ju förbudslagstiftning icke tillgripas annat än i nödfall, men man skulle vara bra blind för en viss tendens i vår tid, om man icke skulle se, att dessa boxningstävlingar i det offentliga stå i ett visst sammanhang med en renässans av en barbarisk anda överhuvud taget. Den har gjort sällskap med detta jazz- och shimmylände, som vältrar in över våra restauranger och för ögonblicket sysselsätter den svenska överklassen. De offentliga boxningstävlingarna äro ett uttryck, kan man säga, för en negerkultur, och därför är det icke så mycket att förvåna sig över, att det är negrer, som allra mest figurera som stora boxningshjältar ute i världen. Sådant kan icke bidra till att ge ett uppväxande släkte goda intryck, och hållandet av dylika tävlingar kan icke vänja det vid synpunkter på tillvaron, som äro humana och mänskliga. Det förhåller sig ju så, att vid dylika tävlingar samlas ungdomen för att åskåda, hur ett par herrar förvandla varandras ansikten till biffstek. Lika sunt och lika riktigt, som det är att öva idrott, och lika klart och lika nödvändigt, som det är att samhället skänker all sund idrott sitt stöd, lika oförnuftigt är det att låta dessa boxningstävlingar alltjämt grassera och lägga beslag på sensationslystnaden. Ty det är i själva verket på det sättet, att så snart en boxningstävling av offentlig beskaffenhet äger rum, så rusar hela ungdomen dit för att med liv och lust åskåda densamma; på samma gång upphetsas den och får intryck, som sannerligen icke äro av beskaffenhet att befrämja en sund livssyn. Det kan icke heller påvisas, att denna boxningsidrott på minsta sätt står i den allmänna hygienens tjänst, det kan icke påvisas, att den i likhet med andra idrotter är ägnad att utveckla och härda vårt släkte, utan tvärtom förefaller det mig, att den är just typisk för den sortens dekadans, som vi hade den tiden, då den klassiska idrotten var i utdöende och de romerska gladiatorerna började uppenbara sig. Även det här är ingenting annat än en sorts gladiatorspel och ett tecken som tyder på, att det finnes något som håller på att anfräta kulturen, något som är ruttet och behöver bekämpas.

Jag får därför, herr talman, säga, att jag kommer att förena mig i det yrkande, som är framställt av herr Billqvist uti hans vid utskottet fogade reservation; och jag uttalar den förhoppningen, att majoriteten inom denna kammare skall ge detta yrkande sin anslutning.

Herr talman, jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Engberg förenade sig herrar *Björnberg, Lundquist, Johansson i Uppmälby, Laurén, Olsson i Ramsta, Lundbom, Sjögren, Karlsson i Vadstena, Björkman, Olsson i Labbemåla, Borg, Johanson i Hörninge, Carlström i Helgagård, Holmberg, Petersson i Broaryd, Olsson i Blädinge, Wagnsson, Isacsson, Björk, Andersson i Höör, Bäcklund, Månsson i Backa, Johanson i Hallagården, Lundén, Johansson i Bro, Pettersson i Köping, Olovson i Västerås, Eklund, Nilsson i Vibberbo, Johansson i Edsbyn, Öberg, Olofsson i Digernäs och Hedlund i Östersund* samt fru *Östlund*.

Herr **Billqvist**: Herr talman! Då jag i den reservation, som jag fogat till detta utskottsutlåtande, ställt mig på en ståndpunkt i denna fråga, som är motsatt utskottets, och då jag därtill är ensam reservant, ber jag att få säga några ord.

Jag blev glad, när jag hörde de instämmanden, som följde på herr Engbergs anförande, och i de utlåtanden, som utskottet införskaffat ifrån en del länsstyrelser och andra myndigheter, synes det mig, att det finnes flera, som ha samma mening som jag i detta fall. Det är icke mindre än fyra länsstyrelser, som helt förklarar, att de tillstyrka en sådan förbudslagstiftning som denna. Dessutom säger polismästaren här i Stockholm, att han icke kan uttala någon bestämd mening om nyttan för samhället av sådana offentliga tävlingar; och det är väl ett omdöme, som betyder, att han ej anser, att dessa tävlingar ha så mycket nytta med sig. Poliskammaren i Malmö uttalar sig än skarpare och anser det vara av största vikt, att förbud mot offentliga boxningstävlingar införes i lagen. Sedan ha en hel del länsstyrelser visserligen uttalat sig mot förbudet, men ingen enda har visat någon vidare entusiasm för boxningen; alla uttrycka de i mer eller mindre tydliga ordalag, att boxning är någonting, som de icke äro vidare för; men de ha haft en känsla, som jag mycket väl förstår, känslan av motvilja för förbud på allting, och detta har gjort, att de avstyrkt motionen.

För en tid sedan voro lagutskottets ledamöter inbjudna av en boxningsklubb att åse, hur det gick till på cirkus; och jag får uppriktigt säga, att när vi gingo därifrån, så tyckte jag för min del, att de pojkarne icke kunde slåss, men jag antar nästan, att den föreställningen var tillrättalagd på ett sådant sätt, att lagutskottet icke skulle få se, hur illa det brukar gå till vid sådana tillställningar.

I varje fall anser jag det vara någonting rätt och ohyfsat med folk, som rusa på varandra och slåss, även om det skall kallas vänskap — men den vänskapen är det nog icke så helt med, när de fått några kraftiga slag.

Jag skall icke upptaga tiden längre här i natt, utan jag ber att få yrka bifall till den av mig vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr **Pettersson** i Södertälje: Herr talman! Motionären har helt säkert rätt uti, att man bör motarbeta folkets förrånde, och hans stråvan i den riktningen är all heder värd. Motionären anser nu, att boxningstävlingar leda till att folket förråas. Jag tror att det är riktigt, att råhet *ibland* kan framträda vid dylika tävlingar. Men då motionären påstår, att råhet är oskiljaktig från desamma, så tror jag, att han misstar sig. Jag grundar icke den meningen på egen erfarenhet, ty jag känner mycket litet till boxningstävlingar. Men jag har inhämtat utlåtanden i frågan av verkligt sakkunniga personer, som följt med den här rörelsen en längre tid. Jag skall bara trötta kammaren med att läsa upp ett par utlåtanden, av vilka jag dock endast skall föredraga en mindre del. Här är till en början ett skriftligt utlåtande av doktor Fries, vilken tjänstgör som läkare vid boxningstävlingarna i Stockholm. Han säger bl. a.: »Under den tid, jag varit svenska boxningsförbundets läkare, har jag kommit i beröring med ett stort antal aktiva boxare, vilka jag undantagslöst funnit vara mycket sympatiska, försynta och flärdfria ynglingar, av ett allt igenom idrottsmannamässigt tänkesätt. Det är min bestämda uppfattning, att boxningsidrotten icke verkar förråande på sina utövare utan i stället genom sin stränga morallära har ett uppfostrande inflytande.» Vidare heter det i detta utlåtande, att »bortsett från nässkadorna anser jag icke, att tävlingsboxning är av större farlighetsgrad än många andra idrotter», etc. Detta utlåtande är undertecknat: Stockholm den 14 februari 1924. K. A. Fries.

Vidare har jag ett utlåtande undertecknat av herrar Harald Almström, Viktor Balk, Ivar Berger, Erik Bergvall, Erik Bernström, Carl Frisk, Sven Hermelin, Hugo Jungstedt, Astley Levin, Alex. Lindman, G. A. Nyblæus, Nils Persson, Clarence von Rosen, Reinhold von Rosen, Carl Rosenblad, Otto

Ang.
förbud mot
offentliga
boxningstäv-
lingar.
(Forts.)

Ang.
förbud mot
offentliga
boxningstäv-
lingar.
(Forts.)

Scherstén, Ph. von Schwerin, Carl Silfversparre, Hj. Sjögren, Carl E. Taube och Knut Wallenberg. Som herrarna torde veta, äro så gott som alla dessa personer kända för sitt varma idrottsintresse; de kunna alla förväntas äga verklig kännedom om den företeelse, varom här är fråga. Dessa personer säga nu om boxning bl. a. följande: »I de skandinaviska länderna har boxning på mycket kort tid vunnit ivriga anhängare, duktiga utövare och inom vissa kretsar stor popularitet, men den har även sina bittra motståndare, vilka fördöma boxning såsom förråande. Den syftar emellertid till motsatsen av råhet, genom att införa ridderlighetsbegrepp vid kamptillfällen.» Vidare säga de: »Boxning är den enklaste, naturligaste och allsidigaste rörelseform av alla idrotter, den är i hög grad stärkande, den tager hela kroppens muskelsystem i anspråk, den framalstrar stort kroppsherravälde och mycken motståndskraft. Hjärta och lungor måste funktionera kraftigt. En hårdhänt idrott är boxning utan tvivel, men den är härdande, och det är härdning och åter härdning vi behöva i vår uppfostran, härdning i konsten att tåla hårda slag, andligen och lekamligen. Boxning, rätt övad, stärker själ och nerver; den giver sinnesnärvaro och lugn beräkning, då det är som allra farligast», etc. Vidare meddelas följande iakttagelse över boxningens farlighet: »En engelsk expert, som grundligt studerat och praktiskt prövat de flesta idrottsgrenar, har nyligen publicerat en redogörelse över den fara, som kan vara förbunden med utövandet av idrott och därvid klassificerat de olika idrottsgrenarna enligt graden av farlighet i följande ordning: 1) bobsleigh, 2) källåkning, 3) hockey, 4) ishockey, 5) polo, 6) ridning (hunting), 7) cricket, 8) fotboll (association), 9) fotboll (rugby), 10) boxning, 11) lawntennis, 12) golf; våra vinteridrotter känner han icke.»

Det är förklarligt, när man icke själv är sakkunnig, att man efter dylika uttalanden känner sig benägen att i någon mån tvivla på såväl motionärens som reservantens och herr Engbergs bestämda påståenden, att boxning *alltid* verkar förråande och är farlig. Jag får säga, att även om man skulle antaga, att de herrar, som utfärdat dessa intyg, möjligen varit något för entusiastiska och kanske sett något ensidigt på boxningen, så lär man i alla fall icke kunna betrakta deras utlåtande som luft, utan man måste erkänna, att det är grundat på sakkunskap och har en viss vikt.

Utskottet har ställt sig på den ståndpunkten, att det icke är konstaterat, att boxning alltid måste verka förråande, och utskottet har vid sådant förhållande ansett, att det icke är praktiskt och lämpligt att inskrida med förbud mot rörelsen, utan att det är tillräckligt att med uppmärksamhet följa den och se till, att den inte urartar. Det är nämligen klart, och ingen förnekar det heller, att boxning *kan* urarta, och då måste man ingripa och stävja dess utväxter, men jag vågar påstå, att ännu inga bevis presterats för, att boxningen i allmänhet eller alltid verkar förråande.

För övrigt ger motionären själv en viss anledning att tänka på, om det är så alldeles rätt att fördöma denna idrott. Han talar om de i äldre tider obligatoriska slagsmålen på auktioner, danstillställningar och bevaringsmönstringar och säger, att dylika uppträden numera nästan försvunnit, men att boxningstävlingar kommit i stället. Men jag menar, att om man jämför å ena sidan boxningstävlingarna, som i regel på sin höjd medföra litet ofarligt blodflöde, och å andra sidan slagsmålen på marknader och dylika tillställningar, man väl ändå måste erkänna, att om ungdomsövermodet skall ha sitt utlopp, så är det bättre, att det sker genom en idrott, som utövas efter vissa bestämda regler, än om det skall ske genom verkliga slagsmål. Man får icke ha alltför stora anspråk på, att ungdomen skall vara stilla och fridsam och avsäga sig varje kroppsovning, som kan leda till litet näsblod.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamilton: Herr talman! Den starka opinionsyttring, som gav sig uttryck i instämmandena i herr Engbergs anförande, var en sann spegel utav vad man tänker landet runt om boxning.

Det är en avart av sporten och en skamfläck, att den har funnits och bedrivits på sådana ställen som här i Stockholm och även tillåtits av myndigheter i andra städer. Idrotten har varit till stort gagn för det uppväxande släktet, men skall den här avarten fortsätta och draga ned sporten till skada för dem, som bedriva densamma, så tror jag det är på tiden att vidtaga åtgärder för att förhindra dessa offentliga boxningstävlingar.

Jag skall icke fortsätta längre, ty saken är väl redan avgjord i denna kammar- åtminstone, och även jag ber att få yrka bifall till herr Billqvists reservation.

Fru Thuring: Herr talman! Kammarledamöter! Då det här, och med rätta, har talats om den förvildning och det förråande inflytande, som dessa boxningstävlingar ha på ungdomen, är jag glad över att kunna framhålla, att det finnes många ungdomsföreningar här i landet, som så kraftigt reagera häremot, att de anmodat oss i riksdagen att göra vad vi kunde för att åstadkomma ett förbud mot dessa tävlingar. Herr ordföranden i lagutskottet drog fram några uttalanden ifrån auktoritativa personer om hur härdande denna idrott var. Men jag tror det skulle vara lika härdande för dessa herrar, som kanske helt ägna sig åt denna sport, om de ginge ut och grävde i trädgården eller plöjde på åkern. Men det faller dem säkert icke in att göra ett sådant arbete för att härda och stärka sina krafter, ty förutom boxningen föra de nog i allmänhet ett mycket sysslolöst leverne.

Jag ber i detta sammanhang att få citera några ord, som vår ärade ålderspresident yttrade för en tid sedan, när vi behandlade frågan om förbud mot kapplopningar, ty det är icke ur vägen att vi i dag erinra oss dessa ord. Han säger så här: »Jag har mycket stor sympati för att våra hästar icke skola bli plågade liksom icke heller några andra djur, men jag har ändå mycket större sympati för att man icke skall driva idrotten, så att en massa människor bliva plågade och fördärvade för hela livstiden.» Detta är alldeles riktigt, och i det här fallet kunna hans ord vinna tillämpning. Det är många, som plågas och fördärvas för hela sin livstid, och när man är i full spänning och entusiasm för en sådan här sak, går man gärna till överdrift.

Det är för att skydda ungdomen från att förledas till sådana överdrifter, som jag vill vara med om att instämma i yrkandet på bifall till reservationen.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Det tycks mig vara ganska motiverat, att det sjunges en annan ton, än den som, ganska omilt för övrigt, slagits an av herr Engberg. Vad jag i detta sammanhang särskilt vill fästa mig vid är icke själva den behandling, som ägnats denna sak i utskottsutlåtandet, utan överhuvud taget det förhållandet, att riksdagen skall besväras med sådana saker som dessa. Det klagas från alla håll, gång efter annan, över att riksdagens arbetsbörd är mycket stor. Det klagas över att riksdagen ägnar för mycket intresse åt allehanda bagateller, men det kan icke hjälpas, att så fort en sak, som egentligen riksdagen icke har något att göra med, kommer på dagordningen, mötes den av ett sällsamt intresse från i synnerhet denna kammars ledamöter. Det förefaller mig, som om de män och kvinnor, som blivit satta att representera Sveriges folk, skulle ha betydligt viktigare saker att tänka på än frågan, om man skall förbjuda offentliga boxningstävlingar.

Dessa tävlingar äro för övrigt redan förbjudna såtillvida, som i varje fall inga professionella offentliga boxningstävlingar få äga rum, vilket emellertid

*Ang.
förbud mot
offentliga
boxningstäv-
lingar.
(Forts.)*

*Ang.
förbud mot
offentliga
boxningstäv-
lingar.
(Forts.)*

redan lett till, att man för utövande av denna idrott sökt sig andra vägar, nämligen bildandet av föreningar, vilkas medlemsantal kan svälla ut huru mycket som helst, och där var och en för en enkel årsavgift kan få vara med. Sådana föreningar anordna alltså professionella boxningstävlingar, där en tillräckligt stor publik åser vad som förehaves. Det förefaller mig, som om svenska riksdagen — för att avvärja dylika konsekvenser av förbudet mot offentliga boxningar — knappast skulle vara beredd att göra sådana ingrepp i det enskilda föreningslivet, som visserligen försökts av polismästaren i Stockholm men som hos alla högre myndigheter mött det bestämdaste motstånd. Vad riksdagen skulle vinna genom att göra en sådan framställning till Kungl. Maj:t som den här föreslagna — om den nu komme att fullföljas — vore sålunda ingenting annat än att även amatörboxningen, d. v. s. den mindre farliga graden av boxningen — om man nu skall klassificera de olika grenarna — komme att utövas under alldeles samma former som nu sker för den offentliga boxningens del. Jag är icke alldeles övertygad om, att det är en riktig utveckling, att man på detta sätt tvingar en idrott, som intresserar stora delar av vårt folk och framför allt stora delar av dess ungdom, in under former, som i detta fall bliva mycket svårare att kontrollera än då det gäller offentliga tillställningar. Vid dessa senare äger ju polisen rätt att i vilket ögonblick som helst ingripa för att avstyra oordningar. Jag förstår uppriktigt sagt icke, att man vill rusa i väg i en dunkel känsla av att här skulle försiggå någonting förskräckligt, som man dock själv aldrig sett, och begära att Kungl. Maj:t skulle ägna sin förut arbetsfyllda tid åt sådana saker som förbud mot offentlig amatörboxning. Jag upprepar, att jag tycker, att både riksdagen och Kungl. Maj:t borde ha annat att göra än att syssla med dylika ting.

Om man sedan går över till att se på denna form av idrott i och för sig, så skall jag bekänna, att jag verkligen icke haft tid att bevista boxningstillställningar. Jag känner emellertid igen denna mot boxningen riktade rörelse, som här i kväll fått uttryck, från föregående precis likadana rörelser, vilka för några år sedan riktades mot all offentlig idrott, mot alla tävlingar, som hade sportslig karaktär. Om jag undantager de herrar lantbrukare, som antagligen av särskilda skäl icke varit motståndare till offentliga kapplöpningar, så har det gått till på det sättet, att man rätt allmänt öppnat kampanj mot särskilt fotbollsridrotten och därefter övergått så småningom till den allmänna ridrotten överhuvud taget. Jag tror för min del, att likaväl som man fått släppa dessa försök, likaväl som man fått upphöra med detta motarbetande av det fysiska fostrandet av vår ungdom, som behöver tävlingarna för att få sitt rätta intresse, likaväl skall man om några år icke längre gitta höra på dem i riksdagen, som stå och plädera för förbud av det slag det här är fråga om.

Jag har som sagt icke själv sett några boxningstillställningar, men när man här kommer och talar om denna idrott som något särskilt förråande, måste jag livligt protestera, därför att jag har i min personliga bekantskapskrets sådana, som utöva boxning, och ingen av dessa människor står någon av oss efter i fråga om intresse för det ideella, som rör sig i världen. Jag tror icke, att herr Engberg har i sin bekantskapskrets sådana personer, som berättiga honom att fälla ett sådant omdöme, som han gjorde. Herr Engberg utgår ifrån, att själva åsynen av den organiserade boxningen, boxandet mellan två ungdomar, skall verka förråande, men han har ju inte gett belägg för den saken. Vi ha icke sett, att boxningen på något sätt verkar i dylik riktning.

Jag tycker, att när svenska riksdagen skall gå åstad och fälla en dom över en viss företeelse inom samhället, bör den vara fotad på kunskap om vad det är man bedömer. Om man saknar den kunskapen, så bör man icke av känslotänkande, vilket ju herr Engberg brukar vara ganska befriad från, rusa i väg och

ställa till en utredning, ett utarbetande av lagförslag, ett anordnande av nya förbud rörande huru människor skola röra sig i samhället o. s. v. Det förefaller mig, som om vad här föreslagits är så litet grundat, är så illa motiverat och har så litet verkligt fog för sig, att det icke skulle vara hedersamt för andra kammaren att utan vidare, av rena känsloskäl, utan att känna till saken, rusa i väg och fatta beslut i enlighet med reservationen. Jag grundar åtminstone mitt omdöme på personlig bekantskap med sådana, som utöva denna sport, och denna bekantskap har sagt mig, att beskyllningarna för råhet icke ha fog.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Lindley*.

Herr Engberg: Herr talman! Jag blev nästan förvånad över den energi, med vilken min högt ärade vän på stockholmsbänken kastade sig in i debatten. Han förväxlade emellertid uppenbarligen två saker. Jag har icke uttalat något omdöme om de herrar, som utöva själva boxningssporten, utan jag har talat om det psykologiska inflytande, som åsendet av de offentliga boxningstävlingarna utövar. Det är *detta*, jag betecknat som skadligt. Jag betvivlar icke ett ögonblick, att en hel del av boxarna äro lika förträffliga som vilka andra människor som helst. Jag tänker mig, att bland boxarna liksom bland fotbollsspelarna och andra idrottsmän finns det både förträffliga och icke förträffliga personer, och gränsen går bland dem efter samma principer som bland andra medborgare. Jag har icke vid många tillfällen sett boxningstävlingar — jag har dock gjort det ett par gånger — men för mig har detta varit tillräckligt för att göra klart, att boxningstävlingar icke äro lämpliga ur uppfostringssynpunkt. När nu herr Kilbom begärde ordet, så kanske han som expert på boxningskonsten kan säga, huru det hänger ihop med den saken. Varken herr Kilbom eller jag är ju personligen några boxare — jag vet icke vem som skulle klara sig bäst av oss, ifall vi skulle boxas — men jag föreställer mig, att det härdande inflytande, som boxningskonsten medför, kan inträda i fråga om en del individer, under det att det i allmänhet torde vara så, att andra grenar av idrotten lämpa sig bättre för detta syfte.

I alla händelser har jag den uppfattningen, att när herr Hansson säger, att riksdagen icke borde syssla med sådana saker som dessa, så skulle ett sådant resonemang leda till besynnerliga konsekvenser. Antag, att vi finge tuppffäktingar och tjurfäktingar här i landet — skulle icke riksdagen ha anledning att lägga sig i den saken? Denna fråga kan förefalla vara en liten riksdagsfråga, och det är sant. Men det finns en opinion här i landet mot dessa boxningstävlingar, vilken tagit sig uttryck i motionen, och riksdagen har att taga ställning till densamma. Det finns motioner på kamrarnas bord, som sannerligen kunna vara mindre viktiga än vad den föreliggande är, där det gäller en fråga, som rör folkets uppfostran i ett visst avseende. Jag får därför för min del säga, herr talman, att trots det erkännande, som min ärade vän herr Hansson ägnade idrotten, ett erkännande som jag gärna vill respektera icke minst därför att herr Hansson själv utövar idrott, så är det min övertygelse, att den blotta omständigheten, att han själv erkände, att han aldrig sett någon boxningsmatch, utgör ett bevis för hans sunda instinkt, att med den sortens idrott bör man icke gärna taga befattning. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag var icke inne i kammaren, när herr Engberg höll sitt första anförande, och jag kan därför icke säga, huruvida han då påstod, att han icke varit åsyna vittne till någon boxningsmatch. Däremot gjorde han det i sitt sista anförande, och jag måste med anledning därav säga,

*Ang.
förbud mot
offentliga
boxningstäv-
lingar.
(Forts.)*

Ang.
förbud mot
offentliga
boxningstäv-
lingar.
(Forts.)

att det måste finnas ett fel på någon punkt härvidlag, antingen i vad herr Engberg sagt i dag eller också i vad han sagt tidigare. För icke mer än en vecka sedan talade nämligen herr Engberg och jag med varandra om denna sak — det var i ett sällskap för övrigt — och herr Engberg förklarade då, att han aldrig åsett någon boxningstävlan. Jag måste säga, att är vederhäftigheten att bedöma dessa saker inte större hos alla dem, som instämde i herr Engbergs anförande, så kan jag försä den karaktär, som ett beslut i detta ärende kan få. Jag talade nyss med en annan ärad ledamot av kammaren och frågade honom: »har du sett någon boxningstävling?» »Nej», svarade han, »det har jag aldrig gjort och det kommer jag aldrig att göra.» Men han hade likväl instämt i herr Engbergs anförande! Jag tror icke, att en sådan kunskap om de saker, som man vill stifta lagar om, är ägnad att höja herrarnas parlamentarism. Jag vill sluta med att säga, att jag alls ingenting har emot, att de socialdemokratiska representanterna rösta på ett bifall till herr Billqvists reservation.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Den sista repliken förstår jag inte. Endast om herr Kilbom tänker göra boxningen till en valplattform, skulle det vara någon mening i den. Jag antager, att åtminstone för denna fråga spelar det icke någon roll, om man är socialdemokrat, bondeförbundare, frisinnad, liberal eller högerman. Jag trodde att denna sak tillhörde de parti-lösa frågorna, eftersom boxare lära finnas i alla partier.

Vad som föranledde mig att begära ordet var, att herr Engberg använde det sätt, som man så ofta använder i diskussion, att draga ut konsekvenserna in absurdum. Nu talade vi om boxningen, men han började resonera om tupp-fäktning, tjurfäktning o. s. v. Det finns ju ändå en ordningsstadga, och det finns en hel del andra bestämmelser, som reglera vilka offentliga föreställningar som här i landet få utövas. Jag tror, att vår polismakt har alldeles tillräckliga befogenheter att hindra både tupp-fäktningar och tjurfäktningar, även om våra lantbrukare skulle, sedan den varmbloediga hästaveln alltmer inskränkts, börja uppföda tjurar, särskilt lämpade för sådana tillställningar (jag tror nämligen icke att de tjurar, vi för tillfället förfoga över, tillhöra den art, som kunde släp-pas fram till några offentliga tillställningar).

Att jag icke besökt några boxningstillställningar beror icke, som herr Engberg menade, på att jag känt en naturlig aversion eller en sund instinkt i det fallet, utan helt enkelt, som jag uppgav i mitt första anförande, på att jag icke haft tid. Men det är min avsikt att gå och titta på dem, ty en lagstiftare måste ju lära sig praktiskt taget allt här i livet. Man är ju icke på något sätt skyddad för att en enskild motionär drager upp allting mellan himmel och jord, att behandlas av riksdagen. Jag beklagar, att jag icke åsett boxningar tidigare, men var lugn för, att jag, om detta förslag går igenom och en skriveelse till Kungl. Maj:t kommer till stånd, icke skall försumma att skaffa mig den komplettering i kunskap, som är behövlig, för den händelse regeringen verkligen skulle låna sig till detta struntarbete. Jag kallar det struntarbete, ty jag upprepar, att här är icke fråga om annat än att skapa samma tillstånd som råder ifråga om de professionella boxningstillställningarna, där man redan kringgått förbudet genom bildande av boxningssällskapet, som räknar jag vet icke huru många tusentals medlemmar. Hela denna sak skulle bara leda till, att man finge mindre kontrollerbara enskilda föreställningar, vilkas anordnande riksdagen icke kan förhindra.

Herr Engberg: Herr talman! Jag har icke lust att fortsätta denna boxningsmatch, men herr Kilbom föranledde mig att begära ordet. Han serverade det påståendet, att jag skulle vid ett tillfälle ha sagt till honom, att jag icke sett några boxningstävlingar. När jag emellertid talade med herr Kilbom,

gällde det boxning på cirkus här i Stockholm, och jag nämnde då, att jag aldrig sett någon boxning där. Det är väl herr Kilbom bekant, att boxning utövas icke bara i huvudstaden utan även ute i landsorten och bl. a. i ett av våra närmaste grannländer, dit man far över från Sverige på en timme. Jag har velat lämna den upplysningen, för att icke kammaren skulle tro, att jag uppträtt mot boxning utan att ha sett några boxningstävlingar — det vore ju alldeles orimligt.

*Ang.
förbud mot
offentliga
boxningstäv-
lingar.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 51 ja, men 104 nej; och hade kammaren alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 14.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till bestämmelser rörande fastighetsfideikommissens upphävande eller fideikommissjordens tillgodogörande för egnahemsbildningen; och yttrade därvid:

*I fråga om
fastighetsfidei-
kommissens
upphävande
m. m.*

Herr **Lithander**: Herr talman! Jag skall be att helt kort få yrka bifall till den av herr Hederstierna avgivna reservationen.

Herr **Pettersson** i Södertälje: Herr talman! Jag skall endast be att lika kort få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åtgärder för främjande av brödsädesodlingen i vårt land föredrogs nu; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 16.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vidtagande av åtgärder till förhindrande av försäljning till Norrland av tuberkulösa nötkreatur från södra och mellersta Sverige begärdes ordet av motionären

*I fråga om
förhindrande
av försäljning
av vissa
tuberkulösa
nötkreatur.*

I fråga om förhinder av försäljning av vissa tuberkulösa nötkreatur.

(Forts.)

Herr Öberg, som yttrade: Den fråga, som här har bragts på tal och som nu föreligger i det föredragna utskottsbetänkandet, är en stor och betydelsefull fråga för de norrländska djurägarna och på samma gång en mycket gammal fråga. Det är nu 25 år sedan Kopparbergs läns hushållningssällskap bragte densamma på tal genom hänvändelse till Kungl. Maj:t. Sedan dess har frågan varit före här i riksdagen tvenne gånger, och den har jämväl varit uppe vid den s. k. lantbruksriksdagen, utan att man ännu kommit till något resultat. Den kommitté, som för ändamålet varit tillsatt i och för att taga under övervägande, huruvida och på vad sätt man skulle kunna vidtaga åtgärder till förebyggande av den fara, som är för handen genom handeln med tuberkulösa djur på Norrland, har inte, som det vill synas, arbetat med någon särdeles stor fart. Men då det nu förhåller sig så, att denna kommitté sent omsider slutat sitt arbete och till Kungl. Maj:t avgivit sitt utlåtande och över detsamma såväl lantbruksstyrelsen som medicinalstyrelsen i gemensamt utlåtande så sent som den 25 april 1922 avgivit yttrande, så tillåter jag mig uttala förhoppning om att det icke skall behöva dröja ytterligare 25 år, innan de åtgärder vidtagas, som, säga vad man vill, äro av behovet påkallade för att stävja försäljningen av tuberkulösa nötkreatur på Norrland från södra Sverige.

I förhoppning att Kungl. Maj:t nu så fort sig göra låter tager upp denna fråga och ser till att någonting åtgöres, så att inte vi där uppe bildligt talat behöva vara någon avstjälpningsplats för samvetslösa personers framfart, som vilja till oss transportera och försälja dessa smittade kreatur och fördärva den hittills rätt reaktionsfria stam vi där uppe ha, skall jag, herr talman, inskränka mig till det sagda och har för den skull intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Ang. vårt lands skyddande mot mul- och klövsjukan.

Härefter upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av väckta motioner angående vidtagande av mera systematiskt anordnade åtgärder för vårt lands skyddande mot mul- och klövsjukan.

I två till jordbruksutskottet hänvisade lika lydande motioner, nr 141 i första kammaren av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.* och nr 213 i andra kammaren av herr *Fjellman m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte ingå till Kungl. Maj:t med en skrivelse, att en mera systematisk anordning av åtgärder för vårt lands skyddande mot mul- och klövsjukan måtte vidtagas, så att dessa åtgärder ej komme att verka hämmande på exporten av avelsdjur och så att nuvarande licenssystem avskaffades.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Andersson* i Grimbo och *Olsson* i Broberg, som föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vissa i reservationen angivna synpunkter måtte få komma till beaktande vid pågående utredning om förebyggande åtgärder mot spridning inom landet av mul- och klövsjukan vid export av avelsdjur, så att nämnda åtgärder i minsta mån skadade de enskilda djuruppfödarnas ekonomiska intresse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Fjellman*: Herr talman, mina damer och herrar! Det är icke att undra på, om man på många ställen uti vårt land har känt missnöje över det sätt, varpå medicinalstyrelsen har handlagt den här frågan. Medicinalstyrelsen

har säkerligen gått till väga på ett utmärkt sätt, om man ser saken från rent medicinsk synpunkt, men de ekonomiska synpunkterna har den fullständigt satt sig över. Godtyckligt har styrelsen beviljat licenser, utan att härvidlag följa några som helst bestämda riktlinjer. Den ena dagen har den såhunda beviljat licens för export av kreatur exempelvis till Balticum och några dagar därefter, utan att kunna uppvisa några skäl härför, vägrat en dylik licens. Genom detta förfaringssätt har naturligtvis en hel del pengar, som annars skulle ha gått till Sverige, icke kommit hit. Och i dessa tider, då djurexporten är en av de få förvärvsgrenar, som lantmännen ha att förtjäna något på, kan jag icke annat än anse, att detta är utslag av en synnerligen oklok politik. Under tiden ha våra vänner på andra sidan sundet gnuggat händerna av förtjusning och lett i mjugg åt de dumma svenskarna och tyckt det vara bra som det är.

Då faran för mul- och klövsjukan säkerligen kommer att bli bestående för lång tid framåt i vårt land, så vore det väl lämpligt att tänka ut något annat system än det nu tillämpade, ett system med förut givet utförseltillstånd under statens kontroll. Länsstyrelsen i Malmöhus län har på uppdrag av Kungl. Maj:t föreslagit vissa bestämmelser, som härvidlag skulle lämpligen komma till användning. Men medicinalstyrelsen har mycket onådigt mottagit detta förslag. Det ser nästan ut, som om medicinalstyrelsen skulle vilja ytterligare värna om sin makt och befästa densamma och alltjämt fortfarande söka att snörpa åt utgivandet av licenser så mycket som möjligt.

Vad nu särskilt avelsdjursexporten beträffar, så anser medicinalstyrelsen, att endast föreningar och sammanslutningar, som just handhava exporten med dessa djur, skola få licens för ändamålet. När det nu endast finnes en enda sådan sammanslutning i Sverige, nämligen svenska avelsdjursexportföreningen, så skulle denna få monopol på den saken, och om exempelvis länets hushållningssällskap skulle vilja ha licens för att skicka ut djur, så skulle det icke kunna få tillstånd härtill.

För övrigt förstår jag icke, varför medicinalstyrelsen skiljer så skarpt mellan avelsdjur och bruksdjur, då ju smittafaran väl är precis densamma, vare sig exempelvis en häst är hingst, sto eller vallaack. Smittafaran vid export uppkommer, det erkänner ju medicinalstyrelsen själv, därigenom, att personer, kreaturshandlare, komma utifrån och medföra smitta. Det vore väl också märkvärdigt, om icke vår läkarvetenskap skulle stå så högt, att den kunde finna något medel för att oskadliggöra dessa smittämnen. Jag är övertygad om att dessa djurhandlare gärna skulle underkasta sig ganska kraftiga bestämmelser för att få bedriva sitt yrke här.

Jag har talat med en av spetsarna i medicinalstyrelsen, och denne har sagt, att bara jag ville komma fram med förslag, så skulle man nog i medicinalstyrelsen överväga detsamma och se till, om man kunde byta ut det nuvarande systemet mot ett annat. Jag erkänner, att jag i min motion icke kommit med något förslag härutinnan, därför att jag ansåg att det var medicinalstyrelsens sak att framlägga ett sådant.

Nu säger utskottet det, att en utredning pågår, och jag har av jordbruksministern i dag fått höra, att denna utredning närmar sig sin fullbordan och att de bestämmelser, som man på grund av denna utredning kommer att ge ut, säkerligen komma att innebära en uppmjukning av nu rådande licenssystem och en anslutning i överensstämmelse till den reservation, som är avgiven här. Jag kan icke inse annat, än att detta ger mig anledning att ännu mera kraftigt understryka behövligheten av denna uppmjukning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr Nilsson i Hörby.

Ang.
vårt lands
skyddande mot
mul- och klövsjukan.
(Forts.)

Ang.
vårt lands
skyddande mot
mul- och klöv-
sjukan.
(Forts.)

Herr Nilsson i Tånga: Jag skall icke inlåta mig på något bedömande av huruvida de metoder, medicinalstyrelsen använt för att begränsa mul- och klövsjukans utbredning, i allo varit de lämpliga. Utskottet har emellertid vid behandlingen av detta ärende icke velat giva några direktiv, huru denna ansvariga myndighet skall vid inträffande fall av mul- och klövsjuka förfara. Denna kreaturssjukdom är av sådan beskaffenhet, att de åtgärder, som medicinalstyrelsen ansett sig böra tillgripa för att begränsa sjukdomen, knappast kunna anses vara för stränga. De risker, för vilka landets kreatursbesättningar äro utsatta vid inträffande fall av farsoten, äro ju oerhörda, och det är enligt min åsikt ganska naturligt, att så länge den metod, som f. n. kommer till användning, nämligen nedslaktningsmetoden, tillämpas, och staten sålunda ikläder sig stora ekonomiska risker — jag erinrar om, att staten vissa år fått utbetala flera miljoner kronor för åtgärder, vidtagna i syfte att bekämpa och begränsa sjukdomen — lantmännen måste finna sig i, att de åtgärder, som tillgripas för att begränsa sjukdomen, komma att verka störande på handeln. Att denna fråga är ömtålig, kan man ju finna redan därav, att motionärerna icke givit något som helst direktiv rörande vilka metoder, medicinalstyrelsen bör använda sig av. Meningarna äro också därvidlag mycket delade. Kungl. Maj:t har infordrat yttrande såväl från länsstyrelsen i Kristianstads län som från länsstyrelsen i Malmöhus län, och av dessa myndigheter avgivna yttranden gå i nästan alldeles motsatt riktning. Länsstyrelsen i Kristianstads län förordar licenser för exportslakterierna, under det att länsstyrelsen i Malmöhus län vill tillämpa licenssystem för utländska kreatursuppköpare förenat med desinfektionstvång. Medicinalstyrelsen har en annan uppfattning.

Då meningarna äro så starkt delade, kan det bland ansvariga myndigheter icke vara varken rimligt eller riktigt, att riksdagen skulle intaga någon bestämd ståndpunkt eller giva några direktiv, huru medicinalstyrelsen bör förfara. Det är naturligtvis önskvärt, att handeln icke allt för mycket störes. Men det är icke minst ur lantmännens egen synpunkt ett så oerhört viktigt intresse att sjukdomen kan begränsas, att, jag upprepar det ännu en gång, lantmännen måste finna sig i de olägenheter som uppstå.

Motionären, herr Fjellman, nämnde, att danskarna så smått lyckade över svenskarnas sätt att gå till väga. Ja, det må de göra. Sjukdomen har i Danmark fått en utbredning, som enligt vad jag hört uppgivas, årligen tillfogar det danska lantbruket en förlust på tiotal miljoner kronor. Så länge vi kunna hålla denna hemska sjukdom borta med de utgifter, staten hittills fått ikläda sig, tror jag vi kunna skatta oss lyckliga, men vi få då också finna oss i, att de restriktioner, som anses nödiga, komma att inverka störande och besvärande på kreaturshandeln. Detta kan icke undvikas, så länge vi använda den metod, som hittills visat sig vara verkligt effektiv för sjukdomens begränsning: nämligen nedslaktningsmetoden.

Nu förhåller det sig ju på det sättet, att Kungl. Maj:t med anledning av de yttranden, som inkommit från respektive myndigheter, har ärendet under prövning, och jag tror mig med bestämdhet veta, att Kungl. Maj:t kommer att föreslå vissa åtgärder, som komma att medföra en del lättnader för handeln under inträffande farsot. Då ärendet ligger på det sättet, kan det ju icke vara rimligt eller riktigt, att riksdagen gör något uttalande. Motionärerna ha icke givit något som helst direktiv och reservanternas enkla anvisningar lära väl ingen ansvarig myndighet reflektera på. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamilton: Ehuru man måste hålla regeringen och medicinalstyrelsen räkning för de kraftiga åtgärder, som de vidtagit för att hindra mul- och klövsjukans spridning inom Skåne och från Skåne till övriga delar av landet, kan

man likväl ifrågasätta, huruvida icke några av dessa åtgärder varit föga effektiva och om icke de varit alltför stränga samt i alltför hög grad inverkat hämmande på jordbrukarnas export. Man har svårt att förstå, att, därför att mul- och klövsjuka utbrutit i ett främmande land, export till detta land skulle vara förbjuden, då förbud redan finnes för utländska, ja t. o. m. för svenska uppköpare och slaktare att beträda ladugårdar åtminstone i Skåne, och då, som jag förmodar, detta förbud kan utsträckas även till övriga delar av landet.

Det vore sålunda nödvändigt, menar jag, att, för den händelse man icke skall hämma exporten från Sverige till utlandet, restriktionerna upphävdes eller lindrades.

Under sådana förhållanden borde jag kanske yrka bifall till reservationen, men jag gör det icke och detta av den anledning, att jag vet, att frågan är under omprövning hos regeringen och att herr jordbruksministern är betänkt på att föreslå åtgärder, som skola medföra önskad lindring till förmån för exporten. Av denna anledning har jag, herr talman, intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag, enär jag anser att avlåtande av en skrivelse är alldeles onödigt.

Herr Nilsson i Tånga: Herr Hamilton uttryckte sin förvåning över att man stoppat exporten, oaktat det införts förbud mot tillträde till ladugårdar. Anledningen till att man stoppat exporten är givetvis den, att man velat förekomma, att utländska uppköpare besöka de svenska ladugårdarna. Detta förbud är emellertid ytterst svårt att upprätthålla. Det visade sig vid den sista farsot vi hade. En massa åtal ha anställts mot personer, som överträtt förbudet. Förbudet att under farsoter besöka ladugårdarna kan ingalunda anses tillfyllest. Den enda möjligheten är då att genom ett förbud mot export taga bort anledningen för utländska köpare att besöka marknader och ladugårdar. Dylika förbud böra ju för övrigt kunna modereras genom licenser, på sätt länsstyrelsen i Malmöhus län föreslagit. Men att bestämt angiva, hur man skall handla i detta fall, tror jag icke är möjligt, utan man får överlämna detta åt den ansvariga myndigheten, nämligen medicinalstyrelsen.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av väckta motioner angående skrivelse till Kungl. Maj:t om införande av galtbesiktningstvång;

nr 50, i anledning av väckta motioner om undantag för vissa arbetsåkdon från bestämmelserna i lagen angående bredden å hjulringar i arbetsåkdon;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter i Brunflo socken av Jämtlands län;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa telegrafverket och statens järnvägar tillhöriga markområden; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utredning angående användande för motordrift av en blandning utav sulfitsprit och bensin; samt

Ang.
vårt lands
skyddande mot
mul- och klöv-
sjukan.
(Forts.)

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av dels inom andra kammaren väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för hävande av pantlånerörelsens sociala nackdelar, dels ock första kammarens beslut över inom nämnda kammare väckt motion i samma ämne.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 19.

Ordet lämnades härefter på begäran till

*Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.*

Herr Rydén, som yttrade: Det är anledning till anmärkning mot herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skall uppgivas.

Jämlikt § 57 riksdagsordningen skulle detta yttrande tillika med ett av herr Rydén i sammanhang därmed avlämnat förseglat konvolut överlämnas till konstitutionsutskottet.

§ 20.

Till bordläggning anväldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 72 riksdagsordningen jämte en i ämnet väckt motion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa vintillverkare samt vissa medlemmar av vindragarlaget i Stockholm jämte en i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 56, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående tillgodogörande av landets kalktillgångar;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till allmänt svenskt lantbruksmöte jämte en i ämnet väckt motion;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till Sveriges utsädesförening jämte en i ämnet väckt motion;

nr 60, i anledning av väckt motion om anslag till möjliggörande av exportkredit vid utförelse till baltiska staterna av svenska produkter; och

nr 61, i anledning av väckt motion om anslag till svenska betes- och vallföreningen.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:
herr *Hamrin* under den 22 maj och
» *Björnberg* likaledes » » 22 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,40 på natten.

In fidem
Per Cronvall.
